

Major Sándor emlékére

Szeressek ott, ahol gyűlölnek

Beszélgetés Beer Miklós püspökkel

Lejegyezte Réti József

Szerzői kiadás

Kismaros, 2015

Szeressek ott, ahol gyűlölnek

*Beszélgetés Beer Miklós
római katolikus váci megyés püspökkel
2015. szeptember és november között
a váci püspöki palotában*

*Lektorálta: Csíki Gábor, Bognár Antal
Nyomdai előkészítés: Imrik Péter
Címlapfotó: Révuti Norbert*

ISBN 978-963-12-4274-4

*Kiadó: Réti József ©
2623 Kismaros, Liget utca 29.
kilencvenevakeresztalatt@gmail.com*

Nyomda: Reál Press Nyomda, Budapest

ELŐSZÓ

Ő az a jó fej püspök? – kérdezte egy kollégám, amikor szóba került, hogy interjúkönyvön dolgozunk Beer Miklóssal. Templomba nem jár, a vallását nem gyakorolja, a váci püspökről mégis határozott a véleménye.

Ahogy szinte mindenkinek. „De jól odamondott a kormánynak! Végre egy pap, aki nem csak általánosságokat mond” – hallani egyfelől. Mások így jellemzik: „állandóan csak a cigányokat védi, ráadásul még a menekülteket is befogadná.” Bármiről is beszél, sosem marad visszhang nélkül. Templomba járó és ateista egyaránt meghallgatja, és ha nem is ért vele egyet mindenben, nehezen talál fogást rajta.

Dr. Beer Miklóst nem ismertem személyesen. Az egyházmegyém püspöke, szentmisét is többször mondott nálunk, de azon kívül, hogy néha nekem is kikerekedett a szemem egy-egy mondatán, nem volt kapcsolatunk. Egészen egy temetésig. Olyan valakit temettünk, akire mindketten hatalmas tisztelettel gondolunk. Akire csak felnézni lehetett, akitől csak tanulni tudtunk. És akinek ezt a könyvet is köszönhetjük.

A temetés után pár nappal arra kértem püspök atyát, hadd válthassak vele pár szót. Azonnal fogadott. A pár percből másfél óra lett. Észre sem vettem, milyen gyorsan elszaladt az idő. A temetésről és erről a jeles papról beszélgetve megemlítettem neki, nagyon kíváncsi lennék, mit gondolt volna ez a sokat megélt atya a menekültkérdésről. A végeláthatatlanul érkező bevándorlókról. Hogy

mennyire tartott volna a most még teljesen bizonytalan jövőtől? De kérdeztem volna Ferenc pápáról is. A papi nötlenségről. A szentgyónásról. Arról, hogyan gondol egészen konkrétan az elmúlásra. Arra a helyre, ahol a szerettei is lehetnek... Minderre azonban idős kora és betegsége miatt már nem kerülhetett sor. De amint erről püspök atyával beszélgettünk, egyszer csak beugrott egy gondolat. A szemébe néztem, ő rám, és minden világossá vált. Ezért kellett ma eljönnöm ide: majd válaszol ő. Legalább olyan izgalmasan.

Arra kértem, ne tudományos igényű, akadémiai mélységű válaszokat adjon, inkább hétköznapi, közérthető nyelven beszéljen világunk történéseiről. Elvont és kimerítő válaszok helyett „útjelző táblákat” adva, amelyek irányt mutatnak.

Csak annyit mondott: majd Sándor atya odafentről segít nekünk.

1. rész – A világunk

„A MI FERENC PÁPÁNK”

– *Püspök atya az egyik leggyakrabban megnyilatkozó egyházi vezető Magyarországon. Ez tudatos elhatározás?*

– Az egyik alapelvem, hogy aki megkeres, aki hív, ahhoz mindig elmegyek, és mindenkit fogadok, aki jön hozzám. Nincs eleve kizárt újság vagy televízió. Tudom, ebben van némi könnyelműség, hiszen sokszor rafinált helyzetekbe kerülök, mégis, ennél a kockázatnál fontosabbnak tartom, hogy minél több emberhez szólhassak. Itt élek, itt vagyok az emberek között, ez tehát magától értetődik. Korábban is szóba álltam mindenkivel, és nem csak azokkal, akik templomba járnak. A megkereséseket persze magyarázhatja az is, hogy megszólalásaimban, legyen az vasárnapi prédikáció vagy püspöki körlevél, mindig olyan témáról igyekszem beszélni, ami érdekli az embereket, és aztán ahhoz kapcsolni az evangélium üzenetét. Hogy egészen világos legyek, nemrég azt mondta nekem valaki: *nagyon aranyos papunk van, csak hát kicsit fárasztó, hogy felolvassa az evangéliumot, majd utána a saját szavaival elmondja még egyszer ugyanazt. Aztán – „ámen”. Egyszer már hallottuk az evangéliumot! Minket az érdekelne, hogyan vonatkozik ránk!* És valóban, a prédikációnak ez az értelme. Az örök üzenetet mindig élő embereken keresztül kell aktualizálni azok számára, akik éppen hallgatják,

nem pedig általános elveket ismételtetni. Ferenc pápa is int bennünket: *olyan nyelven beszéljétek, amit megértenek az emberek, ne beszéljétek el a fejük fölött.* Nagyon örültem ezeknek a szavaknak. De hát az Úr Jézus is ezt kérte tőlünk. *Hirdesd az evangéliumot, akár alkalmas, akár alkalmatlan. Ints, kérj, buzdíts, nagy türelemmel,* mondta Timóteusnak.

– *Nincs tehát az ön számára alkalmatlan idő vagy helyszín? Alkalmatlan tévéstúdió?*

– Nincs. És nincs „szent” vagy „profán” idő sem, mert minden idő szent. Éppen azt akartam hangsúlyozni a *Mindenhol pap vagyok* című könyvben is, hogy egy papnak nincs magánélete. De rögtön hozzáteszem, egy keresztény, hívő embernek sincs „magánélete”. Ő mindig és mindenhol keresztény. A munkahelyén, a családjában, a hétköznapi kapcsolataiban. Tudatosítanunk kell, hogy nem szüneteltethetjük keresztény mivoltunkat, nem függeszthetjük fel az Úristennel való kapcsolatunkat.

Nagyon érdekes élményem volt a közelmúltban a felújított mátraverebély-szentkúti nemzeti kegyhely megáldása, amelyen bíboros úrral, nuncius úrral és más püspök atyákkal vettünk részt. Áldozás után ugyanis a következő imádság hangzott el: *add Urunk, hogy akik most az Eucharishtiában részesültünk, valamennyien Krisztussá váljunk.* A keresztség ugyanis azt jelenti, hogy Jézus Krisztus életét vállaljuk. A krisztusi életet. Hiszen ebből fakad a krisztiánosz, keresztyén, keresztény szó. Ahogy a Szentírás fogalmaz, *akár esztek, akár isztok, bármi mást tesztek, mindent tegyetek az Úristen*

dicsőségére. Jézus Krisztusban az Úristen azt mutatta meg, milyennek szeretne látni bennünket.

Sokszor idézem a Római levelet. Az Úristen kiválasztott minket, és arra rendelt, hogy Fiának képmását öltjük magunkra. Talán ez a belső meggyőződés is hozzájárul, hogy gyakran láthatnak a tévénézők. Őt szeretném hirdetni.

– Mit gondol arról, hogy „baloldali püspökként”, illetve a „mi Ferenc pápánkként” is emlegetik?

– Megnyugtat a tény, hogy a szentatyát marxista pápának titulálják. Mindez persze csak azt jelzi, hogy egy kívülálló ember, akinek nincs hitélménye, csak a saját fogalmaival tud manipulálni. Szerinte valaki vagy marxista, vagy kapitalista, és így tovább.

Valóban, rám sütötték, hogy baloldali vagyok, mert az elesettekkel, a szegénységgel, a szociális problémákkal foglalkozom. Mintha a proletár internacionalizmus szellemében tenném ezt. Mintha a baloldaliság egyértelműen ezt és a szolidaritást jelentené. Ez a dolog egy kicsit félrecsúszik. Mégsem zavar, hogy baloldali püspöknek neveznek, sőt, tulajdonképpen büszke is vagyok rá. A jézusi modellt ugyanis csak úgy tudjuk hitelesen képviselni, ha jól megnézzük, mit is csinált Jézus. A legelesettebbek közé ment, és velük vállalt sorsközösséget. Kezdve a betlehemi születéssel, a hajléktalansággal. Vagy gondoljunk csak arra, hogy Jézus a názáreti ács fiaként jött a világra, nem pedig a főfarizeus elkényeztetett gyerekeként. Így született közénk, csak ebbe sokszor bele sem gondolunk. Nagyon fontos szempont tehát a papi és a keresztény identitásban egyaránt, hogy

belső meggyőződéssel azok mellé álljunk, akiknek valóban szükségük van ránk és a segítségünkre.

Hogy baloldali püspök lennék? A *Kis hercegből* szoktam idézni azt a nagyon frappáns kis párbeszédet, amikor a főhős a rókával beszélget. Kérdi a róka: – *Hát te honnan jöttél?* – *Van egy kis bolygóm* – válaszol a herceg. – *És ott vannak vadászok?* – *Nem, vadászok nincsenek.* Mire felcsillan a róka szeme: – *És tyúkok?* Jön a válasz: *Azok sincsenek.* Erre a róka felsóhajt: *semmi sem tökéletes...* Mert csak tyúkban, meg vadászban tud gondolkodni. A politikai közélet és a közbeszéd olyan mértékben nehezedik rá kapcsolatainkra, hogy szinte mindig és azonnal a másik ember jobb- vagy baloldaliságát nézzük. Az nem is számít, hogy az illető milyen ember. Ez nagyon szomorú dolog.

– *A baloldali sajtó ugyanakkor szinte a magáénak érzi a váci püspököt, a jobboldali pedig olykor értetlenkedik önnel kapcsolatban.*

– Lehetséges, hogy az én könnyelműségem az oka. De rögtön hozzáteszem, hogy általában addig szoktak dicsérni a baloldalon, amíg a szájuk íze szerint nyilatkozom. Viszont ha olyat mondok, ami nem egészen tetszik nekik, akkor hideget-meleget kapok.

Legutóbb például egy rádióműsorban a migránskérdésről beszélgettünk. Kapom a felvetést: *ugye, ez a kormány nem csinál semmit, bezzeg mi, odamegyünk a Keleti pályaudvarhoz, ételt-italt, ruhát adunk ezeknek a szegény menekülteknek.* Erdő Péter ezekben a napokban beszélt arról, hogy jogilag nézve akár embercsempészt

is jelenthet, ha valaki „maszekol” menekültügyben. Emlekezetes, hogyan támadták a bíboros urat a nyilatkozat miatt. A kérdés is erre vonatkozott: *mit gondol Erdő Péter szavairól a váci püspök?* Nagy meglepetést okoztam, mert azt válaszoltam: *ugyanaz a véleményem nekem is.* Erre nagyon felszisszentek. Sőt, olyan e-maileket is kaptam, hogy csalódtak bennem, szégyelljem magam, valaki pedig azt kérdezte: *átálltam a másik oldalra?*

– *Mivel indokolt az interjúban?*

– Először is azzal, hogy én következetesen népvándorlásnak nevezem ezt az egész jelenséget. És, hogy vannak köztük tényleges menekültek, de gazdasági bevándorlók is. Menekültek, akik az életüket mentik, és olyanok, akik pusztán magasabb életszínvonalra vágynak. Hát már e miatt a mondatom miatt is megsértődtek. *Ezekről a szegény menekültekről ilyeneket mond a váci püspök. Akiről mi azt hittük, hogy jó ember.*

Látszik tehát, hogy addig lelkesednek értem az egyes újságok vagy rádiók, amíg olyat mondok, ami tetszik nekik. Amíg arról beszélek, hogy egyáltalán nem vagyok kibékülve a miniszterelnök egyes döntéseivel, addig nincs baj. Az elhíresült óriásplakát-kampányt például nagyon rossznak tartottam, azt az egészet valószínűleg egy rossz tanácsadó találta ki. Ha azonban felteszem a kérdést, hogy találunk-e a jelenlegi miniszterelnök-nél alkalmasabb személyt az ország vezetésére, akkor mindjárt nem vagyok jófiú.

*

A ROMAKÉRDÉS

– Mielőtt máris a migrációról beszélénk, közelítsünk a cigányság helyzetére felől. Ez a kérdés az ön egyik szívügye.

– Nagyon fáj, hogy a témában megfogalmazott körlevellemnek egy év után sincs foganatja a püspöki karban, püspöktársaim közül szinte senki nem állt mellém. Pedig az egyháznak vállalnia kellene, hogy segítjük őket.

Részlet a körlevélből

A mai evangéliumban Urunk elénk tárja a munkanélküliség kiszolgáltatott, reménytelen helyzetét. Egyre égetőbb problémája ez a jelenkori társadalmunknak is. Ez a világméretű nyomorúság különösképpen érinti Európában és elsősorban hazánkban a cigányságot. Ferenc pápánk sürgető felhívása egybecseng Jézus tanításával. Nem mi döntjük el, hogy ki méltó az irgalomra.

A cigányság nyomorúságos helyzetének megoldásában egyházunknak sajátos felelőssége van. Tényként tapasztaljuk, hogy évszázadok óta velünk élnek. Arányszámuk a lakosság vonatkozásában rohamosan növekszik. A megszületett gyermekek aránya néhány megyében már elérte az 50%-ot.

Tényként tapasztaljuk, hogy a mélyszegénység elsősorban őket érinti. Az utóbbi 25 év alatt vált drámai méretűvé körükben a munkanélküli-

ség, az analfabetizmus, az éhezés, a közbiztonság romlása. Megszűnt a kötelező munkahely, a sorkatonai szolgálat, megjelentek a városi gettók. Keresztényként szemünk előtt kell tartanunk azt az igazságot, hogy egyikük sem maga választotta meg, hogy cigánynak szülessék. Ahogyan mi sem választottuk meg a családunkat, személyes adottságainkat.

Keresztényként szem előtt kell tartanunk azt az igazságot is, hogy mindannyian emberként születtünk és hordozzuk a teremtő Isten képét. Keresztényként valljuk, hogy egyedül Isten Fia választotta meg, hogy hol és milyen körülmények között szülessék. Jézus Krisztus személye és magatartása vezet ahhoz az igazsághoz is, hogy mindnyájan testvérek vagyunk. Ha pedig testvérek vagyunk, akkor Krisztus követőiként felelősek is vagyunk egymásért. (...)

Keresztényként roppant nagy a felelősségünk. Ferenc pápánk szüntelenül szembesít bennünket a szegénység, az ártatlanok nyomorúságával. „Hogyan marad meg az Isten szeretete abban, aki – bár bőven van neki a világ javaiból, mégis – amikor látja, hogy testvére szükséget szenved, elzárja előle a szívét?” Keresztényként nem utalhatjuk át a megoldás felelősségét másra. Keresnünk kell az együttműködés lehetőségeit az állami intézményekkel, jó szándékú civil szervezetekkel.

Nem csaphatjuk be magunkat. A cigányság nem maga kereste a nyomorúságát, de saját erejéből

nem is tud abból kiemelkedni. A foglalkoztatás, a munkahelyteremtés, az önmagáról való gondoskodás képességének megtanítása, az oktatásban való részesítés mind-mind feltétele annak, hogy önbecsülésük lehessen. Mindezt nekünk kellene megadnunk, nekünk kellene ehhez hozzásegíteni őket. Az Úristen egymásra bízott bennünket. Tőlünk várja, hogy testvérként tegyünk értük valamit. (...)

Mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy olyan súlyos kérdésről van szó, amire nem vagyunk felkészülve. Bénítanak az előítéletek, a kor-szellem önző érzéketlensége, az egyéni fájdalmas csalódások, sérelmek. Tisztában vagyunk azzal, hogy a cigányság nyomorúságát nem a börtönök és az erőszak fogja megoldani. Nekünk kell kitárlni a számukra felkínálható munkahelyeket.

Hálát adunk Istennek, hogy korunkban is vannak nagylelkű papok, szerzetesek, világi testvérek, akik a közvélemény gúnyos megjegyzései ellenére is vállalják a cigány testvérekkel való önzetlen törődés áldozatát. Álljunk bátran melléjük, legyünk munkatársaik!

– *Mi volt a reakció a körlevélre az egyházon belül?*

– *Hogy nem időszerű, nincs erre szükség, nem fontos. És ezt nem értem. Ez bánt. Pedig úgy érzem, nem lehet hallgatni ilyen témákban. A sokat emlegetett karácsonyi prédikációmban szintén erre szerettem volna felhívni a figyelmet: nem mi választjuk meg, mikor és*

hova születünk. Jézus arra tanít minket, hogy aki jó helyen, jó időben jött a világra, ne előjogként élje meg mindezt, hanem segítsen azokon, akiknek szükségük van rá. Nevezzenek baloldalinak érte. Hozzáteszem, bár a felhívással a többségi társadalmat szólítottam meg, nyilvánvaló, hogy az éremnek két oldala van. Nagyon tiszteltem például a cserdi polgármestert, aki egy nagyon vagány cigány ember. Ő az, aki gatyába rázta a faluját. Ott dolgozni kell, becsületesen dolgozni, és vasárnap templomba kell menni. Hihetetlenül őszinte szavakat használt egy nyilatkozatában, amikor ezt mondta: *bevittem a gyerekeinket a börtönbe, hogy lássák, nem olyan jó móka ez. Nem igaz, hogy nem ciki a börtönviseltség. Bementünk a sötét cigány képünkkel, aztán falfehéren jöttünk ki. Megvolt a hatás.*

Hasonlóan jókat tudok mondani egy kállói cigány házaspárról, férj-feleség vezetik a tanodát. Mind a ketten érettségiztek, bámulatosan szépen foglalkoznak a gyerekekkel, délután korrepetálják, imádkozni tanítják őket, művelik a kis kertet. Nagyon fontosak ezek a példák ahhoz, hogy az előítéleteket fel tudjuk oldani, de fontosak a cigányok számára is, hogy lássák, lehet előrelépni.

– *És a társadalmi visszhang?*

– Nagyon sokakban ott a távolságtartás. Bőven vannak, akik a maguk közvetett vagy közvetlen tapasztalataira hivatkoznak elutasítóak. A rossz tapasztalataikat emlegetik. Ilyenkor mindig egy barátom, paptanítványom és büszkeségem, Somos Laci atya szavait idézem fel. Ha valaki tud sérelmeket felsorolni, hogy hányszor

becsapták, átverték, hülyét csináltak belőle, ő tud. Mert húsz éve köztük él. És mégis azt mondja: nincs joga felmenteni magát, mert annyira nyomorultak. Minden sérelme ellenére is értük él.

Be kell látnunk, hogy a cigányok felemelése nem pusztán az ő érdekük, hanem a többségé is. Azaz tennünk kell érte. Tudom, hogy sokunkban ott a félsz. Kiépítjük magunknak az életünket, ahogy a családi neveltetésünk, az iskola és a környezetünk formált minket. Templomba járunk, megpróbálunk becsületesen élni, igyekszünk azon, hogy megteremtsük családunk anyagi biztonságát. Elképzelünk magunknak egy-egy külföldi nyaralást, időközönként egy autócserét, esetleg egy balatoni nyaralót. Közben persze szidjuk a kormányt, hogy alacsonyak a fizetéseink, kritizáljuk a közbiztonságot, mindenről megvan a véleményünk, de a legvégén mégis oda lyukadunk ki, hogy az életszínvonalunkat, amely korántsem annyira tragikus, nem akarjuk kockáztatni. Végül is jól megvagyunk. Na most ebből önként lépünk ki?

A választási kampányok legtöbbször használt kifejezése a megszorítás. Min háborogtak például legutóbb a görögök? Azon, hogy megszorításokat akart tőlük az unió. És mit is jelent valójában a megszorítás? Lemondást. Hát erre nem hajlandóak az emberek. Ezzel magyarázom én, hogy bár szívünk mélyén mindig tudjuk, mit tenne a helyünkben Jézus, nincs akkora bátorságunk, hogy bármit is kockáztassunk. Márpedig ami az őszinte, felnőtt hitemet megmutatja, az az, hogy tudok-e áldozatot hozni valakiért.

BEVÁNDORLÁS, MENEKÜLTEK

– *Amikor megkérdezték önt, be lehet-e helyettesíteni az említett körlevélbe a menekülteket, azt válaszolta, igen.*

– Mert a két kérdéshez való hozzáállásunk egyformán lakmuszpapírja keresztény identitásunknak. A cigánykérdésnél és a menekülteknél ugyanaz a csapda. Azonnal ezer okot fel tudunk sorolni, hogy miért nincs közünk hozzájuk. Hogy miért nem kell foglalkoznunk velük. A cigányok esetében visszatérő kifogások, hogy meglóptak minket, hogy lusták, piszkosak, primitívek, élehetetlenek, és hogy nem is akarnak integrálódni. Hasonló a helyzet a migránsokkal kapcsolatban is. Lehetnek köztük terroristák, más a kultúrájuk, ők sem akarnak beilleszkedni, át akarják venni Európát. Ezer ok és kifogás.

Amikor a templomba járó emberek, de még a papok nagyobbik része is úgy gondolkodik, hogy „nem akar kígyót melengetni a keblén”, nem akar újabb gondot a nyakába, megértem. Csak hát fel kell tennünk a kérdést: akkor mitől is vagyunk keresztények? Miről is szólt Jézus élete?

Ferenc pápa legtöbbit használt kifejezése *a kilépés. Lépjetek ki!* Ami azt is jelenti, hogy *nyissatok ajtót!* Olyan szépen képszerű a szentatya egy másik megfogalmazása is, ami szintén ide kapcsolódik: *hát nem halljátok, hogy Jézus kopogtat az ajtón? De belülről! És azt mondja, engedjete már ki!*

– *Fordítsuk ezt le a gyakorlatra. Jézus világosan be-*

szélt az utolsó ítéletről: éhes voltam és ennem adtatok, idegen voltam és befogadtatok... Egy kereszténynek a szó szoros értelmében így kellene tennie a cigánysággal vagy éppen a menekültekkel?

– Nagyon örülök ennek a felvetésnek, mert tényleg tisztába kell tenni ezt a kérdést. Még a zöldhatár lezárása előtt rendre arra hivatkoztak egyes politikusok és újságírók, hogy ez a kormány semmit nem csinál a migránsokkal, bezzeg ők enni és inni vittek nekik. Ki merem mondani: ez szélhámosság. Ez látványos dolog volt a kamerák előtt, főként, hogy még ott volt a gondolat is: most jól borsot lehet törni a kormány orra alá. Arra gondoltak, hogy milyen jó emberek, csak, mondjuk, eközben a szomszédjokkal szóba sem állnak. Vagy bár tudják, hogy a gyerekek osztálytársának az édesapja elvesztette az állását, mégsem segítenek rajtuk. Arról nem is beszélve, hogy a más meggyőződés, politikai gondolkodás szerint élőket kifejezetten utálják. Zseniálisak Papp Miklós görög katolikus tanár úr szavai. Nagyon tetszik, amit mond. Igen, Jézus elvárja, amiről beszéltünk, hogy segítenünk kell, de nekünk azt kell észrevennünk, akivel a mi élethelyzetünkben találkozunk! Régen azt mondták, könnyű szeretni az afrikai bennszülötteket. Igen, mert azok jó meszse vannak. De ezt a szomszédot, akinek átjár a tyúkjá, a kutyája összetapossa a virágainkat, és különben is egy kibírhatatlan alak, na, azt már nem viseljük el.

– Jézus szavait tehát a magunk családjára és környezetére kell értenünk?

– Igen. És semmiképpen sem úgy, ahogyan azt néme-

lyek álságosan, pusztá marketingfogásból tették. Mint az a politikus, aki befogadott egy családot egy éjszakára. És odaadta nekik a fürdőszobáját. Az egyiket.

Azt kell megértenünk, hogy mi nem véletlenül élünk ott, ahol élünk. Nekünk ott és azokkal szemben kell helytállnunk és keresztényeknek lennünk, ahol és akikkel találkozunk. A családban, a munkahelyen, az utcán, bármilyen kapcsolatunkban. Az említett szentírási idézet alapján Jézussal az ő személyükön keresztül találkozunk, és arról kell majd számot adnunk, ahogy velük viselkedtünk.

A menekültekkel kapcsolatos közvetlen segítségnyújtás feladata egyértelműen az állami intézményeké. Le a kalappal a rendőrök előtt, csodálom, ahogy fegyelmezetek tudtak maradni heteken keresztül a déli határnál, amikor tízezrével érkeztek Magyarországra a migránsok. Ezt nekik kellett levezénelniük. Jó volt, hogy ott voltak a máltaiak, a karitászosaink, de szervezetileg, és nem egyéni akciókkal! Majd amikor odáig jut ez a bevándorlás, hogy lesznek, akik itt maradnak nálunk, itt akarnak élni, akkor kell nekik egyénileg segíteni. Erre viszont fel kell készülni! Például Endrefalván, ahol minden második ház üres. És akkor azt kell mondanunk, hogy meghívunk egy-egy családot, *gyertek, segítünk nektek.*

– A közhangulat viszont egyre inkább bevándorlásellenes. A napi hírek a szünet nélkül Európába özönlő tömegekről szólnak, politikusok, de még katolikus papok is az eltérő kultúrából, identitásból fakadó veszélyekre figyelmeztetnek.

– Hadd válaszoljak először Bőjte Csaba atya szavaival. Tényleg a muszlimok jelentik a legnagyobb veszélyt? Itt van ez a Charlie Hebdo-féle liberális, ateista szellemiség. Ettől nem félünk? Sokkal távolabb van tőlünk a gondolatvilágunkat tekintve, és sokkal aljasabb, mint az a muszlim, aki naponta imádkozik és a Korán szerint akar élni.

Tudom, a muszlimokat sokan a terroristákkal azonosítják. Micsoda baj ez! Néhány hónapja vettem részt egy kerekasztal-beszélgetésen, ahol egy Egyiptomban született magyar származású muszlim sejk, Mihálffy Balázs így búcsúzott el: *ha mi, muszlimok a Korán szerint élnénk, ti, keresztények pedig a Szentírás szerint, akkor nagyon szép tudna lenni ez a világ.*

Egy bécsi tanár barátom írta nekem, hogy együtt dolgozik muszlim tanárokkal, imámokkal. És hetente összejárnak közös imádságokra!

Látom és hallom, mennyire összemosódik itt két dolog. Egyrészt a menekültek kérdése, legyenek bár tényleges menekültek vagy csupán gazdasági bevándorlók, másrészt a muszlimok jelentette veszély az európai társadalomra, ideértve a terrorizmust is.

A legtöbbször hallott érvelés, hogy nem fogadunk be bevándorlókat, mert veszélybe kerül a vallásunk és a kultúránk, és különben is, az iszlám az eredeténél fogva uralkodni akar. Nem toleráns, nem integrálódik. Én azt hiszem, ilyet egy katolikus pap nem mondhat.

Lehet nagyokat szavalni arról is, akár még kereszténydemokrata politikusként is, hogy mi mekkora magyarok vagyunk, de márpedig megvédjük az országunkat, és nem fogadunk be senkit. Csak amikor valaki aggód-

va félti a kereszténységet, akkor tegyük fel a kérdést, *mit értünk kereszténység alatt?* A templomokat, az egyházi intézményeinket, a megszokásainkat – vagy a lelket, az odaadást, az áldozatvállalást? Én egyáltalán nem örülök ezeknek a megnyilatkozásoknak. Hol van itt keresztény Európa? És egyébként is, amikor emberek éheznek és fáznak, Jézus azt mondaná, hogy *aki muszlim, az haljon éhen? A keresztény meg bejöhet?*

Nézzünk egy kicsit magunkba. Hogyan jutottunk el például a 15. századig? Megmagyaráztuk a pompát, a fényűzést. Azt mondtuk, hogy az Úristennek a leghőbbet kell építenünk, a gyönyörű ruhákkal az Úristent kell reprezentálnunk. Miközben persze a pápáság, a főpápaság igen jól élt. Biztos, hogy az eredeti gondolat jó szándékkal indult, de lassacskán észre sem vettük az egyházban, hogy már búcsúcédulánál, az inkvizíciónál, a keresztes háborúknál tartunk. Aztán a 19. század végi, 20. századi Európa jóléti társadalma szinte tökéletesen megfojtotta a hit szerinti életet. Pedig gyönyörű dolgaink voltak, egyházi iskolák egész sora működött, tanító, betegápoló rendek működtek, mára pedig odáig jutottunk, hogy vasárnap már nem megyünk templomba. Hogy nincs családi ima, hogy nem belülről fakad az Úristennek mondott hálaadás. Nagyon messze van ez a keresztény élettől. És közben persze mindig vannak aktuális kifogások: a kommunizmus évtizedei, a felgyorsult, rohanó világ, a televízióból és az internetből ránk zúduló hatások. Mintha ma sem vennék tudomást arról, mennyire elszakadtunk a gyökereinktől.

Amikor Luther elindult, egészen biztos vagyok benne,

hogy féltette az egyházat. Ő vette a bátorságot, és kimondta, hogy mit nem volna szabad csinálni. Abban az időben is voltak, akik meghallották ezt és bűnbánatot tartottak, és voltak, akik az egyház becsületére, a kereszténység védelmére hivatkoztak, majd elkezdtek háborúskodni. Pontosan úgy, ahogyan ezt ma is látjuk. Mi volt például a reakció a szörnyű párizsi terrortámadásokra? Fokozták a légicsapásokat Szíriában. Rátettek még egy lapáttal. Európaiságunk és kultúránk védelmében fokozták a harcot. És eközben gondolunk-e Jézusra, mit mondott Péternek, amikor az apostol éppen Jézus védelmében hadonászni kezdett a karddal? Rászólt, hogy fejezze be. Kard által vész el, aki kardot ragad.

Beszéljünk egy kicsit kifejezetten a muszlimokról. Bár a Koránt részleteiben nem ismerem, azt tudom, hogy, szemben a Szentírással, inkább az ószövetségi bölcséleti könyvekhez hasonlít, sok benne a szabály.

Az előbb már említett muszlim sejk mondta nekem egyszer egy beszélgetésünk alkalmával, hogy a dzsihád eredetileg, Mohamed próféta szándéka szerint, *harc önmagunk megfélékezéséért, megfegyelmzéséért*. Azaz küzdelem, hogy megvalósítsuk magunkban Allah szándékát. Márpedig ez összecseng Jézus tanításával, hogy győzzük le magunkban az önzést, a gőgöt, a bűnt, hogy azzá lehessünk, akinek az Úristen szán bennünket. Aztán kitért arra is, hogy Mohamed ismerte a zsidó és a keresztény vallási gondolkodást, és a maga vallási rendszerében Ábrahámot, Mózeszt, Jézust és Máriát mind példaképeként állította be. Mihálffy Balázs beszélt arról is, hogy az arab nép gondolkodásában alapvetően fontos a testvériség és a béke. Ahogy a köszöntésükben mondják, *Salem*

aleikum! Béke veled! Kétségtelen, mindig voltak vallási vezetők, akik saját elgondolásuk szerint vagy a maguk érdekében „szent háborút” hirdettek mások ellen. De be kell látnunk, legyen ez bármilyen szörnyű dolog is, semmivel sem rosszabb, mint amit mi csináltunk az inkvizíció idején.

Az egész kérdéskört vizsgálva tehát nagyon dolgozik bennem a vallásközi párbeszéd gondolata. Egy kedves, idős pap barátom mondta nekem, hogy *szóljak már a pápának, javítsák ki a katekizmust, mert kicsoda butaság, hogy a keresztségben leszünk Isten gyermekei, hiszen minden ember, aki megszületik, Isten gyermeke.*

Én abban a megközelítésben gondolkodom, hogy Jézus Krisztus mindenkiért halt meg, buddhistáért, muszlimért, zsidóért, ateistáért, keresztényért.

– *De vajon hogyan gondolkodnak a muszlim vallási vezetők? És vajon elég hangosan beszélnek-e például a testvériségről a saját híveiknek?*

– Jogos a kérdés. Azt gondolom, nekünk, keresztényeknek is szükségünk volt kétezer évre ahhoz, hogy a más hitű, vallású embert is a születésétől fogva testvérnek tekintsük. A missziók torz változata, például az amerikai földrész meghódítása nem éppen a büszkeségünk. Jézus nevében mészároltak le embereket, akikről ráadásul még azt is mondták, hogy *azok nem emberek.* Vagy ott voltak az előbb említett keresztes háborúk, szintén Jézus nevében. Egyszóval hosszú folyamat volt ez a mi esetünkben is.

Amikor valaki azt mondja, hogy márpedig az iszlám

uralkodni akar, és ezeknek az embereknek eszük ágában sincs beilleszkedni az európai kultúrkörbe, akkor azt válaszolom: a jó szándékot kell feltételezni mindenkiről. Az viszont igaz, hogy az iszlám vezetőknek valóban meg kellene szólalniuk. Nagyon nagy a felelősségük. Ahogy a mi vezetőinké is.

– *Egyre több ország hangoztatja, hogy megtelt.*

– Hadd kérdezzek vissza: mikor telt meg? Mi alapján mondjuk, hogy megtelt? Már régóta hangoztatom, kicsit sarkítva, hogy Európa egy üres kontinens Afrikához, Kínához, Indiához viszonyítva. Egyértelmű tény, hogy a népsűrűség szempontjából nálunk vákuum van. Arról most ne is beszéljünk, hogy míg mi a szemébe dobjuk az ételt, másutt tiszta ivóvíz sincs. Ha tehát pusztán csak az eltérő népsűrűségekre figyelünk, nyilvánvaló, hogy ez az egyenlőtlenség a közlekedő edények törvénye alapján ki akar egyenlítődni. Márpedig az európai ember ebben a folyamatban a jólétét érzi veszélyben. Ezekben a hónapokban drámai módon döbbenünk rá, érezzük meg a saját bőrünkön, hogy sokkal több az éhes száj, mint hittük volna. Hogy több az eszkimó, mint a fóka. Márpedig ahhoz, hogy ezek az emberek embernek érezzék magukat, munkára van szükségük. Ferenc pápa is rendre hangsúlyozza: a munka elengedhetetlen feltétele az emberré válásnak, az önbecsülésnek. És beszél arról is, hogy világosan látszik: a tőke felhalmozódik, egyre inkább a gazdagok kezében összpontosul, és egyre inkább nő a szakadék a szegények és a gazdagok között, az államok pedig egyre kevésbé tudnak gondoskodni arról, hogy mindenkinek jusson munka, életlehetőség.

Ne menjünk messzire! Szokták mondani, hogy nincs elég pénz Magyarországon. Hát micsoda vagyonnal rendelkeznek egyes nagyvállalkozók! Miért kell nekik ennyi temérdek pénz? Tudom persze, azért, hogy ők diktáljanak. De miért nem segítenek inkább a vagyonukkal a magyar közállapotokon? Megtehetnék. Nagyon visszás azzal példálózni, hogy nincs pénz a menekültekre, mert alig győzzük a nyugdíjakat is kifizetni – miközben milliárdok pihennek egyesek bankszámláin. De miért kell egy egyetemi rektornak is havi négymillió forint? Amikor Ferenc pápa prófétai hangon a lelkiismeretre apellál, Jézus nevében teszi.

De maradjunk még egy picit kifejezetten a gazdasági bevándorlóknál, akiket nem üldöznek a saját országukban, mégis eljöttek, mert jobb életre vágnak. Milyen alapon mondjuk azt, hogy nekik nincs joguk ehhez? Amikor a kilencvenes évek elején járnunk Kárpátaljára, nem akartam elhinni, hogy az emberek ott napi egy német márkából élnek. Ennyi pénz elég volt nekik az életben maradáshoz. Nagyon kis túlzással, ez a mai napig így van. Mi mindig csak Nyugatra tekintünk, mint az a gyerek, aki tornasor közepén állva csak a magasak felé fordul irigykedve. Az olyan természetes, ha egy orvos elmegy tőlünk Nyugatra hatszor annyit keresni? De ha hozzánk jönne valaki? Az maradjon csak otthon? Nekünk ebben a tornasorban a legutolsót kellene figyelniük. Bence ugyanis a mindent teremtő Isten van közöttünk, aki vállalja a betlehem-i nyomorúságot.

Amikor megvetően nézünk ezekre a szerencsétlenekre, jussanak eszünkbe például Petőfi szavai: *Még kér a nép, most adjatok neki.* De hát Jézus nem ugyanerre figyelmeztet

bennünket a dúsgazdag és a szegény Lázár történetében? Az önzés szörnyű kísértése végig jelen van az emberiség történetében.

Tulajdonképpen igazuk van a politikusoknak, amikor azt mondják, hogy az országot meg kell védeni. Nekik ez a felelősségük és a kötelességük is. Ahogy egy családfőnek is dolga megvédeni és eltartani a gyerekeit, a feleségét. De amikor a másik emberrel találkozunk, elintézhajjuk annyival az egészet, hogy *mi közünk hozzád? Elegendő annyit mondanunk, hogy rossz helyen születted, ez van?*

*

– Amikor ártatlan embereket mészárolnak le egy európai városban, a közvélemény aligha tud ilyen higgadtan gondolkodni erről az összetett kérdéstről.

– Évek óta foglalkoztat a terrorizmus kérdése. Nagyon letapasztott szájjal merem csak feltenni a kérdést: ki a terrorista? Akit megaláznak, kizsákmányolnak, gyarmatosítanak, kilopják a földjéből és egyszer csak azt mondja: elég? És aki őt megalázta, kifosztotta, zsarolta, gyarmatosította, az mégis mi? Ahova most százszámra dobáljuk a bombákat, ott nem emberek halnak meg? Ők megérdemlik, hogy meghaljanak? Mert terroristák? Ki dönti el, ki a terrorista?

Előbb már említettem ezt a Charlie Hebdo nevű újságot. Hát lehet büntetlenül gúnyolni mások legszentebb érzelmeit? Lehet gúnyolni Mohamed prófétát? Aztán pedig meglepődünk, ha valakinél betelik a pohár? Oly sok az ellentmondás ebben az egész kérdéskörben.

Engem az öngyilkos merénylők is mindig elgondolkoztatnak. Ezek a fanatizált emberek végeredményben feláldozzák az életüket a maguk hitéért, meggyőződéséért. Borzasztó dolog, hogy így ölnek meg ártatlan embereket, amit az égvilágon semmi nem igazolhat. Ezért is hangsúlyozom, hogy roppant nagy a vallási vezetők felelőssége. Nagyon örülnék tehát, ha tényleg egyértelmű üzenetet hallanánk a muszlim vezetőktől. Ahogyan az is nagyon fontos, hogy mi is nézzünk magunkba.

Az út például egy közös imatalálkozó lehetne. Ebből a közös imából indulhatnánk vissza a saját közösségeinkbe, amelyeket abba az irányba segíthetnénk haladni, hogy megértsék az Úristen szándékát. Ne Káin tragikus örökségét, a testvérgyilkosságot, a „mi közöm hozzá?” gondolatot hordozzuk. Nagyon érdekesnek és megfontolandónak tartom azt a megállapítást, hogy *a bosszú logikus igazságszolgáltatásának köréből a kiút a legnagyobb igazságtalanság krisztusi megbocsátása*. Ezt nem merjük magunkra vállalni.

Gyerekkori olvasmányom volt Scott kapitány naplója. A híres angol felfedező és társai utazást tettek az Antarktiszra. Ő írta a visszaúton, hogy amikor már szinte minden élelmük elfogyott, az óriási hidegben és viharban egyikük egyszer csak felállt és kiment a sátorból. *Tudtuk, hogy azért ment ki, hogy nekünk megmaradjon az enni való...* - találták meg később a naplójában. Ez a kép nagyon megragadt bennem. Annál nagyobb tett nincs, mint amikor valaki meghal másokért. Amikor felnézünk a keresztre, látnunk kell az Úristen tervét velünk, a szeretetáldozatot.

– Ön szerint jó megoldás-e jelen helyzetben a kerítés?

– Én azzal értek egyet, hogy aki hozzánk akar jönni, jöjjön be az ajtón. A kerítésépítés tehát abból a szempontból jogos, hogy a helyzetet kezelni kell. Az mégsem megoldás, hogy az ablakon mászunk be valahova. Aki tényleg menedéket akar, megvannak a határállomások, jelentkezzen ott, és mondja ki, hogy segítséget kér.

Nem látjuk ennek az egész bevándorlásnak a végét, hiszen bőven van még utánpótlás, tudom. Éppen ezért mondom azt: szedjük össze magunkat, és gondoljuk végig, hogy egész egyszerűen nem tartható a mi luxuséletvitelünk. Milyen alapon mondjuk, hogy *nekünk ehhez a kényelemhez jogunk van, másoknak meg nincs?*

A keresztény hittel nekünk mindig Jézus keresztjére kell gondolnunk. A kezdetre és a végre. Betlehemre és a Golgotára. *A végtelenül gazdag Isten értünk szegénnyé lett, hogy az ő szegénysége által mi meggazdagodjunk* – adja kétezer éves tanácsát Szent Pál. Az egész kérdéskört hívó emberként nem választhatjuk el a halál titkától. Hiszünk-e az örök életben? Az örök élet távlatából nézünk-e mindent ezen a Földön? Például a menekültkérdést. Értjük-e ezt a mondatot: *mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de a lelke kárt szenved?* Vagy komolyan vesszük-e Jézus szavait, amikor arról az emberről beszél, aki egyre nagyobb csűrőkbe gyűjti a termést: *te szerencsétlen, még az éjjel számon kéri rajtad a lelkedet. Kié lesz, amit gyűjtöttél?* Ha fékezni akarjuk a bevándorlást, akkor ezeket az egyre nagyobb csűrőket ne itt építsük fel, hanem ott, ahol lényegesen nagyobb a szegénység. És ne morzsákat szórjunk az éhezőknek.

SZALONKERESZTÉNYSÉG

– *Még évekkel ezelőtt hasonló gondolatok jegyében tett közzé egy felhívást „Fogadj örökbe egy családot!” elnevezéssel. Mik az eredmények?*

– A szándékom az volt, hogy rámutassak: minden emberi problémát nem tudunk megoldani, de családonként egy másik családot talán lehetne patronálni. Az ötlet felvetésekor bólogattak az emberek, de nem sokan csinálják. Persze, vannak kivételek, tőlük mindig meghatódom, és irtó boldog vagyok, amikor látom a jó példát. Volt, hogy bejött hozzám valaki, és azt mondta: *csak egy címet és egy nevet kér, nincsenek megkötései.* Megadtam neki egy tízgyermekes család elérhetőségét. Összebarátkoztak, úgy tudom, a mai napig él a kapcsolat.

Akik „örökbe fogadnak” egy másik családot, nem csupán anyagilag támogatják őket, hanem közös programokat, kirándulásokat szerveznek, segítik a gyerekeket a tanulásban, vagy éppen az ügyes-bajos dolgok intézésében segédkeznek. Aztán előfordult az is, hogy egy család elhozta hozzám a balatoni nyaralója kulcsát. Azt mondták, *a nyáron összesen két hétig használják, miért álljon üresen? Adjam oda azoknak, akiknek jónak látom.* Nagyon bátor dolog volt ez. Reménykedem, hogy lesz több ilyen bátor család.

Mi mindig arra gondolunk, hogy talán áldozatvállalás nélkül is jó keresztények vagyunk. Nagyon komoly kérdés számomra, hogy az európai viszonyok között élő egyház-közösségek képesek-e egy belső reformra. Ezzel a gondolat-

tal kínlódom már régóta, és ezért használtam már olyan kijelentéseket is, hogy *önszórakoztató szalonkereszténység*.

– *Vagy gettóegyház...*

– Azt is mondtam. Megdicsérjük például a híveinket, hogy milyen buzgók, mert elzarándokolnak Fatimába, Lourdes-ba vagy a Szentföldre. A baj csak az, hogy ebben ki is merül az „egyháziasságunk”. Óvatosan szoktam mondani, de most mégiscsak kimondom: ha azt hisszük, hogy Fatimában közelebb vagyunk az Úristenhez, mint, mondjuk, itt, Vácon, akkor valami nagyon sántít. Akkor ez azt jelenti, nem értjük a szentmise titkát. Ha mi a szentmisében a feltámadt Jézussal találkozhatunk, éppenséggel a saját lakhelyünkön, mi az a többlet, amit Fatima adhat nekünk?

Egyszer írtam egy cikket azzal a címmel, hogy *Miért menjek másodszer Medjugorjéba?* Azt gondolom, egyszer meg lehet engedni, belefér. Jó találkozni másokkal, akik imádkoznak. Megismerhetünk embereket, akik szeretik a Szűzanyát, és önmagában is nagyon fontos dolog egy zarándoklat. De ha úgy térünk haza, hogy *jaj, milyen jó volt, jövőre megint megyünk*, akkor kár volt oda egyszer is elmenni. Mert akkor ez nem megtérés. A megtérés azt jelenti, hogy rádöbbenek: *ha az Úristen így szeret engem, akkor nekem az életemet meg kell változtatnom. Akkor a családommal, a szomszédságommal, azokkal az emberekkel kell törődnöm, akik között élek. Nekik kell továbbadnom Jézus üzenetét.*

Amikor a szalonkereszténység kifejezést használom,

azért teszem, mert úgy érzem, sokunkból hiányzik a személyes megdöbbenés az Úristen szeretetéről. Szinte csak megszokásaink vannak. Márpedig a vallásosság, a megszokott vallási gyakorlatok összessége és a hit szerinti élet nem ugyanaz. A hit egészen más, személyes elköteleződés.

Szoktam az *adminisztratív* kereszténység jelzőt is emlegetni. Ezt arra értem, amikor valaki csupán azért kereszteli meg a gyermekét, mert *ez a szokás*. Sokan az esküvőt is csak azért tartják a templomban, mert ott mégiscsak *jobban mutat*. Szoktuk még a temetési szertartást is kérni, mert *biztos, ami biztos*, pap temessen, és talán még a nagyobb ünnepek alkalmával a misére is elmegyünk, mert *mégiscsak úgy illik*. És eközben egyiket sem belső meggyőződésből, hanem csak megszokásból tesszük. Ez a gondolkodás valami nagyon halvány mélysége a hitnek. Ezért mondom azt, hogy manapság sokkal inkább a vallásosság dominál, semmint az élő hit. Ide sorolom egyébként azt is, ha valaki betű szerint minden előírást megtart – lélek nélkül. Minden vasárnap ott van a templomban, tartja az első péntekeket, naponta ötször imádkozik, a külső formákat hibátlanul betartja, de valami egészen fontos, a hitből fakadó szeretet hiányzik belőle. Mai keresztény életünk nagy próbája, hogy eljutunk-e idáig. Hitünk bizonyítéka ugyanis a tetteinkben nyilvánul meg. Ne csak szavakkal és a törvények betartásával, hanem a tetteinkkel keressük az Úristen akaratát. Ami az önzetlen jóság és a szeretet.

Ki kell mondani, hogy a templomba járók közül milyen sokan nem értik, mennyivel jobban kellene gazdálkodnunk az időnkkel, a javainkkal, a figyelmünkkel. Egy

ismerősöm mesélte, milyen gyökeresen megváltozott az egyházközsége élete, amikor már nem azt nézték az emberek, milyen állami, uniós vagy egyházi támogatást kaphatnak, hanem, hogy ők maguk mit tudnak adni az embereknek, a közösségnek. Nem egy tagjuk van már, aki önként vállalja a tizedet, és nem a fillérekkel vacakol. Ha most csak ennél a gondolatnál maradok, megint csak nevéen kell neveznem: milyen jó lenne az egyháznak kilépni ebből a *szolgáltató jellegből*, ami szorosán összekapcsolódik a szalonkereszténységgel. Ezen azokat a megalázó helyzeteket értem, amikor pénzért vállalunk vallásos jellegű szolgáltatásokat. Pénzért temetünk, esketünk, misézünk, és ez annyira szánelmas gyakorlatunk.

Nem hiszem, hogy teljesen tudatosan, de sok papunk is kényszerpályán mozog. Szoktam is mondani nekik, hogy nem szabadna mindenért pénzt kérni. Teljes ellátásunk van, szolgálati autónk, lakásunk, tisztességes átlagfizetésünk. Egyedül is vagyunk, azaz nincs családuknk, amelyről gondoskodnunk kellene. És még mindezek tetejében pénzt kérünk az esküvőkért és a temetésekért? Mindez persze teljesen hivatalosan és jogszerűen zajlik, hiszen szépen le van szabályozva: mennyi jár a misepénzből a papnak, a kántornak vagy a sekrestyésnek. Emlékszem, kispap koromban már arról is árlista volt, hogy mennyi pénzt kérjünk az egypapos, meg a kétpapos temetésekért, szőnyeggel meg szőnyeg nélkül... Borzasztó. Ez az egész olyan, mintha egy buszsofőr, akinek van egy fix fizetése, külön minden utastól pénzt kérne azért, hogy méltóztat odaülni a volán mellé. Mert hiszen akkor miért kapja az alapfizetését? Nagyon sántít ez az egész. Nagy reformra, Assisi Szent Ferenc-i reformra lenne szükség.

– *De hiszen mindez összefüggésben van a filléres perselyadományokkal, nem?*

– Persze, az egyház azért kér pénzt ezekért a „szolgáltatásokért”, mert nincs annyi öntudat a katolikusokban, mint, mondjuk, a baptistákban, hogy önmaguktól adjanak és eltartsák az egyházukat. Nagy álmom, hogy szabaddá váljunk. Mert ha közösségeink, híveink el tudnák tartani a papjukat és közösen ki tudnák fizetni például a templom gáz- és villanyszámláját, nem kellene külön esketési megmiseszándéki díjat kérni. Ha egy temetéskor nemcsak a gyászban osztoznánk valakivel, nemcsak imádkoznánk a családért, hanem ebben a helyzetben közösen összefogva segítenénk kifizetni a temetési költségeket, akkor beszélhetnénk valami nagyon nagy és jó váltásról. Ha ilyen öntudatos és erős közösségeink lennének, akkor lennének képesek gyarapodni. Csak sajnos ezt a gondolatot sem a papok, sem az emberek többsége nem érti. Márpedig attól lennének a „Föld sója”, ha ilyen nagy szívvel tudnánk élnék.

Amikor a változás, a megújulás igényéről beszélünk, ide sorolom azt is, hogy nagyon komolyan kellene vennünk Ferenc pápának azt a nagyon éles kritikáját mai társadalmunkról, amely a „leselejtezés kultúrájáról” szól. Amikor félretesszük azokat az embereket, akikre látszólag nincs szükség. Öregotthonokba, fogyatékosotthonokba csukjuk őket, mert nincs belőlük „haszon”. De hát mi az a mérce, ami alapján döntünk? Ha feltesszük ezt a kérdést, máris megérezzük azt a roppant ellentmondást: csak annyit ér az ember, amennyi pénzt hoz? Valami döbbenetes ebbe belegondolni. A jézusi magatartásból persze sejtjük a he-

lyes választ. Szent Pál ezt így fogalmazta meg: *ami a világ szemében értéktelen, azt teszi Isten értékessé.* Érdemes egy picit megállni és belegondolni tehát abba is, ki is a gazdag valójában.

A POLITIKA

– Azon senki nem akad fenn, ha az egyház az elesettek vagy a családok védelmében hallatja a hangját. Választások idején azonban rendre felmerül, szabad-e a szószékről politizálni. Rendszerezsek ilyenkor a körlevelek.

– Gyakran elmondtuk már, hogy a pártpolitikába, a napi politikába nem folyunk bele. Valóban, a választások előtt mindig felhívjuk a figyelmet arra, hogy milyen értékrend szerint javasoljuk a döntést a híveinknek. A kérdés nagyon nehéz. Én annyit szoktam megengedni magamnak, hogy ha megkérdezik, magánbeszélgetés alkalmával bárkinek elmondom a véleményem.

Érdekes és nehéz kérdés persze az állam és az egyház kapcsolata, amit a felvetés közvetett módon feszeget. Hiszen érdekelték vagyunk abban, hogy az állam támogasson minket. Eszményileg persze nagyon boldogok lennénk, ha egy fillér állami támogatást sem kapnánk. Ha a saját magunk lábán meg tudnánk állni. Amiről az imént beszéltünk. Nagyon rossz, hogy ki vagyunk szolgáltatva. Ide kapcsolódik, hogy megörököltük ezt a rengeteg műemléket, templomot. Cinikusan mondták is nekünk, itt vannak a menekültek, miért nem nyitjuk ki nekik a székesegyházat? Álságos kérdés volt. Ugyanakkor meg teherként cipeljük ezeket a hatalmas épületeket, itt van

például a Szent István-bazilika. El sem tudjuk képzelni, mi pénzbe került a tatarozása. Eközben persze nemzeti büszkeségünként emlegetjük, ahogy a Mátyás-templomot vagy az esztergomi bazilikát is. Igazából az lenne jó, ha teljesen szabadok lennénk.

A kisegyházak óriási előnye, hogy mozgékonyak, kevesen vannak, rögtön ott tudnak lenni mindenhol, jó a piárjuk. Mondtam is egyszer egy újságíró-nőnek, amikor erről kérdezett, hogy a katolikus egyház egy olyan nagy szervezet, amelyet nem tudunk látványosan mozgatni. Viszont tegyük tisztába: amikor egy hívő érintkezésbe lép egy bajba jutott emberrel, ő is az egyházat képviseli! Bírálták az egyházat, hogy nem segíti a menekülteket. De hát mit értünk egyház alatt? A Katolikus Karitás vagy a máltaiak nem az egyház?

Ha valaki megkérdezi tőlem, elmondom neki, melyik pártra szavazok. Sőt, azt is ki merem jelenteni, hogy igen, Balog Zoltán régi, személyes jó barátom, és örülök, hogy bent van a kormányban. Még a szüleit is ismertem, ők vezették Dömösön a Kékkereszt-missziót. Drága ember volt Zoli bácsi. De ugyanígy említhetem Harrach Pétert is, aki a ministránsom volt Zuglóban. Bátran vállalom, hogy a barátaim. És közben azt sem titkolom el, hogy Szili Katalin itt volt a beiktatásomon, noha akkor még javában MSZP-s volt. Vagy amikor néhány hónapja bejelentkezett hozzám Tóbiás József, természetes dolog volt, hogy őt is fogadtam. Meg is sértődtek rám emiatt Vácon.

Ahogy azt sem értették sokan, hogyan lehetett korrekt kapcsolatom az előző, szocialista polgármesterrel. Amikor én idejöttem, Bóth János volt a polgármester. Úgy

tartottam tisztességesnek, hogy először elmentem az okmányirodába bejelenteni az új lakcímemet, másnap pedig bejelentkeztem a polgármesterhez, hogy *én vagyok az új váci püspök*. Nagy tisztelettel fogadott, és a későbbiekben is mindig tisztelettudó, figyelmes volt, meghívott a különböző eseményekre. Én is elmentem, ő is eljött mindig. Véletlenül sem tett semmit keresztbe. Aztán, nem sokkal azután, hogy megérkeztem, valakik felírták ide, az épület falára, hogy *Le a kommunista püspökkel!*... Amikor megkérdezték, hogy miért állok szóba Bóth Jánossal, azt válaszoltam: *bocsánat, nem én választottam. Ő a polgármester, én a püspök*.

– *Lát kiutat ebből a politikai megosztottságból?*

– Ez éppen olyan nehéz kérdés, mint amiről már beszélünk: kilépni a kényelmünkből. Aranyos, kedves papunk volt Fila Béla atya. Nagy tudós, professzor. Azt mondta egyszer: *nagyon szégyellném magam, ha nem lenne ateista barátom. Mert az azt jelentené, hogy nem értékelném a saját hitemet, és nem tudnám csodaként megélni, hogy nekem van hitem*.

Aki nem hívő, nem tehet róla, hogy olyan családba született, olyan élményei voltak, amelyek gátolták, hogy hívővé váljon. Itt élünk egymás mellett. A másik is aggódik az ivóvízért, a környezetért, a biztonságért, a másik is azt szeretné, ha a város fejlődne. Ha most végignézek a baráti körömon, kis túlzással állíthatom, hogy az öt legjobb barátom között van egy zsidó ateista, aki a tűzbe megy értem. És én is kiállok mellette, ha bántani merik. Sokat vívódik, és egy nagyon jó ember. Hogy az Úristen mikor adja meg neki a hit ajándékát, nem tu-

dom. Imádkozom érte. De nem ettől teszem függővé a barátságunkat. Amikor még Pilismaróton voltam, minden éjféli misére eljött a családjával.

– *Ateistaként?*

– Fontos volt neki, hogy mit fogok mondani karácsonykor. Előfordult, hogy jégpálya volt az út, akkor is eljött. Tudom, hogy büszke rám, odafigyel arra, amit mondok. Nagyon fontos lenne, hogy kilépjünk ebből a lövészárokból, ebből a „szakadékállapotból”. Borzasztó ez az egymásra mutogatás, a másik megítélése, a szekértáborok. Erre a lehetetlen helyzetre is gondolok, amikor azt mondom, elmegyek a Klubrádióba és az ATV-be. Én ezzel is jelezni akarom, hogy nem nézek rájuk ellenségként, igaz, abba sem megyek bele, hogy kijátsszanak. Bízom benne, hogy, mint annyiszor a történelmünk során, amikor nagy baj volt, kijózanodunk. Olyan szívesen képzelem el, hogy hallgatok egy parlamenti tudósítást, és például egy KDNP-s politikus azt mondja: *nagyon értékes volt, amit az MSZP képviselője mondott, a mi frakciónk egy további szemponttal egészítené ki azt.* És ugyanez fordítva. A jeleket már látni vélem, vannak erre utaló megnyilatkozások.

Tudom, aki békéltetni akar, jobbról, balról is kap pofonokat, mégis következetesen mondom: az öntelt gögből ki kell lépni. Olyan gyönyörűek Szent Pál szavai, amikor azt mondja, *Jézus Krisztusban Isten kiengesztelődött a világgal. Az ellenségeskedést megszüntette és a válaszfalakat ledöntötte.* Jézus odaáldozta az életét, hogy kapcsolat legyen az Úristen és az ember, ember és ember között. Félreérthetetlen a jézusi magatartás. A szamaritánust állít-

ja példaként a zsidóknak vagy a római századost. Szinte provokálta ezeket a szituációkat.

A mi küzdelmünk, hogy Jézus és a Szentírás tanítását, amely minden élethelyzetre világos és egyértelmű útmutatást ad, itt és most, a mi életünkben érvényre juttassuk.

Somos László kaposfői esperes-plébános

Dr. Beer Miklós püspök urat 1986 szeptemberétől ismerem, az Esztergomi Érseki Hittudományi Főiskoláról, ahol filozófiatanárom volt. A mai napig emlékszem az óráira. Az elvont, filozófiai igazságokat egyszerű példákkal magyarázta, így könnyebben megértettük a tananyagot, amely emiatt jobban is rögzült. A példák között rendszeresen szerepelt Pajti kutyája és a pilismaróti plébánián lévő muskátlik. Sok érdekes történetet mesélt a plébánián végzett pasztorációs munkájáról, ez pedig életségűvé tette az órákat, és még tanulhattunk is belőle.

Világi felsőoktatási tanulmányaim során kötelező volt marxista filozófiát tanulnom, sőt még vizsgáztam is. Az igazságot megvallom, akkor nem sok mindent értettem belőle évfolyamtársaimmal együtt. Valószínűleg az előadás stílusa is közrejátszott ebben. A marxista filozófiát és annak összefüggéseit a teológián Beer Miklós atyától tanultam meg a már említett gyakorlatias, érthető példái segítségével.

Egész személyisége nagy Isten- és emberszeretetet sugárzott. Érezni lehetett, hogy Istennel mély, személyes kapcsolatban él, és ebből adódóan nagy empátiával,

szeretettel közeledett az emberek felé. Előfordult, hogy Pilismaróton, a plébánián volt az évközi filozófiai beszámoló. Ilyenkor édesanyjával együtt megvendégeltek minket. Jó volt vele és édesanyjával tölteni a délutánt. Mi, kispapok kivétel nélkül nagyon tiszteltük, szerettük Beer atyát. Megtiszteltetés volt számomra, hogy másodéves koromban a hivatások vasárnapján meghívott a híveihez, hogy beszéljek papi hivatásom alakulásáról. Már akkor nagyon szimpatikus volt puritán, egyszerű, ugyanakkor igényes papi élete, közvetlensége híveivel. Nem véletlenül szerették az emberek olyan nagyon Pilismaróton.

Megtiszteltetés volt számomra az is, amikor káplán koromban fiatal tanítványaival meglátogatott Kaposváron. Öröm volt újra találkozni kedves tanárommal. A mai napig nagyon jó kapcsolatban vagyunk. Megvitatjuk az aktuális kérdéseket a cigánypasztorációval, a szegénységgel, a menekültekkel kapcsolatban. Mindhárom témában megegyezik a véleményünk. Ha meg nem értéssel találkozunk, tudunk Ferenc pápára hivatkozni, hiszen Ő is szüntelenül hirdeti, törődjünk a peremen élőkkel.

Nagyon tetszik püspök úr körlevele a cigányok mai helyzetéről. Rávilágít arra, hogy nekünk, Krisztus tanítványainak hogyan kell gondolkodnunk és miben kell segítenünk őket. Talán keménynek és merészek tűnik, de teljes összhangban van az evangéliummal a megállapítása, miszerint „a cigánysággal szemben tanúsított magatartásunk egyfajta kontrolljelzése hitünk mélységének és őszinteségének”. A körlevelet sok példányban fénymásoltam és kiosztottam a hívek között. A pasztorációt bibliai és spirituális szempontból magyarázta meg püspök úr. Ezt nagyon fontosnak tartom, mert híveink nagy

része nem tud erről, vagy egészen másképpen gondolkodik. Örülök, hogy van hazánkban olyan püspök, aki ilyen egyértelmű, tartalmas, jól használható és önvizsgálatra indító körlevelet írt.

Püspök atya tanítása, életpéldája sokat segített papi identitásom alakulásában. Hálát adok Istennek azért, hogy megismerhettem. Azt kérem püspök úrtól, hogy folytassa prófétai küldetését, mert nagy szükségünk van gondolataira, tanítására, életpéldájára, annak ellenére, hogy ismerjük a próféták sorsát.

Dr. Beer Miklós atyát teológiai tanárként és plébánosként ismertem meg. Ember volt, püspök lett és ember maradt. Hála Istennek és neki.

2. rész – Az egyházunk

A PÁP

– *Életrajzi könyvében nagyon szívesen beszélt a gyermekkoráról. Hogyan tekint vissza erre az időre?*

– Sokszor jut eszembe az a gondolat, amit talán Polcz Elaine fogalmazott meg: az egész életemet úgy fogom fel, mint egy előkészített utat. Hogy az események előkészítettek egy feladatra.

Azt szoktam mondani, ajándékba kaptam egy mélyen hívő családot, de átélhettem az árvaság fájdalmát is. A nagycsalád védelmét és a magányos élet nehézségét egyszerre. De hozzátehetem azt is, hogy Pesten születtem, azaz a nagyvárosi élet ajándékát is megkaptam, és eközben falun nőhettem fel. Édesapámat nem ismertem. 1945. február 11-én halt meg, az utolsó háborús napon Budapesten. Este volt a kitörés a Várból, és aznap délelőtt kapott találatot az az ágyúüteg, ahol apámék is voltak. Azokkal az orosz katonákkal együtt haltak meg, akik azért fogták el a férfiakat, hogy kényszermunkára vigyék őket. Az esti kitörés után másnap ért véget az ostrom.

1943 júniusában születtem, apám halálakor tehát csupán másfél éves voltam. Fényképről ismerem őt, és anyám elbeszéléseiből gondolok rá büszkén. Temesváron született, majd Pesten tanult. Mérnök lett, a Ganzgyárban dolgozott. Sok mindent örököltem tőle. Elég csak

arra gondolni, hogy motorozott, vannak is róla fényképeim. Anyám mondta is utólag, engem is megfogott a benzin szaga.

Apám révén német származású család vagyunk, anyám családja osztrák, ugyanakkor nagyon nagy magyar hazaszeretetet láttam és kaptam odahaza. Egyértelmű volt, hogy mi magyarok vagyunk.

Anyám olyan családból érkezett, ahol négyen voltak testvérek, ő volt az egyetlen lány. Már egészen kislánycént, az első világháború idején kenyérkereső lett, hiszen a nagypapa a szerb frontra került. Iskoláit a háború után folytatta, így szerzett tanári diplomát.

Anyám nagyon szépen zongorázott, nagyon fontos volt az életében a zene. Olyannyira, hogy már a második világháború után, apám halálát és minden egyéb nehézséget követően képes volt eladni a megmaradt fülbevalóját, hogy az árából vehessen két operajegyet és elvihessen engem egy előadásra, a földszint első sorába. A családban azt gondolták róla, hogy megbolondult. Ő azonban azt mondta, *úgy érezte, ezt meg kellett tennie, hogy legyen egy életre szóló élményem, közelről láthassam a zenekart.* Később kezdtem megérteni, miért volt ez annyira fontos neki. A zene azóta drága örökségem. Miután pappá szentelték, a zebegényi templomban is orgonált a miséimen, és jött velem mindig Márianosztrára, Pilismarótra is.

Anyám irodalmi műveltsége is nagyszerű ajándék volt számomra, folyton csak adta a kezembe a könyveket. Kezdődött ez azzal, hogy talán másodikos lehettem, amikor Cooper *Vadölőjét* kaptam karácsonyra, majd sorra az in-

diános regényeket, a Winnetou-könyveket, amelyeket nagyon szerettem. Később faltam az összes Verne-regényt, amihez csak hozzájutottam. A kötelező olvasmányokkal sem volt soha semmi gondom, nagy örömmel olvastam el mindegyiket. Különösen szerettem Gárdonyit, aztán volt egy Passuth-korszakom.

Nézem a mai gyerekeket, a fiatalokat korunk internetes világában – ezt egyáltalán nem bántásképpen mondom, inkább féltően –, és azt látom, hogy nincs türelmük az olvasáshoz. Most kicsit csodálkozom is, hogyan volt időm végigolvasni a *Köszívű ember fiait*, a *Nyomorultakat* vagy a *Háború és békét*, miközben rengeteget játszottunk a Duna-parton, jártunk az erdőre és dolgoztunk a földeken. Úgy szeretném átadni a mai gyerekeknek ezt az élményt! Becsempészni az életükbe, hogy ráharapjanak az olvasás örömére. Milyen jó és hasznos az az aktív fantázia, amit az olvasás kínál! Emlékszem, mekkora csalódást okoztak nekem a filmek, hiszen teljesen másképp képzeltem el az adott regényeket, történeteket.

– *Életrajzában nagy szeretettel idézte fel nagymamáját is.*

– Az a drága, törékeny kis asszony mindig ott volt a háttérben, hiszen anyám dolgozni járt el. Vele voltam többet kisgyerekként. Unokatestvéreimmal együtt segédkeztünk neki a főzésnél, a házimunkában, a kertművelésben, a baromfietetésben. Nagyon szerettük szelíd jóságát, csodálatos kisugárzását. A mai napig idézni szoktam bölcs mondásait: *harminckétszer rágd meg az ételt. Ne kapkodj. De amit kivettél, azt meg kell ám enni!* Ő mondta azt is,

hogy bármennyi is a dolog, mindig terítsd meg az asztalt. Éppen a napokban emlegettem, hogy előttem van a reszelt kis keze, ahogy keresztet rajzol a kenyérre, majd úgy szeli meg...

Rengeteget lehetne mesélni a zebegényi konyha légköréről. Ahogy pattog a tűz a sparheltban, ahogy fő a víz fazékban, kint a fán látszik a madáretető, az ablakon a jégvirág. Nem is tudom, lehet-e még egyáltalán ilyen látni, megélni? De ugyanígy gondolok vissza a kerti munkákra is: ahogy ástuk a földet vagy ahogy vertük a fáról a diót, aszaltuk a szilvát. Ezek az élmények mind élénken élnek bennem. Nagyon nagy hatással volt rám a nagymama. És hát ő tanított engem imádkozni. Az imakönyvből és a személyéből is a természetes Isten-kapcsolat sugárzott. Ezek nagyon nagy ajándékok voltak számomra.

Sokszor eszembe jut, hogy talán bennünk, papokban is van valami buta szemérmesség, tartózkodás, mert nem merünk kitárulkozni egymás előtt az imádságunkkal. Irigylem azokat a családokat, ahol tudnak normálisan, és nem kényszeredetten, mesterkélten együtt imádkozni. Varázslatos, amikor mindez karácsonykor sikerül. Ahol őrzik még a „szenteste” szertartását. Ahol imádságos lelkületben élnek meg az adventi várakozást, majd magát az ünnepet. Ahogyan gyermekként ez nekem is megadatott.

Néhány éve november táján hallottam egy beszélgetést egy üzletben. *Képzeld, megvettük a gyerekek ezt a játékaútót, odaadjuk neki most, minek várjunk vele karácsonyig!* Arra gondoltam akkor, mit veszít el ez a gyerek! A várakozás csodáját, hogy mi lesz majd a fa alatt. Én nagyon szegénynek érezném magam, ha nem lett volna

meg az az élményem, hogy „megjött a Jézuska”. Mai életünknek egy nagy hiánya, problémája, hogy nem tudunk várni. Az „azonnaliség logikája” érvényesül. Télen is friss cseresznyét akarunk enni, vagy nyaralni mennénk. Pedig karácsonykor a szeretet csodájáról beszélünk. Nem lehet mindent racionálisan megközelíteni.

A Kis herceg nagyszerű története jut megint csak eszembe. Amikor a róka arról beszél, hogy a vadászoknak is megvannak a maguk szertartásai. Csütörtökön elmennek a faluba táncolni. És akkor ő nyugodtan vadászhat. Nagyon fontos előkészíteni egy ünnepet, majd visszatérni a meglepődöttség lelkületéhez. Észrevenni, ki az, aki gondolt rám, és aki eltalálta, minek örülnék. Ezek olyan élmények, amelyek elővételezése a mennyország, Isten országa végleges örömeink. Mélyen hiszem, hogy minden nyomorúság, küzdelem és szenvedés ellenére érlelődik ez a csoda.

*

– *És hogyan érlelődött meg a pappá válás gondolata?*

– Gyermekként mozdonyvezetőnek és erdésznek is elképzeltem magam, az Úristen azonban olyan élmények sorozatával ajándékozott meg, amelyek egyértelművé tették az utam. Amikor húszéves koromban anyám tett nekem egy vallomást, az már csak megerősítés volt. Az elhatározás már előtte megszületett. Elmesélte, amikor összeházasodtak apámmal, megállapodtak, hogy négy gyereket szeretnének. De csak nem született meg az az első gyerek. Anyám eközben mindig azt mondogatta apámnak, *az első*

*gyereket szánjuk a Jóistennek. Ő azonban azt válaszolta: nem, pláne, ha fiú lesz, mert akkor inkább legyen mérnök, mint ő. Egy ideig nem jutottak dűlőre, mígnem apám egyszer csak megszólalt, ha úgy gondolod, legyen mégis az első gyerek az Úristené. Nem sokkal később születtem meg... Én lettem az első, de az utolsó gyerek is, hiszen édesapám a következő évben meghalt. Anyámnak ez a valómása tehát csak alátámasztotta a gondolataimat. Pappá válásomat már korábban elősegítette a család légköre, nagymamám vallásossága és elsőáldozásom papja is. Fundériusz Vilmosnak hívták, a Bakáts téren volt káplán. A papság felé terelt még egy kedves mesekönyvem, az *Utazás a mesefelhőn* című történet is, amely egy testvérpárról szólt. A két testvér, egy kislány és egy kisfiú azt álmodja, egy felhőn elutaznak olyan helyekre, ahol az emberek nem ismerik Istent, és rádöbbennek, hogy a küldetésük éppen Isten hirdetése. Ezt a gyerekkori emlékemet később összekapcsoltam magamban a Bakáts téri atyával.*

Ha visszagondolok, világosan látszik, hogy amikor Zebegénybe kerültem, a Jóisten nem véletlenül adta nekem Vajda József atyát. Tíz, húszas éveimben jártam, nagyon nagy hatással volt rám. Nevelt a titkos cserkész táborokkal, a ministránsfoglalkozásokkal, az ifjúsági hittanokkal. Puritán lelkülete, tudós, művelt személyisége miatt nagy eszményemmé vált. De ugyanígy rendelte elém az Úristen már Vácon, gimnáziumi éveim során Pálos Frici atyát, aki fiatal, pár éves papként tanította nekünk a hittant, vitt bennünket kirándulni. Ezek mind meghatározó élményeim voltak. Így, amikor elérkeztem az érettséghez, nem volt kétséges, hova megyek tovább.

Ez a sok előjel persze akkor még nem tudatosodott bennem. Más embernek aligha adatik meg, hogy ennyire markánsan, hangsúlyosan papi egyéniségek legyenek jelen az életében. Ugyanakkor gimnazista éveim alatt voltak nagyon személyes élményeim is. Emlékszem, ahogy egyszer estefelé bementem a zebegényi templomba, és csak az örökmécses világított. Senki más nem volt ott rajtam kívül. Hogy meddig voltam egyedül, nem tudom, de ez az este felejthetetlenné vált számomra. Akkor valami nagyon megérintett. Hasonló élményeim voltak, amikor nyári, csillagfényes estéken kimentem kertünk végébe, és néztem az eget. Közben pedig tudatosodott bennem, hogy feladatom van. Megbizonyosodtam abban, hogy Valaki kiválasztott, meghívott, bízik bennem. Ő adta az útjelzőket, az egyértelmű iránymutatásokat. Mai eszemmel úgy gondolom, hogy „fogta a kezemet”. Ez a személyes belső élmény a hivatás lényege.

– *Nem volt szerelmes sosem?*

– Érdekes dolog ez. Csak felnőtt fejjel kezdtem gondolkozni rajta. Az első két pesti évem után Zebegényben már vegyes osztályba jártam, és sohasem éreztem magam feszélyezve a lányok között. Emlékszem, néha átvillant bennem, *milyen aranyos ez a kislány*. Picit meg is dobant a szívem, de ezek csupán villanások voltak. Kezdetől fogva tudtam, hogy a papság nőtlen életforma, és igazából sosem jelentett nagy lemondást elfogadni ezt. Ami a saját gyerekek kérdését illeti, pappá válásom után mindig rengeteg gyerek volt körülöttem. Nagy hatással volt rám Don Bosco élete, ezért azzal a gondolattal is eljátszottam, milyen jó is lenne szalézi szerzetesnek lenni. Aztán Mári-

anosztrán, majd Pilismaróton is megadatott, hogy a sok gyerek miatt nagyon nagy családom lehetett. Ezért sosem töprengtem azon, miért nincs saját gyerekem. Óriási, mindent felülíró élményt jelentett, hogy a szülők rám merték bízni a gyerekeiket, különösen már a cserkészlet keretein belül.

– *Mit mondana azoknak, akiknek nem ilyen egyértelmű az útjuk a hivatásválasztásig?*

– Nem véletlen, milyen élmények érnek bennünket. Ha valaki nyitott szemmel és nyitott lélekkel éli meg a gyerekkorát vagy a későbbi éveit, biztos, hogy kap fogódzókat, amelyek segítenek dönteni. Csak nem szabad kapkodni. Hallottam a múltkor egy nagyon bölcs gondolatot. Valaki megkérdezte, *mire jó a próbaházasság*. A válasz az volt: *a próbaházasságra*. Azaz semmire. Nem lehet mindent kipróbálni, kapkodni. Néha meg kell állni az életben és észrevenni a dolgokat, aztán pedig leginkább megköszönni. Hiszen, ha valamit meg tudok köszönni, akkor az azt jelenti, észrevettem valamit, és elégedett tudtam lenni. Lelkünk fejlődésének nagyon fontos fázisa, amikor azt mondjuk: *de jó, én nem akarok most semmi mást!*

Tudom, nekem elkényeztetett életem volt az árvaság, a kitelepítés, a háborúk, a kemény falusi élet ellenére is. Mert megadatott nekem, hogy megszeressem a természetet, az erdőt, a Dunáról nem is beszélve. A Duna nekem maga a csoda... Közbevetőleg, sosem értettem, miért kell mindig majmolni a másikat azzal, hogy ki hova megy nyaralni külföldre. Miközben olyan gyönyörű ez az ország.

Tanácsolnám, de inkább könyörögnék a fiataloknak, felejtsek el azt a gondolatot, hogy miből lehet sok hasznot szerezni. Lélekölő az a légkör, ami arról szól, hogy minél több pénzt keressünk. Ha valaki az anyagiak szempontját veszi előre, szinte elvágja saját szabadsága útját.

FERENCEK

– Feltűnő, hogy Szent Ferencre és Ferenc pápára hivatkozik a legtöbbit. Miért szereti őket ennyire?

– Amikor Assisi Szent Ferenc vallomását olvastam, egész egyszerűen kinyitotta a szemem, hogy én is észrevegyem, milyen gyönyörű például egy forrás az erdőben. Hogy milyen varázslatos, ahogy csobog a víz. Ahogy susog az erdő a szélben. Hogy milyen káprázatos a napfelkelte. Vagy az a színes naplemente, amelynek a látványával el voltunk kényeztetve Zebegényben. Assisi Szent Ferenc mindent megénekel, mert mindenben a Jóisten ajándékát látta. A madarakban, mindegyik állatban. Eszembe jut most, hogy mennyire szerettem gyerekkoromban a korcs kutyámat, amelyről mindig mindenkinek azt mondtam, az egy vizsla. Már dél körül odaült a kert sarkába, ahonnan még kolbásszal sem lehetett elhívni, majd amikor meglátott, hogy jövök az iskolából, átugrott a kerítésen, úgy rohant elém.

Szent Ferenc a hálás és szabad lelke miatt áll közel hozzám. Már fiatalon megerősített, hogy minden ajándék. Hogy nem szabad mindenhez ragaszkodni, viszont mindennek lehet örülni.

– *Ferenc pápa előtt beszéljünk egy kicsit az elődeiről.*

– Az első emlékem a pápákkal kapcsolatban a zebegényi plébániához kötődik. Ministránsként ott hallgattam a rádión, ahogy hírül adták XXIII. János pápa megválasztását. Később csodáltam VI. Pál pápát is, aki elsőként ment el a Szentföldre, majd szinte berobbant közénk Szent II. János Pál pápa, vele később találkozhattam is.

Nagyon lelkesedtem érte, ahogy a merénylet után felgyógyulva újra járni kezdte a világot. Nagyon irigykedtem azokra, akik 1988-ban kimehettek az ausztriai pápalátogatásra, Darázsfalvára, és hihetetlen örömet okozott, amikor megtudtam, hogy 1991-ben Magyarországra jön. Ott voltam Esztergomban, a szabadtéri misén, ahol, emlékszem, gyermeki öröm fogott el, amikor egyszer csak rám nézett. Elmentem természetesen a Népstadionba, az ifjúsági találkozóra is.

Rómába először 1995-ben jutottam el, amikor egy cserkészkongresszusra mehettem ki egy négytagú delegációval. Autóval utaztunk, és fogalmunk sem volt arról, hol kell bekanyarodni a városba a körgyűrűről. Találomra választottunk ki egy letérőt, és az első téren, ahol megálltunk, Assisi Szent Ferenc szobrát láttuk meg a lateráni bazilika előtt... Letettük a csomagjainkat és rohantunk a Szent Péter térre. Ahogy odaértünk, épp kezdődött egy szentmise. Mondtam rögtön Brückner atyának, *te, az ott a Szentatyá!* Ő erre azt felelte, *ne butáskodj már, nem fog a szentatyá épp a mi kedvünkért misézni.* Aztán kiderült, hogy tényleg ő volt az. November 9-e volt, mindig ekkor misézett az elhunyt bíborosokért. Ezt követően aztán felgyorsultak az események, és 2000-ben egyszer csak kinevezett püspöknek.

– *Hogyan emlékszik vissza erre az évre?*

– Ősszel volt a nagy magyar zarándoklat. Október 8-án jelen lehettem a Szent Péter téri nagymisén, másnap pedig a magyar misét tartották a bazilikában. A mise végén hozták hozzánk hordszéken a Szentatyát, aki már nagyon gyöngé volt. Egyenként odamehettünk hozzá. Sose felejttem fel, ahogy egymás szemébe néztünk. Az a tekintet nekem Jézus tekintete volt...

A következő évben hivatalos püspöki látogatásra mentem ki Rómába, ekkor már ismerősként látogathattuk meg. Pár percre a püspökök bemehettek a szobájába, Paskai bíboros segédpüspökeként én is ott lehettem. Meghívott minket ebédre, együtt ülhattünk vele az asztalánál. Emlékszem, kedvesen beszélgetett velünk. Elmehtünk a kápolnájába is. Csodálatos volt közelről látni, ahogy imádkozik.

A televízióon keresztül mindannyian részesei lehettünk utolsó napjainak, halálát megsirattuk, és emlékezhetünk arra a képre is, amint a temetési szertartás alkalmával a kitett Szentírás lapjait forgatja a szél.

*

Utódjával, XVI. Benedek pápával kapcsolatban az volt nagy élményem, amikor a *Spe salvi facti sumus* (A reményben vagyunk megváltva) kezdetű körlevelét olvastam. Arra gondoltam közben, hogy ilyen tisztán és világosan leírt gondolatokat még nem olvastam a feltámadásról, a mennyország távlatáról, keresztény reményünkről. Nagyszerűen fogalmazta meg, hogy életünk

minden eseményének kiteljesedése, kifutása a mennyország távlata. Nagyon sokat emlegetem azt a gondolatát is, hogy három pillér, a Szentírás és a tanítás, az Eucharisztia és az imádság, valamint a szeretetszolgálat és a jószág együtt, egymást föltételezve teszi hitelessé az egyházat. Ezt ilyen világosan még senkitől nem hallottam.

Részlet a körlevélből

Az örökkévalóság nem a naptári napok állandó egymásutánja, hanem olyan, mint a beteljesedés nyugodt pillanata, amelyben az egész átölel minket és mi átöleljük az egészet. A végtelen szeretet óceánjába való elmerülés pillanata az, amelyben az idő – az előbb és az utóbb – nincs többé. (...) Jánosnál Jézus ezt így fejezi ki: „Visszontlátlak titeket és örülni fog a szívetek, és örömtöket senki nem veszi el tőletek.” (...)

Szükségünk van a kisebb vagy nagyobb reményekre, amelyek napról napra megtartanak az úton. De ezek nem elegendők a nélkül a nagy remény nélkül, amelynek felül kell múlnia az összes többit. Ez a nagy remény csak Isten lehet, aki átöleli az univerzumot, s adni és ajándékozni tudja nekünk azt, amire mi önmagunkban nem vagyunk képesek. Épp a megajándékozottság tartozik hozzá a reményhez. Isten a remény alapja. Nem akármilyen Isten, hanem az az Isten, akinek emberi arca van, és aki mindvégig szeretett minket: mindegyikünket és az emberiség egészét. Az ő országa nem egy soha el nem érkező jövő elkép-

zelt másvilága; az ő országa ott van, ahol szeretik őt, s ahol az ő szeretete elér bennünket. Egyedül az ő szeretete adja nekünk a lehetőséget, hogy teljes józansággal napról napra kitartsunk e lényege szerint tökéletlen világban, anélkül, hogy elveszíténénk a remény lendületét. S ugyanakkor az ő szeretete a biztosíték arra, hogy létezik az, amit mi csak homályosan sejtünk, és mégis a szívünk mélyén várunk: az élet, mely „valóban” élet. (...)

A remény első lényeges iskolája az imádság. Ha már senki nem hallgat rám, Isten még mindig meghallgat. Ha már senkihez nem tudok szólni, senkit nem tudok segítségül hívni, Istenhez mindig szólhatok. Ha többé senki nem segíthet rajtam – akár valami bajról, akár az emberi képességeket meghaladó várakozásról van szó –, Ő tud nekem segíteni. Ha a végső magányba jutottam: az imádkozó ember soha nincs egészen egyedül.

– Vele is találkozott személyesen?

– Igen, de érdekes módon nem volt nagy hatással rám. Kicsit félszeg volt, az volt az érzésem, nem tud feloldódni. Nem lenyűgöző személyiség. A munkásságát viszont, a tisztánlátását, a gondolatait nagyon a szívembe zártam. Igazi nagy tanító. Ahogy a keresztény reményről beszélt, nagyon megragadott. Lemondása mindannyiunkat megdöbbentett, magam nem is értettem. Ugyanakkor mégis tiszteletet ébresztett, ahogy ezzel a lépéssel vállalta az emberi gyöngeséget.

Amikor ezek a pápák meghaltak, illetve XVI. Benedek lemondott, minden alkalommal arra gondoltam, nagyszerűbb pápánk már nem lehet. Aztán egyszer csak megválasztották Ferencet... Megint egy egészen más egyéniség lett Róma püspöke, és én azon vettem észre magam, hogy az új szentatya ugyanazokat mondja, amiket addig én is gondoltam és mondtam. Ez az érzékeny és empatikus lélek mindig visszatér ide: *ne feledkezzetek meg a szegényekről, a bajbajutottakról.*

Természetesen és felszabadultan keresztény, krisztusi ember. Nagyon közel érzem magam hozzá. Az ő körleveléit is nagyon szerettem, kifejezetten élveztem az Evangélii Gaudium (az Evangélium öröme) kezdetű apostoli buzdítását, ahogy legutóbbi, környezetvédelemről szóló levelét is. Szavai a szívemből szóltak. Annyira életszerű, amiket írt, szemléletesen, frappáns fordulatokban.

Részlet a körlevélből

Ha valaki csak egy apró lépést tesz is Jézus felé, felfedezi, hogy ő már tárt karokkal várja az érkezését. Itt van a perc, hogy azt mondjuk Jézus Krisztusnak: „Uram, hagytam rászedni magam, ezerféleképpen menekültem szereteted elől, de most újra itt vagyok, hogy megújítsam szövetségemet veled. Szükségem van rád.” Újra hangsúlyozom: Isten sohasem fárad bele a megbocsátásba – mi fáradunk bele abba, hogy kérjük az ő irgalmasságát. Aki arra hív minket, hogy „hetvenszer hétszer” (Mt 17,22) bocsássunk meg egy-

másnak, példát ad nekünk: hetvenszer hétszer megbocsát (...)

Miként lehetséges, hogy nem hír, ha egy hajléktalan öregember megfagy az utcán; ellenben hírértékű, ha két pontot esett a tőzsde. Nem tűrhető tovább, hogy élelmiszert dobjunk el, miközben tömegek éheznek.

A SZENTGYÓNÁS

– Folytassuk papi hivatásával. Mi vált a legkedvesebb feladatává? Szokott-e egy püspök gyóntatni?

– A szentmise és a prédikáció áll hozzám a legközelebb. Semmi máshoz nem hasonlítható élményt jelent szembe nézni az emberekkel, látni a tekintetüket, a reagálást arra, amit mondok. Ahogy az Eucharisztia ünneplése is mindig nagyon nagy élmény. Püspöki szolgálatomban ez azt is jelenti, hogy nagyon sok emberrel találkozom. És igen, amikor nagy ritkán van egy szabad estém, átmegyek a székesegyházba, és beülök a gyóntatószékbe.

Fiatalabb koromban, amikor még káplán voltam Pesten, vagy másutt plébános, mindig szorongva készültem a gyóntatáshoz. Az emberek terhét átvenni sosem egyszerű. Amikor pedig kiléptem, mindig a hála töltött el, hiszen mégiscsak az Úristen irgalmas szeretetét képviselhettem, és segíthettem a bűnbánó embereken.

– Ez a szorongás azt jelenti, hogy változtatna a szentgyónás szentségén?

– Igen... Mert nem mindenkinek való az egyéni gyónás. A bűnbánati liturgiát, amelyben az ember átélheti az Úristen irgalmát, a megbocsátást, a kiengesztelődést, nagyon jónak tartom. Ugyanakkor úgy érzem, gyóntatási gyakorlatunk többnyire rutinszerű. Megmaradtak például az első péntekes gyónási alkalmak, és nem tudunk megszabadulni attól az örökségtől sem, hogy áldozni csak patyolattiszta lélekkel lehet. Sokan bizonytalanok, ezért inkább nem mernek áldozni. Van egy nagyon bölcs, öreg papunk, ő szokta mondani, hogy *nem értékeljük eléggé a szentmise eleji bűnbánatot.*

– *Ami csupán a bocsánatos bűnök alól ad feloldozást.*

– Kicsit erőltetettek ezek a megkülönböztetések. Súlyos bűn, halálos bűn, égbekiáltó bűn. Izzadságszagú fogalmak. Hadd idézzem Adyt: *Mikor a lelkem roskadozva vittem, csöndesen és váratlanul átölelt az Isten.* Nem biztos, hogy ez az élmény a gyóntatószékben valósul meg. Amikor az ember őszintén, csendben az Úristen elé borul.

Mindig fenntartással fogadtam azokat a magyarázatokat, hogy súlyos helyzetben, életveszélyben, háborúban felindítható a „tökéletes bánat”, *de utána azért menjünk el gyónni.* Gyóntatási gyakorlatunkat tehát mechanikus tartom, miközben a kelletténél kevesebb hangsúlyt kap a személyes megtérés. Azt gondolom, sokkal jobban át kellene élnünk a szentmise bűnbánati részét, majd őszintén készülni az Eucharisztia magunkhoz vételére.

Arról nem is beszélve, hogy egyre kevesebb a papunk. Egy faluban, ahova havonta csak egyszer jut el a pap, és ahol igeliturgiát tart a diakónus, már nincs is alkalom a szentgyónásra. Megoldás lehetne, ha például minden egyházközségben lennének lelki napok, lelkigyakorlat-szerű bűnbánati liturgiák. Jó lenne az is, ha ránevelnénk magunkat, hogy őszinte bűnbánati lelkülettel menjünk a szentmisére.

Talán keveset hangsúlyozzuk azt is, hogy a szentáldozás, az Eucharisztia vétele – ahogy Ferenc pápa is már többször említette – *nem a tökéletesek ajándéka, hanem az úton levők erőforrása*. Ahogy előbb beszéltünk róla, éppen az nem mer áldozni menni, akinek a leginkább szüksége lenne Jézus táplálékára. Emlékszem, amikor Pilismarótra kerültem, az első misén tele volt a templom, kíváncsiak voltak az emberek az új papra, de áldozni alig jöttek öten talán. Nagyon nem értettem, miről van szó. Aztán jött az első péntek, és szinte elszédültem, amikor megláttam, mekkora a sor a gyóntatószék előtt. Aznap pénteken mindenki, aki gyónt, megáldozott, de két napra rá, vasárnap már szinte senki. Mert eltelt két nap, és az emberek arra gondoltak, hátha már megint méltatlanokká váltak. Ez így nagyon abszurd.

Az lenne a jó, ha mindenki, aki ott van a misén, áldozna. Merjük elhinni, hogy ha őszinte lélekkel éljük át a szentmise eleji bűnbánati részt – amikor azt halljuk, hogy *vizsgáljuk meg lelkiismeretünket, bánjuk meg bűneinket, hogy méltóképpen ünnepelhessük az Úr szent titkait* –, az elegendő anélkül, hogy bemennénk a gyóntatószékbe. Túlhangsúlyoztuk a szertartásokat, és én nem hiszem,

hogy ha valaki leborul az Úristen elé, őszintén megvallja a bűneit, az ne nyerne bocsánatot. A helyes gondolkozás tehát az, ha valakinek ez van a lelkében: *Uram, nem vagyok méltó, de segíts.*

Nagyon jó kapcsolatot igyekszem ápolni protestáns testvéreinkkel, hiszen fontos, hogy tiszteljük és megértsük egymást. Egy alkalommal református lelkészekkel beszélgettem arról, hogyan élük meg az úrvacsorát. Steinbach püspök úr azt mondta a kérdésemre: *a feltámadt Jézussal akarunk találkozni a testvéri közösségben a bűneink bocsánatára, a Szentlélekkel való töltekezéssel.* Ennél tökéletesebben ezt nem lehet megfogalmazni...

Érdekes tapasztalatom eközben protestánsokkal beszélgetve – akik, ugye, egészen elvetették a gyónási gyakorlatot – az is, hogy egyre többen vallják be: személyes, lelki gondozói beszélgetésekre, magyarul gyóntatásra lenne szükségük.

– *Nem minden pap áll ilyen megengedően a bűnbocsánat szentségéhez.*

– Emberi kapcsolatainkban, gondolkodásunkban, életvitelünkben nagyon nagy kísértés a sablonos megközelítés, a skatulyázás. Sok papunk is emögé bújik. Mert a paragrafusokat, a szabályokat számon lehet kérni. Ezeket betartják, és megnyugtattják magukat. Inkább szigorúak, és ezzel nagyon sok fájdalmat okoznak. Nem merik vállalni a kockázatot, hogy egy szabályt úgy alkalmazzanak egy helyzetre, ahogyan azt Jézus elvárná. Pedig az ő magatartását kellene szem előtt tartani. Az Úr Jézus szinte provokált azzal, hogy szándékosan szombaton gyógyított.

Ahogy mondta: *nem az ember van a szombatért, hanem a szombat van az emberért.*

Ferenc pápa hangsúlyosan beszél róla: az isteni irgalom a legnagyobb ajándék, amely mindig talál mentséget. *Ami a megroppant nádat nem töri el, a már pislákoló méceszt nem fújja el, hanem mindig esélyt ad.* A Szentatya éppen mostanra hirdette meg az irgalmasság évét. Ami tulajdonképpen Szent II. János Pál pápa végrendelete volt. Még ő rendelte el Szent Fausztina látomása nyomán, hogy a húsvét utáni vasárnap az isteni irgalmasság vasárnapja legyen. Nagyon fontosnak érezte hangsúlyozni, hogy a megváltás beteljesedése után, amikor Jézus meghal és feltámad, mindannyian átéljük: van megbocsátás, van jövőnk. Nem volt véletlen, hogy II. János Pál pápa éppen az irgalmasság vasárnapja előestéjén halt meg. Mintha ezzel is azt üzenté volna, *Isten irgalmas.* Fedezzük fel újra, hogy ebben a beteg világban, ahol annyi fájdalmat okozunk egymásnak, ahol annyi keserűség és rabság van, a legsajátosabb isteni tulajdonság az irgalom. És persze legyünk mi is az irgalom képviselői, továbbadói.

Részlet a körlevélből

„Jézus felhívása mindannyiunkat arra ösztönöz, hogy meglássunk: mekkora nagylelkűségre képes minden ember. Senkit sem lehet kizárni Isten irgalmasságából. Mindenki ismeri az utat, hogyan lehet eljutni oda, az egyház pedig az az otthon, amely mindenkit befogad és senkit sem utasít vissza. Kapui kitérve maradnak, hogy min-

denki, akit megérintett a kegyelem, megtalálhassa a megbocsátás bizonyosságát. Minél súlyosabb a bűn, annál nagyobbak kell lennie a szeretetnek, amelyet az egyház a megtérő emberek felé mutat. Mekkora szeretettel tekint ránk Jézus! Mekkora szeretettel gyógyítja meg a mi bűnös szíveinket! Soha nem riad vissza a mi bűneinktől. Gondoljunk a tékozló fiúra, aki mikor eldönti, hogy visszatér az atyjához, előre kigondolja, milyen beszédet mond majd. Ám az atya nem engedi megszólalni, átöleli őt. Jézus is így tesz velünk. (...) Gyakran elgondolkodtam azon, az egyház hogyan lenne képes nyilvánvalóbbá tenni küldetését, az irgalmasságról való tanúságtételt. Olyan út ez, amely a lelki megtéréssel kezdődik; és be kell járnunk ezt az utat. Ezért úgy döntöttem, hogy rendkívüli szent évet hirdetek meg, amelynek középpontjában Isten irgalmassága áll. Ez az irgalmasság szent éve lesz. Az Úr szavának fényénél akarjuk megélni ezt: „Legyetek irgalmasok, mint a ti Atyátok”. (...)

Meggyőződésem, hogy az egész egyház, amelynek oly nagy szüksége van az irgalmasság elnyerésére, hisz bűnösök vagyunk, képes lesz megtalálni ebben a jubileumi évben az Isten irgalmasságának újrafelfedezése és gyümölcsözővé tétele fölötti örömet. Mindannyian arra nyertünk meghívást, hogy ezzel az örömmel nyújtsunk vigaszt körülünk minden embere számára. Ne feledjük: Isten mindent megbocsát, és Isten mindig megbocsát. Ne fáradjunk bele, hogy bocsánatot kérjünk.

PAPOK VAGY A PÁSZTOROK?

– *Munkája egyik leghálátlanabb feladata a papküldés.*

– Nagyon profán oldala ez a szolgálatomnak. Egy püspök olyan, mint egy hadvezér, aki látja, hol van szükség emberre, és odaküld valakit. Vagy legalábbis megpróbálja egyenletesen beosztani a papokat. Nagyon nem szeretem azt a kifejezést, hogy „lelkipásztori ellátás”, mert túlságosan szervezeti íze van. Ha visszagondolok az elmúlt évekre, áthelyezésekre, valahogy mindig megvalósult egy élet-szerű kapcsolat. Úgy élem meg a kérdést, hogy bár próbálok a lehető legnagyobb körültekintéssel és gondoskodással állni az áthelyezésekhez, az én szerepem mégiscsak eltörpül. Kapok egy gondolatot, egész véletlenül megszólít valaki, felhív, és világossá válik, kinek hol kell szolgálnia.

– *Szabad a híveknek lobbizniuk?*

– Ez egy kedves emberi dolog. Az persze bánt, amikor valaki kifejezetten harcias, majdhogynem fenyegető. Akkor valami nagyon nagy baj van. Akkor hiányzik a *megköszönni és elengedni* lelkület. Egy érett egyházközségi életnek a jellemzője a szép átadás.

A papokra is érvényes, hogy nagyon sokfélék. Van, aki nagyon nehezen tud váltani, túlságosan leköti magát, vagy egyszerűen csak ragaszkodik a szoba berendezéséhez. Ahelyett, hogy szabaddá válna. Még ha nehéz is. Nagyon meghatott, amikor egy kedves papunk bejött Verőcére, a Migazzi-otthonba, egyetlen bőrönddel. Érezni lehetett rajta, hogy az idősotthonra csupán átmeneti szál-

láshelyként tekint, mert már a mennyországba készül. Annak örülök, amikor a templomba járó emberek imádkoznak a papjukért, segítik, vele együtt gondolkoznak, de nem sajátítják ki. Megértik, hogy valamennyien egy nagy közösséghez tartozunk. Persze fontosak a személyes kapcsolatok, de még fontosabb megélni, hogy mi közösen vagyunk az Isten népe.

El kell fogadnunk azt is, hogy egyikünk sem tökéletes, nincsenek tökéletes papok sem. Mindenkinek más az erőssége. A hiteles közösségi élethez persze arra is szükség van, hogy a hívek is érezzék, nekik is hozzá kell tenniük a magukét.

Mióta az eszemet tudom, azt hallani, hogy kevés papunk van. Már maga Jézus is biztatott: *az aratni való sok, a munkás kevés*. Ez egy nagyon érdekes felhívás tőle. Arra hív, hogy imádkozzunk, *kérjük az aratás urát*.

– *Kiből lesz pap a mai világban?*

– Meggyőződése, hogy az Úristen továbbra is személyesen szólít meg, hív fiatalokat, ahogy Jézus is meghívta a tanítványokat, az első apostolokat. Ez ma is így van. Ezt a hívást persze könnyebben meghallja az, aki vallásos életű családban nevelkedett vagy látott egy vonzó életű papot maga körül, de legalább ilyen fontos tényező az is, ha valakit olyan, nem kiszámítható, nem megmagyarázható indítások, élmények érnek, amelyek megérlelik benne, hogy ez az útja.

Szoktam mondani, hogy ne mi kényszerítsünk, manipuláljunk fiatalokat a papság felé, hanem engedjük, hogy

az Úristen hívja őket. Éppen ezért nem tudok örülni a paptoborzó, „hivatástisztázó” programoknak, amelyeknek az a céljuk, hogy „hátha valaki horogra akad”. Ezek kicsit hasonlítanak a második világháború előtti úgynevezett kisszemináriumra. Gimnazista gyerekeket beöltöztettek kék reverendába, úgy próbálták őket a papság felé terelgetni. Azt mondták nekik, *ti olyan jó gyerekek vagytok, belőletek akár pap is lehet.* Tizenöt éves gyerekeket! És mivel tanították, nevelték őket, nekik pedig tizenyolc éves korukra dönteniük kellett, sokan „hálából” maradtak. Furcsa lélektana volt ennek az egésznek. Sokan szinte kellemetlenül érezték volna magukat, ha kilépnek. Akkoriban persze, mivel több gyerek is született, hagyománya volt annak is, hogy egy jó magyar polgári családban az egyik fiú jogász, a másik katona, a harmadik pap legyen. Akiket emiatt kényszerpályára állítottak, egész életükben azon szenvedtek, hogy miért nem tudnak megnősülni. Legalábbis hivatalosan... Ezek nagyon fájó dolgok voltak. Hangsúlyozom, egyik esetben sem vonom kétségbe a jó szándékot, sem a kisszemináriumnál, sem pedig a hagyományból fakadó „pályaválasztásnál”, de ez bizony visszaütött.

Jó pár évvel ezelőtt úgy fogalmaztam meg ezt a kérdést, hogy mégiscsak igaza van Marxnak, miszerint *a fejről állítsuk a talpára a rendszert.* Ne éretlen gyerekeket iskolázzunk be a papi szolgálatra. Jobb lenne hagyni, hogy előbb felnőtté váljanak. De a hitükben is! Lehet persze, hogy így az illetőnek időközben családja is lesz, de mégis azt hiszem, az ember 35-40 éves korára nagyobb eséllyel ismeri fel, hogy milyen feladatra szánja az Úristen. Jó eséllyel előfordulhat aztán persze az is, hogy valaki nem

nősül meg, és nem azért, mert „defektje” van, hanem mert az élményei, a tanulmányai, a munkái arra predesztinálják, hogy másokért vállaljon áldozatot. Tapasztalatból mondom: az igazán jó papjaink felnőttként választották a hivatásukat, volt előtte civil életük is.

Én tehát mindenképp az Úristen személyes hívására helyezem a hangsúlyt, ami biztos, hogy továbbra is létezik. Ez egy meglévő, valós jelenség az egyház életében. A meghívások persze sokfélék. Csak egyetlen példát mondok, gondoljunk Tabódy István atyára. Katonatisztként végigharcolta a második világháborút, és nem értette, miért nem fogja a golyó, miközben a bajtársai sorra meghaltak mellette. Amikor aztán hazajött, azt mondta: *ez nem lehetett véletlen*. A menyasszonya időközben férjhez ment, benne pedig „összeállt a kép”, és végül pappá szentelték.

– *Ha meg is hív valakit az Úristen, nagy kérdés, milyen pap lesz belőle.*

– Egyszer valaki arról beszélt nekem, hogy volt az egyik faluban egy nagyon jó pap, *aki azonban nem volt pásztor*. Első hallásra nem is értettem, mire gondol, de aztán világos lett. Ez a pap minden feladatát tökéletesen ellátta, igényesen prédikált, tanította a hittant, semmi kifogás nem lehetett ellene, de nem volt kapcsolata az emberekkel. Nem ment utánuk. Ült a plébánián, mint egy hivatalnok. Azaz tényleg nem volt pásztor. Azt kell kikönyörögnünk a Jóistentől, hogy adjon pásztori lelkületű vezetőket.

Szörnyű tragédia a „megélhetési pásztorokodás”. Egy pap nem nyugtathatja meg magát azzal, hogy nincs felesége,

és majd önmagában véve emiatt felnéznek rá. A napokban látogattam el egy plébániára egy jó paphoz. Arról beszélgettünk, hogy a templom kiürült, az egyházközség élete elsivatagosodott, az emberek már alig járnak szentmisére. Mert így dolgozott az elődje. Az ellenpélda az, hogy ahol szent életű a pap, ott élet van. Még a halála után is. Ha ilyet lát az ember, és picit megkaparja a felszínt, mindig kiderül, hogy vagy a jelenlegi pap, vagy a közvetlen előd micsoda kiváló pásztor lehetett. Odaadott életű ember. A papság és a hívek megtérését nem szabad különválasztani egymástól. Létezik a jelenség a hívek között, hogy amikor valaki nagyot csalódik egy papban, kijelenti, ő bizony nem megy többé ennek az atyának a miséjére. Ez érthető, de nem menthető hozzáállás. Nagyon megfontolandónak gondolom azt a megállapítást, hogy *a hívek általában olyan papot kapnak, amelyet megérdemelnek*. Mert vajon kiimádkozzák-e a jó papot, segítik-e, védik-e, harcolnak-e érte?

Egy igazán jó barát a papnak is megmondja, hogy *atyá, ezt nem kéne, nem így kéne*. Az állandóan fontoskodó hívek persze más műfajt képviselnek, de aki őszintén szól, azt a papnak meg kellene hallgatnia. És akinek van jó szándékú gondolata, az ne bújjon el a kényelem mögé, bátran mondja el a papjának, amit gondol, segítsen neki. Azt ugyanis nagyon könnyű mondani, hogy *ja, hát ha ilyen, akkor nem megyek el a miséjére*. A felelősség kölcsönös. Érezzük az összetartozást! Mert mindannyian más feladatot kaptunk „Krisztus testében”, az egyházban, de felelősek is vagyunk egymásért.

– *Hogyan látja ezt a kérdést a saját egyházmegyéjében?*

– Vác elkényeztetett helyzetben van, abból a szempontból mindenképpen, hogy nagyon sok szép templomunk van, szinte egymás szomszédságában. A székesegyház ráadásul speciális eset. Azt gondolom, minden egyházmegyének szüksége van egy nagy templomra. Érdekesség, hogy Vácra a köznyelv következetesen „nagytemplomnak” nevezi a székesegyházat. Nagyon hálás vagyok ezért a templomért. Kell, hogy legyen egy ilyen találkozóhely. Ahol megtarthatjuk a papszenteléseket, az akolitusavatást vagy egy hangversenyt. Ellenben napi lelki centrumnak egyáltalán nem nevezhető, egy hétköznapi misére legfeljebb tizen-tizenöten jönnek. Ez a vasárnap-hétköznapi ellentét falvainkban is jól megfigyelhető, és ezen el kell gondolkodnunk.

Még a gyerekkoromból emlékszem erre a megjegyzésre: *azért egy pap is ledolgozhatná a napi nyolc óra munkaidejét.* A felvetés ma is jogos. Elmondja valaki a reggeli miséjét, aztán eltűnik. Vagy ha esti misét mond, hol volt napközben? Nem szabadna, hogy kimerüljön egy pap tevékenysége abban, hogy misézik, olykor temet, még ritkábban esket, aztán pedig, ki tudja, hol van. Ez így kevés. Vasárnap a legtöbb pap valóban kitesz magáért, a három átélt szentmise után senki sem kérheti őket számon. De hétköznapi éppen ezért kellene valami egészen mást kitálalni. Legyen egyik nap bibliaóra, a másik nap filmklub, esetleg felnőtt hittan, de tovább megyek, menjen ki az utcára, menjen az emberek közé. Vagy ne csak első pénteken menjen beteget látogatni, mert ez is rutinszerűvé vált. Két-három idős embert mindennap nyugodtan fel lehet keresni. Menjen be a kórházba, az öregotthonba, az idős embereknek hihetetlen szükségük lenne ezek-

re a látogatásokra. Szerencsére a jó papok mennek is. Szoktam ajánlani azt is, hogy hétköznap esténként ne a templomban misézzenek öt kedves, rózsafüzéses néni- nek, lehetne ezeket a szentmiséket családoknál tartani, ahova el lehetne hívni a szomszédokat is, utána vacso- rázni, beszélgetni egyet, de még akár közösen megnézni egy meccset is. Nagyon fontos, hogy a papoknak legyen ötletük, mit csináljanak. A lényeg, hogy az emberek kö- zött legyenek. Nagyon sok a lehetőség. Amikor például kalákában építenek egy házat, ha van egy szüreti felvo- nulás, ha van egy disznótor, legyenek ott, legyenek jelen. És nemcsak a különleges alkalmakkor, hanem a min- dennapi életben. Az iskolában, a gyerekek között, vagy amikor egy családban gyász van. Az ne csak egy formá- lis dolog legyen. Ne arra várjanak, hogy majd a család jön „megrendelni” a temetési szertartást – jó pénzért –, hanem előzzék meg, ők menjenek lelki vigaszt nyújtani. Bármeddig folytathatnám. Egy talpraesett pap megtalál- ja a helyét.

Nagyon nagy csábítása a mai papságnak, hogy arra hi- vatkoznak: négy-öt falut is el kell látni, és ezért folyton csak az autóban ülnek, rohangálnak egyik helyről a má- sikra. Mindig azt mondom: nem ez a dolguk. Inkább rit- kábban jussanak el egy helyre, de legyenek ott egész nap. A jelenlét nagyon fontos. Ahogy a munkatársak képzése és kiválasztása is. Érdekes változása egyházunk életének, hogy megszűnőben az egyszemélyes plébánosság. Mintha az Úristen arra akarna vezetni minket, hogy ha keveseb- ben vagyunk, ne rohangáljon az az egy szem pap össze- vissza, hanem ossza el a feladatokat. Ezért gondolom jó dolognak az akolitusképzésünket. A váci egyházmegyé-

ben már sokkal több akolitusunk van, mint papunk. Az akolitus három feladatra kap felhatalmazást: közösség-építésre, igeliturgia vezetésére és áldoztatásra. Hadd maradjon a pap egész nap az egyik faluban, a másik helyen pedig legyen igeliturgia.

– *Hacsak nem azt mondják erre a hívek, hogy „csak” igeliturgiára nem mennek, ezért inkább otthon maradnak.*

– Ezeket a hangokat én is hallom, de ez butaság. Hosszú folyamat lesz még elhinni, hogy az igeliturgiával nincsen semmi baj. Ötszáz éve velünk élnek a protestánsok, és meg sem próbáltuk megérteni, hogy mit miért csinálnak. Náluk sincs minden vasárnap úrvacsora. Istentisztelet igen, ahogy mi is sok helyütt rákényszerülünk az igeliturgiára. Annyira elbizakodtunk, annyira különbnek gondoltuk magunkat a protestánsoknál, hogy folyton azt hangsúlyoztuk, hogy *látjátok, nálunk bezzeg mise van!* Pedig a vasárnap megünneplése, amikor megadjuk az Úristennek a tiszteletet, az igeliturgián is megvalósul. Nem sietünk, meghallgatjuk a Szentírást, átgondolhatjuk a gyönyörű evangéliumi részeket, lélekben együtt lehetünk, átélhetjük a teremtés csodáját, kérhetjük a Szentlelket, imádkozhatunk és nem utolsósorban áldozhatunk is. Ne becsüljük le mindezt! És ha csak lehet, vasárnap menjünk templomba, ne próbáljuk meg „letudni” szombaton, mert éppen akkor van kedvünk hozzá.

*

CÖLIBÁTUS

– Ha nincs is semmi baj az igeliturgiával, a hívek egyelőre még jobban felnéznek egy papra, mint egy akolitusra. Mondván, egy pap mégiscsak odateszi az egész életét.

– Ehhez óhatatlanul hozzájárul a nőtlenség életformája. Nagyon nehezen tudják elfogadni az emberek, hogy egy házias ember is lehet szent a szó papi értelmében.

Azt gondolom, ha nős embereket is pappá szentelhetnénk, az önmagában még nem oldaná meg a paphiány súlyos, nemzetközi kérdését. Látjuk, hogy a protestánsoknál is sok gond van. Mindenesetre katolikus egyházunknak el kellene jutnia ahhoz a bátor lépéshez, hogy ne csináljunk tabutémát a kérdésből, merjünk őszintén beszélni róla. És merjünk imádkozni, hogy az Úristen megmutassa, mit vár tőlünk.

Történelmi távlatban le kell szögezni, hogy Jézus egyértelmű tanácsot adott a nőtlenségre, a közösségi életre – vagyis a vagyontalanságra –, valamint az engedelmességre. Ezt a hármast a szerzetesi hagyomány valósította meg. Gondoljunk csak az első egyiptomi remetékre, a bencésekre, a ferencesekre, a jezsuitákra, a piaristákra vagy a női szerzetesekre. Valamennyien közösségi életre vállalkoztak, kolostorba, zárdába költöztek, nem házasodtak, együtt gondoskodtak a megélhetésükről, együtt imádkoztak, a választott előljáró útmutatását valamennyien elfogadták. Meggyőződésem szerint az egyház jó szándékkal, de túlzó erőszakossággal akarta ezt a szerzetesi életformát átvinni a világi, papi életre, illetve az egy-

házközségek életére. Ebből adódik, hogy csak olyan embereket engedünk még ma is a lelkipásztori szolgálatra, a közösségvezetés feladatára és hangsúlyosan a liturgia vezetésére, akik vállalják a szerzetesi fogadalmat, de már a szerzetesi keretek nélkül. Én ide vezetek vissza nagyon sok problémát. Világi papjaink közül többen elkényelmesedtek, „agglegénnyé” váltak, méltatlanná a fogadalmukhoz, sok sebet, fájdalmat okoztak a közösségeknek.

– *Megengedné tehát a házasságot a papok számára?*

– Abba az irányba mozdulnék, hogy ne kösse az egyház minden esetben a nőtlen életformához a liturgiavezetést, a lelkipásztori szolgálatot. Hagyjuk, hogy ez a Jóisten személyre szóló ajándéka legyen. Paptársaimra is gondolva mondom, megkínlódtunk érte mindannyian. De amikor eljutottunk ahhoz a ponthoz, hogy felajánlottuk a nőtlenséget, és vállaltuk az Úristen iránti szeretetből, a közösségért, az egyházért, az lendületet adott, tűzbe hozott. Jézust szoktam idézni a tanítványaimnak: *ti, akik mindent elhagytatok, és követtetek engem, százannyit kaptok.* Említettem már, hogy saját gyerekeim helyett mennyi fiatalal foglalkozhattam, és ez mekkora örömet okozott. Hagyjuk tehát a Jóistenre, kinek adja meg a nőtlenség karizmáját, de ne ez legyen szinte az egyetlen feltétele annak, hogy valaki odaállhasson az oltárhoz.

Van két diakónusom, mindketten házas emberek, és mindketten elmondták: igazából nem diakónusok, hanem papok akarnak lenni. És erről levelet is írtak Rómába. A választ viszont már én kaptam, amelyben az állt: *úgy látszik, Magyarországon nem elég kimerítő a teológiai*

oktatás, azt ugyanis illene tudni, hogy papok csak nőtlen férfiak lehetnek. Kicsit pofonnak éreztem ezt az egészet, az volt az érzésem, mintha a válaszadó nem értette volna meg a problémát.

– Ez még Ferenc pápa előtt történt?

– Nem, már az ő ideje alatt. De nyilvánvaló, hogy el sem jutott hozzá a felvetés, valamelyik „előszűrő” munkatársa válaszolt. Ő aligha fogalmazott volna így.

– Bízik a változásban?

– Ez egy érlelődési folyamat. Szerintem a papság létszámának csökkenése az Úristen szelíd figyelmeztetése, hogy rádöbbenjünk: a keresztség az igazán nagy érték. Ahogy Pál apostol írta: *a szolgálatok különfélék, de mindannyian Krisztus titokzatos testét alkotjuk*. A hitben való elköteleződést kell tehát felértékelnünk, ami mindenkinek a karizmája. Rá kell döbbernünk, hogy a nőtlenségnél sokkal fontosabb a felnőtt, érett hit. A lelkes elköteleződés és a rátermettség a közösségvezetésre.

Tegyük a helyükre a dolgokat! Fontos megtartanunk a szerzetesi intézményt, ahogy a cölibátust is, de ez utóbbit értéként, szabadon választott módon lenne jó, és nem kényszerpályán. Itt vannak velünk a görög katolikus papok, akikkel egy teológiát tanultunk, és akik házasodhatnak. Ugyan másképp miséznek, mint mi, de az ő miséjük is érvényes a számunkra, ahogy a gyóntatásuk is. Makacsságot látok a mi oldalunkon. Nagyon halkán teszem hozzá, hogy vannak, akik gyerekes félelemből szokták kérdezni: *mi lesz, ha már ezt a katoli-*

kus hagyományunkat is feladjuk? Mi is olyanok leszünk, mint a protestánsok? Mindig azzal válaszolok ilyenkor: tényleg ez a legfontosabb katolikus hagyományunk? Hát nem sokkal nagyobb érték a szép közösségi élet, a testvéri szeretet, a karitatív segítségnyújtás, családjaink közössége, a nevelés?

Akik többet néznek ki egy cölibátusban élő papból, azokat egyszerűen így nevelték. A jövőt nézve nagyon sok múlik azon – látjuk ezt a görög katolikusoknál, a protestánsoknál is –, hogy milyen lesz majd az a feleség, aki ezt ugyancsak hivatásként vállalja. Mert ha a Szentírás szava szerint áll a férje mögött, neveli a gyerekeket, segít a katekézisben, nem hiszem, hogy lenne mitől tartanunk.

– *A paphiány az egyházi iskolák esetében is tetten érhető.*

– Azt gondolom, hogy egy egyházi fenntartású iskola esetében ne azon legyen a hangsúly, hogy hány paptanár van, és hány civil. Pláne ne a presztízsen. A lényeg sokkal inkább az, hogy ezek a tanárok – papok vagy civilek – tényleg nevelni akarjanak. Mert ne felejtjük el, minden tanító rend így indult. A ferencesek, a szaléziak és a piaristák is. A szegény gyerekek nevelésére kötelezték el magukat, ami aztán átfordult az elitképzésbe. Vissza kell térni a gyökerekhez. Éppen ma beszéltem indiai pap barátommal, Sebastian atyával. Ő mondta, hogy kívülről, Indiából nézve a mi európai egyházunkat olyan zavaró, amikor azt mondjuk, *oktatjuk a hitet*. Nem pedig felkínáljuk a hívő életet.

HÁZASSÁG, VÁLÁS

– A papi nőtlenségnél is aktuálisabb kérdés az egyházban a válások megkönnyítése. Miről is van szó pontosan?

– Jelenleg is van minden püspökségen egy egyházi bíróság, amely gyakorlatilag csak a válásokkal, pontosabban – és nagyon fontos a szóhasználatbeli különbség – a házasságok érvénytelenségének megállapításával foglalkozik. A leggyakoribb érvénytelenségi ok, ha kiderül: a felek eleve úgy kötöttek házasságot, hogy nem akartak gyereket. Akár csak az egyikük, akár mindketten. Ha bizonyítani tudják, hogy tulajdonképpen hazudtak az esküvőn, amikor azt mondták, elfogadják a gyermekáldást, az érvénytelenítési oknak számít. Ahogy az is, ha kiderül: valamelyiküknek olyan pszichikai adottsága van, amely miatt képtelen alkalmazkodni, együtt élni valakivel, így a másik életét pokollá teszi. Azt a régi római jogi elvet alkalmazza az egyház ennek megítélésakor, miszerint *a lehetetlenségre senki sem kötelezhető.*

A változás most annyi, hogy a pápa rendelkezése szerint ez a bírósági folyamat lerövidül, nem tart majd évekig. Tartalmilag tehát nincs változás, az egyházi bíróság továbbra is azt mondhatja ki, hogy az adott házasság az egyház felfogása alapján nem a Jóisten szándéka szerinti kapcsolat volt, vagyis nem volt érvényes. Azaz a felek ezt követően újra köthetnek templomi házasságot.

A Szentatya szándéka tehát az, hogy hagyjuk abba ezt az évekig tartó, megalázó „eljárást”, és röviden mondjuk ki a döntést. Én azonban egy kicsit továbbmerészkednék,

és azt mondom, ez az „érvényes, érvénytelen” megközelítés olyan papírszagú. Ha valamelyik fél egyedül marad, biztos, hogy megszenvedi. Ha idővel talál magának valakit, akivel tovább tud élni, azt is megküzd. Én tehát azt gondolom, hogy az érvénytelenséggel való foglalkozás helyett sokkal szerencsésebb lenne, ha például vezeklési időről beszélünk. Hasonlóan a gyászévhez. Mert azt én is érzem, hogy nem mondhatjuk egy válás után, nem történt semmi, és olyan sincs, hogy bármelyik fél is ártatlan legyen. De mégiscsak méltatlannak és igazságtalannak gondolom, hogy valakit, aki megszenvedte a válását, vezekelt érte, örökre kizárjunk a szentáldozás kegyelméből.

– *Nem húzzák össze a szemöldöküket erre a javaslatra sokan?*

– Azt tartom a legfájóbbnak, hogy sok kérdésről nem merünk őszintén beszélni. Mindig megkapom, hogy *nem értesz hozzá, nyisd ki a kódexet, oda van írva*. Nagy kísértésünk állandóan az egyházi törvénykönyvvel takarózni. Túlságosan is elbújunk e mögé a jogi biztonság mögé, ahonnan nagyon nehéz kilépni. Mondtam már azt is, hogy ha valaki új házasságot köt, vezekeljen tíz évig, vagy addig, amíg az új házasságból született gyerek el nem jut el az elsőáldozásig. De akkor már oldjuk fel a szülőket. A legtöbb zsákutcába akkor szaladok bele, amikor a bürokratikus gyakorlatot próbálom feszegetni. Pedig csak Jézus szavaira tudok hivatkozni: *az vesse rá az első követ, aki bűn nélkül van*. Ez olyan egyértelmű. Ahogy az is, amikor arról beszélt: *ne bántsátok a tanítványaimat, amiért megszegik a szombati szabályt*. A szabályokat betartani mindig könnyű. Mindig lehet paragrafust találni,

amire hivatkozni lehet, de a szabálytalanság kockázatát vállalni, az már bátorságot igényel. Félünk, halogatjuk a megújulást, és inkább azt mondjuk, *tavaly is jó volt ez a szabály, idén is jó lesz*. És így egy helyben toporgunk.

De mielőtt bárki is félreértene, a legteljesebb mértékig házasságpárti vagyok. A házasságok válsága társadalmunk nagyon is égető kérdése. Nem lehet eleget beszélni a házasságra való felkészítés, a családi életre nevelés fontosságáról. Mindannyiunk felelőssége, hogy ne utólag kelljen azt mondani a fiatalokról, éretlenek voltak, hanem segítsük őket, hogy tudatosan tudják vállalni egymást. Talán azt a megközelítést is el szoktuk hanyagolni, hogy a fiatalok hívő emberként, hivatástudattal készüljenek együtt a házasságra. És a közösség szerepét se mellőzzük. Ne hagyjuk őket magukra, ne jelentsük ki olyan könnyen, hogy *ez a magánügyük*. Az élő egyház szívügye, hogy legyenek szép, boldog családok.

Tavaly hallottam Ferenc pápától azt a hasonlatot, hogy úgy beszéljünk a házasság, a család kérdéséről, *ahogy a vonat halad egy sínpáron*. Az egyik sín legyen a világos beszéd, amely arról szól, hogy a házasság Isten gyönyörű törvénye a teremtés rendjében. Egy férfi és egy nő szeretetszövetsége. Hangsúlyozva, hogy ne jogi szóhasználat, „szerződés-ként” tekintünk rá. A másik sín ugyanakkor legyen az őszinte beszéd, amely arra mutat rá, hogy életünkben betegségek, nehézségek, kudarcok, csalódások is vannak, s amely arra is rávilágít, hogy Jézus irgalmas szeretettel fordul azokhoz, akik bajban vannak. A két sín tehát egymás mellett, együtt halad. Ez a hasonlat nagyszerűen mutat rá a két végletes megközelítés hibá-

jára. A liberáliséra, amelynek lényege, hogy *azt csinállok, amit akarok, ha nem sikerült a házasságom, majd elválok*, de a bigott hozzáállás hibájára is, amely szerint csak az mehet templomba, az áldozhat, akinek minden stimmel az életében. Az élet nem fekete és fehér. A jézusi magatartás mindig felülírja a hideg szabályokat. Az élet, a szeretet mindent felülír.

Alapvető kérdés, ki milyen mintát hoz otthonról. Az ember szíve megszakad, amikor lát egy gyereket, akinek az apja alkoholista, az anyja rendetlen, vagy rá sem néz. Csak ennél az egyetlen példánál maradva: honnan fogja tudni az a gyerek, hogy rendet kell rakni, takarítani kell, ha ezt sosem látja odahaza. Vagy, ha kimaradnak az életéből a családi szertartások, a közös étkezések, a tartalmas beszélgetések, a közös játékok, a karácsonyi előkészület. Ezeket nem lehet utólag pótolni. Ami segíthet ilyenkor, az a közösség megtartó ereje. Keresztény közösségeinknek olyanná kell válniuk, hogy amikor kijövünk a templomból, együtt maradunk. Örülünk egymásnak, közös programokat csinálunk, meglátogatjuk egymást, közös kirándulásokat szervezünk. Ezek mind segítenek pótolni azokat az élményeket, amelyek egyre inkább kimaradnak fiataljaink életéből, s amelyek helyét szinte teljesen az internet tölti ki. Ami még tovább lazítja a személyes családi kapcsolatokat.

Amikor a családi vitákról beszélünk, talán még osztani is lehet azt a vélekedést, hogy aligha normális egy olyan házasság, ahol nem csörög a tányér. Ha ugyanis össze is vitatkozik a férj és a feleség, az a fontos, hogy utána tudjanak elmosolyodni, és meg tudják ölelni egymást. Nagy

titok az egész életünk. Sokkal nagyobb érték a megbocsátás, mint – ahogy nagymamám mondta mindig – egy „hideg lakatos” emberi kapcsolat, ahol nincs egy mosoly az arcon, de „minden nagyon rendben van”. Amikor mindketten nagyon jó emberek, soha nem hibáznak, de borzasztóan hideg az egész lényük. Borzasztó olyan emberrel találkozni, aki soha nem hibázik.

Emlékszem, láttam egyszer egy előadást, amelyben valaki Menő manó rajzfilmfigurájával szemléltette a megbocsátás lélektanát. A krétával megrajzolt kis manó egy vonalon lépkedett előre, kalandjai során pedig mindig leesett egy szakadékba. Újabb története azonban minden esetben egy magasabb szinten kezdődött. A konfliktusok utáni kiengesztelődés is valami hasonló dolog, hiszen az is egy magasabb szintre emeli az embert.

Nagyon fontos lehetőségünk a fejlődésre, ha a kudarcaink után tudunk megbocsátani és bocsánatot kérni. Azt hiszem, az Úristen azért teremtett minket olyannak, amilyenek vagyunk, mert a fejlődésünkhöz kellenek a kudarcok. Amikor szembesülünk azzal, hogy mit tettünk a másikkal. Hogy megbántottuk, hogy nem törődtünk vele, hogy levegőnek néztük, hogy durvák voltunk, hogy cserbenhagytuk. Ha megtörténik a szembenézés önmagunkkal, az mindig lendületet ad.

Az Úristen a valós sebezhetőség kockázatával indít el bennünket, ahogyan megadja a gyógyítás és a gyógyulás valós lehetőségét is. Ezekon keresztül formálódik a személyiségünk, ami hitünk szerint egyre inkább a teremtő Isten szándéka szerint való. Életünkben jelen van a bűn, a rossz, a lobbanékonyosság, a hűtlenség, az árulás, de ott

van a megtisztulás, az újrakezdés, a jóvátétel lehetősége is. Ferenc pápa mindig ez utóbbit hangsúlyozza, amikor a papokat arra inti: a gyóntatószékben az irgalmas Isten képviselői legyenek. Nem a büntetéseket kell kiosztani és még inkább lenyomni azt, aki amúgy is vergődik, hanem kezet nyújtani felé, reményt adni, bátorítani. Azt kell mondani neki, hogy *meg tudod csinálni. Ne add fel.* Keresztény életünk csodás pillanata, amikor megérezzük, hogy valaki drukkol értünk. Aki meghalt értünk.

– *Mi a tapasztalata, hol rontják el a legtöbben?*

– Az egyházon belül is rájöttünk, rácsodálkoztunk arra, hogy az emberi kapcsolatokat szünet nélkül ápolni kell. Nem lehet felhagyni a folyamatos erőfeszítéssel. Ismert az az okfejtés, amely így szól: *miért álljak, ha le is ülhetek? Miért üljek, ha le is fekehetek? De miért tartsam nyitva a szemem, ha el is alhatok?* Hajlamosak vagyunk valamennyien a legkisebb ellenállás felé menni. A könnyebb utat választani. Pedig ha elengedjük magunkat és nem teszünk erőfeszítéseket, akkor szép lassan süllyedünk lefelé. Ha nem kezdjük mindennap újra az odafigyelést, ha nem próbáljuk meg mindennap megelőzni a másikat a figyelmességben, ha nem teszünk önként vállalt erőfeszítéseket – ma én viszem le a szemetet, ma én vásárolok be, ma kipucolom a másik cipőjét is –, akkor baj lesz.

Egy időben Jack London-novellákat olvastam, az egyik történet élénken él bennem ma is. Két ember jól felszerelve indult el egy aranyásóútra. Még ősszel vágtak neki mondván, hogy a telet majd átvészelik egy kunyhóban, és így tavasszal a lehető legkorábban kezdhetnek kutat-

ni az arany után. Oda is készítették a tűzifát, az élelmszert, a víztartalékot. Ahogy azonban teltek a napok, szép lassan elkezdtek lecsúszni lelkileg. *Miért én menjek ma a tüzelőért, menjél te!* – vágták egymás fejéhez. Egyikük se akart kikelni a hálósákból. Aztán egymás elől lopkodták az édességet. Végül tavasszal megfagyva találták meg mindkettőjüket.

Azt hiszem, a történet mondanivalója nagyon is érvényes a házasságokra, az emberi kapcsolatokra. Ha lecsökken az egymás iránti figyelemből és a szeretetből fakadó áldozatvállalás, megfagy a szerelem. A legtöbb esetben erről van szó. Észre sem veszik a házastársak, hogy egy idő után már minden rutinná válik, és hogy az egyéni kényelem legyőzi a másik iránti figyelmet. Vagy az egyéni függőségek. Amikor valaki egyfolytában az internet vagy a televízió előtt ül, és már magának sem tud parancsolni. De lehet ez egy hobbi is. Egy kedves barátom tengerészkapitány lett. Mindene volt a tenger. Megnősült, egy idő után azonban „kifűjt” a házassága, hiszen hónapokig nem volt otthon. Ahogy egész közélről éltem át azt is, amikor egy háromgyerekes buszsofőr barátom úgy döntött, pár évig kamionozni fog, hogy egy kicsit összeszedjék magukat anyagilag. Az ő esetükben is nagyon rezgett a léc. Hála Istennek, az utolsó pillanatban ki tudott szállni a kamionból.

Egy házasságot ápolni kell, minden nap egy új kezdet. Ez teszi izgalmassá az életünket. Egy kedves vicc jut erről eszembe. Az öreg székely és a felesége ülnek az asztalnál, nagyokat hallgatnak. Egyszer csak megszólal az asszony: *Áron, mondja már, hogy szeret.* Az öreg feltolja a kalapját,

és odaböki: *egyszer már mondtam. Majd ha változik a dolog, szólok.*

Amikor jönnek egymás után a gyerekek, oda kell figyelni arra az asszonyra, akinek az élete szinte csak a pelenkázásról szól. Milyen jó ilyenkor, hogy vannak a nagyszülők, akik időnként vigyázhatnak az unokákra, a szülők pedig együtt tudnak lenni, el tudnak menni kettesben egy hétvégére vagy egy színházba. A nagyszülők aztán a gyereknevelésben is segíthetik a szülőket, hiszen azzal, hogy kívülről látják őket, egészen jó tippeket tudnak adni. Ahogy Puccini is tette, igaz, ő a saját fiával. Már ismert, nagy művész volt, folyamatosan turnézni járt el, mikor odahaza a felesége kitalálta, hogy vesz egy hegedűt a kisfiának, aki majd szépen megtanul játszani rajta, és ezzel nagy örömet okoz az apjának. Legalábbis ezt szeretne volna az asszony. Szegény gyereknek viszont semmi érzéke nem volt a hangszerhez, órákon át nyekergett minden nap. Amikor aztán az apja hazaérkezett és türelmesen végighallgatta, megölelte, majd kivitte őt a kertbe. Az anya percekkel később arra lett figyelmes, hogy a sok keserves küszködés után újra nevetni hallja a gyereket. Kinézett az ablakon, és azt látta, hogy az apuka a vonóból árbocot, a hegedűből pedig hajót csinált, és rátette a patakra. És a gyerek nagyon boldog volt.

Milyen jó, amikor a nagymama, nagypapa így segíti ki a szülőket a sokszor szélmalomharcnak tűnő gyereknevelésben. És bevallom, fáj, amikor azt hallom nagyszülőtől, *mi már felneveltük a gyerekeinket, most már éljük a magunk életét, megyünk utazni, nyaralni, zarándokútra.* Pedig sokkal boldogabbak lehetnének, ha ott lennének

a gyerekeik mögött állandó háttérként. Ehhez persze az kell, hogy ha külön is laknak, meglegyen a közelség, legyen élő a kapcsolat közöttük, lehessen hova menni menedékkül.

Vissza kell találnunk a gyökereinkhez. Mai életünkben szinte már hősiességre van szükség ahhoz, hogy a divat elvárásait félretéve azokat az értékeket válasszuk, amelyek közelebb visznek minket egymáshoz és az Úristenhez is.

HIBÁINK

– *Miért esünk bele mindig ugyanazokba a hibákba?*

– Szent Pál mindig időszerűen, zseniálisan fogja meg emberi létünk titkait, örök problémáit. *A jóra vagyok kész, de mégsem azt teszem, amit szeretnék. Két törvényt érzek a tagjaimban. Az értelmem törvényével tudom, mit szeretnék, de ott van bennem valami visszahúzó erő. Ó, én szerencsétlen ember, ki szabadít meg ettől a halálra szánt testtől?* – írja egyik levelében, a választ is megadva: *hála legyen az Istennek, Jézus Krisztus által van szabadítás.* Más helyen ezt olvassuk: *Jézus tudja, mi lakik az emberben.*

Vegyünk csak egy egyszerű példát. Mindannyian hallhatjuk a rádióban, olvashatjuk az újságokban, mennyire fontos az egészséges táplálkozás, mennyire káros a dohányzás. És ezeket úgy szépen elengedjük a fülünk mellett, egészen addig, míg az orvos nem mond nekünk valami nagyon megrázó diagnózist. Amíg nem szembesülünk

valami sokkolóval, nem nyomjuk el a cigarettát. Mert gyengék vagyunk. Érzelmek, szenvedélyeink vannak, a bennünket érő hatások befolyásolnak minket, és életünknek csak egy kis szelete zajlik a racionalitás mentén. És ez sajnos vonatkozik a hitünkre és a hitünkből fakadó magatartásunkra is.

Hányszor olvassa az ember az egyházatyák bölcsességét: *lehet az kérdés, hogy mi az Úristen kedvét keressük? Hogy érte minden áldozatot meghozzunk? Hogy önzetlenül másokért éljünk?* Hát persze, hogy nem. Racionálisan az sem lehet kérdés, hogy akarunk-e szentek lenni. A bűn lényege, hogy az ember megalkuszik. Belül tudja, hogy amit tesz, az nem helyes, mégis megteszi.

A dohányzással magam is így voltam sokáig. Papszentelésem előtt nem sokkal, ráadásul karácsony előtt, rágyújtottam. Valami nagy butaság volt a részemről. Huszonhárom éves voltam, amikor az évfolyamtársaim azzal jöttek, hogy *ne lójjak ki a sorból, menjek velük én is cigarettázni.* Ennek az lett a vége, hogy amikor már szigorlatra készültem, disszertációt írtam, magamtól vettem elő a cigarettát, elhittem, hogy szükségem van rá, hogy „megnyugtat”. Nem ízlett, de valahogy csak rászoktam, és jó tíz évig dohányoztam. Alig vártam, hogy vége legyen az ebédnek, hogy rágyújthassak. El sem tudtam képzelni, hogy ne cigarettázzam egy kávé mellett. Ilyen nagy áldozatot mégse kérhet tőlem a Jóisten – mondtam magamban. Hozzáteszem, amikor a gyerekekkel kirándulni mentem, sose gyújtottam rá. Más kérdés, hogy alig vártam, hogy hazaérve megtehessem. Aztán ezt az egészet édesanyám nagyon megunt. Azt mondta: *vagy abbagyom, vagy*

itthagy, és nem főz rám tovább. És akkor abbahagytam. Nagyon hálás vagyok érte.

– *Könnyen ment?*

– Szokták mondani, hogy fejben dől el. Nem arról volt szó, hogy beláttam volna bármi olyat, amit korábban ne tudtam volna a dohányzás veszélyeiről. Édesanyám tekintélye kellett hozzá, és annak felismerése, hogy ne mutassak rossz példát a fiataloknak. Hogy lehet nélküle élni.

Állandóan visszatérő küszködéseink, gyötrődéseink mindannyiunk életében, így emberi kapcsolatainkban is jelen vannak. Lelkünk mélyén mindannyian jók szeretnénk lenni, de környezetünk, hangulataink és a legkülönbébb bántó tényezők elrontják, ami szép lehetne. A hegyi patakhhoz szoktam hasonlítani az életünket. Ahogy a mederben lévő kövek csiszolódnak és fényesednek a folyamatos sodródásban, súrlódásban, úgy nemesedhet a mi lelkünk is életünk küzdelmeiben. Olyannak akarta az Úristen a mi életünket, hogy része legyen a küzdelem is.

Viselkedésünket a leginkább az határozza meg, milyen élmények értek bennünket gyermekkorunkban, ezért meg kell ismételnem a szülők felelőségét. Sokan szinte mindent megadnak a gyereküknek, csak azt nem, hogy ő maga adni tudjon. Majomszeretetből mindent megkap a gyerek, tucatszám teljesen felesleges dolgot, szülei elkényeztetik, és ezzel éppen a döntésképtelenségét segítik elő, az áldozatvállalásra, az erőfeszítésre való képtelenséget. A szülők, tanárok és a papok nagy felelősége segíteni a fiatalokat a személyiségformálódásban. Hogy érdektől, hiúságtól, féltékenységtől mentesen váljanak a jézusi mérce szerinti emberekké.

De alakuljon bárhogyan is valakinek a gyerekkora, Szent Pál szavaiból érezhetjük: *nem vagyunk kiszolgáltatva a rossznak*. Nem magától értetődő, hogy önzésünk, irigységünk kényszerpályáján élünk. Emberségünk ára az állandó megtisztulás, mi, keresztények úgy mondjuk, a krisztusi eszményhez való igazodás.

Nagyon fontosak a szép példák. Az egyik leginkább kézenfekvő példa maga Jézus. Már nem emlékszem, kitől hallottam ezt a nagyszerű megfogalmazást: *ha valaki nem tudja megrendülni átélni Isten szeretetét Jézus Krisztusban – aki ideállt közénk, egy lett közülünk, és meghalt értünk –, az nem keresztény ember*. Jézushoz hasonló megrendítő, szép, hősi példákra van szükségünk. Gondolok a görög eposzokra, a csodálatos magyar szépirodalmi remekművekre, de szentjeinkre, történelmi nagyjainkra és a jelenkor kiválóságaira is. Akik emberi jóságukkal túl tudtak lépni a hiúság, az irigység bénító korlátain.

Sokat foglalkoztat az írók, „írástudók” felelőssége. Akik arra hivatkoznak, hogy csupán realistán ábrázolják az életet. Én viszont úgy gondolom: a mocskok visszafröcsög, az csak mocskol, nem tud gyógyítani. A szép példa, az emberi jóság megrendítő élménye viszont segíteni tud a mindennapi gyűlölködésben. Bele kell éreznünk magunkat egymás helyébe. Sokszor szoktam mondani, senki nem választhatja meg, mikor és hova születik. Nincsenek előjogaink. Ennek tudatában kellene élnünk.

– *Mik a legjellemzőbb hétköznapi bűnök?*

– A legtöbb gondot az okozza, hogy nagyon gyorsan,

indulatosan megbántjuk egymást. Gondolkodás nélkül nekiesünk a másiknak, leszidjük, számon kérjük. Ha, mondjuk, egy asszony a munkahelyéről hazaérve szembe-sül a sok mosatlan edénnyel, a gyerek rossz osztályzatával, a földön heverő zoknival, a tele kukával, eleve feszült lesz, és a kimerültségtől sokkal hamarabb „fel fogja kapni a vizet”. A férj is előbb visszaszól, mert ő is fáradt. Emberi kapcsolatainkban mindig ki vagyunk szolgáltatva annak, hogy minden szituáció egy kicsit felkészületlenül ér bennünket. Nem tudunk mindig minden helyzetet, konfliktust előre lejátszani magunkban. Amikor bántjuk a másikat, a saját pillanatnyi modellünk szerint gondolkodunk, amelybe bele akarjuk kényszeríteni a másikat. Ilyenkor az volna jó, ha lenne a tarsolyunkban olyan „gyógymód”, amit fel tudunk használni. Ha nem érne bennünket teljesen váratlanul az adott helyzet. Ha tudnánk, mivel fojthatjuk el csírájában a vitát. Ha valamit mi is engednénk, mert akkor a másik is könnyebben enged. Vagy ha csak átölelnénk a másikat, és éreztetnénk vele, *bár feszült vagyok, mégis szeretem.*

Az erre való felkészülést is már gyerekkorban kell elkezdni. Ha egy gyerek állandóan csak bulizik, vagy ha soha nem tesz semmilyen erőfeszítést, az később visszaüt. Kibírhatatlan lesz, hisztis, nem lesz tűrőképessége. Ezzel szemben, ha például sportol, edzésre jár, függetlenül attól, milyen eredményeket ér el, megedződik, lelkiekben is. Az előbb beszéltünk a szép példákról: egy tartalmas olvasmány vagy egy film ugyanígy segítheti abban, hogy egészséges lélekkel készüljön fel a felnőttéletre, hogy kiegyensúlyozottság, derű legyen a lelkében.

ÉLETTÁRSI VISZONY

– *Teljesen elfogadottá vált mára az élettársi viszony, már nagyon fiatalon is. Leginkább az ehhez és a fogamzásgátláshoz való viszonyulása miatt szokták maradi-nak nevezni az egyházat.*

– Kicsit most messzebről indítanám a gondolatot. Az életnek vannak egyértelmű törvényszerűségei, amelyeket nem lehet önkényesen félretenni. Az étkezéssel kapcsolatban szokták mondani például, hogy nem lehet büntetlenül enni összevissza, a hamburgerek, gyorsételek tömémentelen fogyasztásából előbb-utóbb baj lesz. Az egészséges táplálkozás ezzel szemben a rendszeres, változatos étkezést jelenti nyugodt körülmények között. Törvényszerűség az is, hogy életünket alapvetően befolyásolja a szüleinkkel kialakított kapcsolatunk. Ezt a kapcsolatot nem pótolhatja semmi más, sem az óvoda, sem az iskola, de még a baráti környezet sem tudja kiváltani a szülői nevelés személyes, szeretetből fakadó hatásait. A felvetésre válaszolva éppen ilyen egyértelműnek gondolom, hogy a szerelem, a család, a házasság esetében nem lehet megspórolni az elköteleződést.

Egy nagyon szellemes mondást hallottam egyszer egy evangélikus lelkésztől. Egy rádióinterjúban tették fel neki a kérdést, hogy *miért van szükség papírra? Hát nem olyan az együttélés is, mint a házasság? Azt válaszolta: nem. Ugyanis nem mindegy, hogy az ember eléri a vonatot, vagy csak majdnem. Nem mindegy, hogy sikerül-e a műtét, vagy csak majdnem. Az együttélés a „majdnem” házasság.*

ság. Ezzel a hasonlattal nagyon jól rátapintott a lényegre. A mai kor egyik gyengesége, hogy hiányzik a bátorság az elköteleződésre. Mindenki óvatos, és eleve úgy áll a párkapcsolathoz, hogy *megpróbálom, aztán majd meglátom*. Ezzel szemben egyre kevesebben mondják azt, hogy *ha én rálépek egy útra, azon én menni akarok, és nem a kiskapukat nézni*.

Milyen nagyszerű az életben, amikor valaki feltételek nélkül bizik a másikban, de egyúttal felelősséget is vállal érte. Sokszor példálóztam esketések során a légtornászokkal: az egyik oldalon a férfi leugrik a semmibe, de a kellő pillanatban a másik oldalról a nő belöki neki a hintát, amit aztán a férfi elkap, és átlendül a nőhöz. Micsoda bizalomra van szükség a férfi részéről ebben a hasonlatban is! A Jóisten tervében ezt én így látom.

Ha maradinak is véli a világ a keresztényeket, mi továbbra is úgy látjuk, hogy a fiatalok ki vannak szolgáltatva a felelőtlen és könnyelmű életnek a szexualitás terén. Sok-sok évvel ezelőtt volt egy tévéműsora dr. Czeizel Endrének. Emlékszem, az egyik adásban arról beszélt, hogy a fia barátja eldicsekedett neki: *doktor úr, ma volt az első randink! És már le is feküdtünk!* Akkor ő leültette és azt mondta neki: *édes fiam, nagyon sajnállak téged. Éppen úgy elrontottad, mintha egy nagyszerű vacsora összes finomságát, az előételt, a kaviárt, a finom tyúklevest, a rántott húst, a sült húst, a tortát és a süteményeket mind-mind beleöntötted volna egy fazékba, jól megkeverted volna, és azt a lötytyöt etted volna meg.*

Egyházunk azt mondja: meg kell ismerni és ki kell vár-

ni egymást. Ehhez szoktam én viccesen hozzátenni, hogy *a sorrend nagyon fontos*. Először a pálinka, aztán a szalonna, egy kis söröcske, rántott hús, majd a végén egy pohár bor. Így lesz minden a helyén. A mai világ, a reklámok ezzel szemben azt szajkózzák, hogy *minden rögtön kell*.

Nagyon fontos kérdés, hogyan találkozik egy fiatal a szexualitással. Találkozhat úgy – az „élvezd az életet” szellemiség jegyében –, hogy egy élvezeti cikk, egy szórakozás, egy buli, de találkozhat úgy is, hogy a szüleine nézve megköszöni az életet. Egészen más a kettő. Felfordult világunkban nagy türelemmel kellene ezt az egész kérdést újra a helyére tenni. Szent Pál fogalmazott úgy, hogy *cserépedényben őrizzük a hitünket*. A szép szerelem is cserépedényben van, amire nagyon kellene vigyázni, és segíteni egymást. És időben kell beszélni a fiatalokkal. Emlékszem, amikor az egyik cserkész táborban ez volt a téma, az egyik fiatal odajött hozzám és azt mondta nekem: *atyá, maga az első, aki erről nekünk beszél*. Buta félszégesség, ha kerüljük a témát. Persze jól kell eltalálni a pillanatot, amikor beszélni szükséges róla, szülőknek, tanároknak, papoknak egyaránt, de a legfontosabb, hogy a fiatalok első információja a szexualitás felől az élet továbbadásának titkáról szóljon. Hogy mit jelent az, amikor valaki a létbe lép, létezni kezd. Ha ez elmarad, a fiatalok könnyen az egyéjszakás kalandokban vagy éppen a pornófilmek előtt találhatják magukat, ami, mint a drog, beszipantja őket, leszűkíti a gondolatvilágukat, ahogyan például a mértéktelen internetezés is. Nagyon drukkolok a fiataloknak, hogy boldog életük, szép szerelmük legyen.

– *Nem jó megközelítés tehát a „lakva ismerszik meg a másik” gondolat?*

– Én rendületlenül a bizalom oldaláról közelítenék. A bizalmat nem lehet felváltani a bizonyítással. Micsoda különbség van „*az előbb bizonyítsd be, hogy jó lesz veled*”, vagy a „*szeretlek, bízom benned*” kijelentés között.

ABORTUSZ, FOGAMZÁSGÁTLÁS

– *Nem segítené az abortusz elleni küzdelmet, ha az egyház engedékenyebb lenne a fogamzásgátlás terén?*

– Nem tudom azt mondani, hogy van egy biztos recept. Az irányokat azonban tudjuk. Az egyik ilyen irány, igazság, hogy a megfogant élet már emberi élet. A magzat az emberi létezést hordozza. Abból a magzataból nem lesz sem elefánt, sem bármi más, csakis ember. És teljesen önkényes és hibás gondolat arról beszélni, hogy hány hetes korától tekinthetjük embernek a magzatot. Micsoda ellentmondása a mai világnak, hogy másról se hallani szünet nélkül, mint a jogokról, például a gyerekek jogairól, közben pedig éppen a legvédtelenebbnek, a magzatnak veszik el a jogát az élettől.

A fogamzásgátlás kérdése egyházunkban ingoványos terület. A magam részéről egyébként az úgynevezett természetes családtervezést is ide sorolnám, hiszen ebben az esetben is arról van szó, hogy a házaspár nem akar gyereket.

– *Mert már van nekik három-négy.*

– Éppen ezért merem mondani a kérdésre, amit egykori drága tanárom, Gál Feri bácsi is mondott: *mi, papok, ebbe ne szóljunk bele. Bízunk ezt a házaspárra. Azt hiszem, a felelős családtervezés ott van az Úristen tervében. Gondoljunk a túlnépesedésre Földünk különböző pontjain. Emlékezetes volt a Szentatya kicsit meghökkentő elszólása ázsiai útjáról hazatérve. Sokan azt hiszik, elnézést a kifejezésért, hogy jó katolikusként úgy kell viselkednünk, mint a nyulak, pedig nem* – mondta, miután a Fülöp-szigeteken rendkívül sok olyan árva gyermekkel találkozott, akiről a szülei nem tudtak gondoskodni. Arra szeretett volna rávilágítani, hogy a felelőtlenség aligha az Úristen szándéka.

Okoskodónak tűnik a számomra, hogy mi mindent előírunk. Óvatosan hozom ide Jézus szavait, aki a vallási előírásokkal kapcsolatban mondta ezt: *megszűritek a szűnyogot, de lenyelitek a tevét. Az emberi szabályokhoz ragaszkodtok, de az Isten törvényét elhanyagoljátok.*

Az abortuszt valóban el kell kerülni. Egyébként milyen kevés szó esik arról, hogy az abortuszt mindig csak a nő szenved meg. Az ő testét és lelkét teszi tönkre, miközben a férfi csupán azt mondja, *ez a nő dolga*, és magára hagyja. Éppen úgy a nő húzza a rövidebbet az abortusznál, mint a legtöbb esetben a férfi a válásnál.

– *Mit gondol a másik végletről, azokról, akik mindenáron gyereket szeretnének, a lombikbébiprogramról?*

– Nagyon izgalmas és nehéz ez a kérdés. Az első gondolatom ezzel kapcsolatban az örökbefogadás. Mégpedig az, hogy sokkal többet kellene tenni a megszületett gyer-

mekekért. Ebbe az irányba kellene nyitni, ennek kellene előnyt élveznie az emberi manipulációval szemben. Jobban örülnék, ha az érintett házaspárok nem laboratóriumi próbálkozásokkal akarnának mindenáron saját gyereket.

Ahogy nem mi szabjuk meg azt sem, ki milyen zenei, képzőművészeti vagy egyéb tehetséggel születik, igaz ez a fogyatékosokra is. Az, hogy valakinek nem születhet gyereke, ugyanolyan adottság, mint bármely fogyatékos-ság, amelyet el kell fogadni. Gyorsan hozzáteszem, nem szabad magukra hagyni a gyermektelen házaspárokat, főleg pedig bántani, gúnyolni őket, hanem segíteni. Hozzáteszem azt is, hogy ők is tudnának segíteni. Nagy lelki bátorság kellene ahhoz, hogy belássák, az Úristen nem saját gyermeket vár tőlük, hanem annak felismerését, hogy milyen sokat tudnának tenni a már megszületett gyerekekért. Keresztszülőként, pedagógusként, sportvezetőként, szerzetesi hivatású keresztényként vagy éppen örökbefogadással. Sokat töprengök azon, hogy mi mindig olyan makacsul nekimegyünk a falnak, ahelyett, hogy észrevennénk az Úristen szándékát, azt a szép utat, amelyet mutat nekünk. Amely nem szokványos, de nagyon szép út. Ez a zsákutcaszindróma annyiszor megjelenik az életünkben: tiltakozunk az Úristen törvénye ellen, kötjük az ebet a karóhoz, mindenáron ragaszkodunk a saját elképzelésünkhöz.

– Ha az élet védelme, a gyógyítás érdekében szabad és kell is a tudományhoz fordulni, ebben az esetben miért nem lehet?

– Azt hiszem, ez is azok közé a kérdések közé tarto-

zik, amikor erőszakkal akarunk beavatkozni a természet rendjébe. Amikor a lehetőségeinket nem a meglévő adottságok védelmére használjuk, hanem – nem találok rá jobb szót – törvényhozót, istent akarunk játszani. Nagyon nehéz a kérdés, hogy hol kell meghúzni a vonalat. Talán az még elfogadható, ha mindkét szülő saját, vér szerinti gyermekéről beszélünk, mert akkor végső soron valóban az orvostudomány segít nekik. Ugyanakkor éppen a napokban kértek tőlem egy keresztelést, és a beszélgetés során megkérdeztem, *ki a papa?* Azt válaszolták: *hát azt nem tudhatjuk.* Márpedig ez a gyerek előbb-utóbb szembeül majd azzal, hogy megfosztották az apjától. Manapság mindenkinek joga van mindenhez, a szülőknek is „joguk van” a lombikbébihez, csak éppen ennek a gyereknek nincs joga az apjához?

Ha egy mesterségesen fogant gyermek már megszületett, természetesen teljesen más a dolog megközelítése, hiszen egy gyermek védelemre szorul. Ahogy Pál apostol mondta: *bűnt kövessék el, mert Isten úgysis megbocsát? Szó sincs róla. De ha bűnbe estünk, van szószólónk az Atyánál.*

A törvény áthágása, a természet rendjének félredobása óriási felelősség. És bár tudjuk, hogy az isteni irgalom mindig velünk van, ezt nem lehet kijátszani. Ha most egy kicsit elvonatkoztatunk ettől a konkrét esettől, általánosságban is kimondhatjuk: nem lehetünk vakmerőek, nem mondhatjuk mindig, hogy az Úristen úgysis megbocsát. Ez nagyon veszélyes lenne, hiszen egyáltalán nem biztos, hogy lesz még alkalmunk jóvátenni a bűnünket.

HOMOSZEXUALITÁS

– Az egyház következetesen ellenzi a házasságot a homoszexuálisok számára. Milyen jövőt lát ezen a téren?

– Nem tudom megjósolni. Úgy közelítem meg ezt a kérdést, mint azoknak a fiataloknak a sorsát, akik nem tehetnek arról, milyen családba születtek. Akik sivár, ingersezegény környezetben nőttek fel, nem vettek könyvet a kezükbe, az anyjuk nem foglalkozott velük, nem tudják, milyen a szenteste. A párhuzamot úgy értem, hogy a homoszexualitás gyökerében is van valami sérülés. Óvatosan fogalmazok, mert senkit nem akarok megbántani, de nyilvánvaló, hogy az ő esetükben valami hiányzik. Nem ez a normális. Kínlódunk a szavakkal, mert tényleg nem akarjuk megbántani őket, de akárhonnán is nézzük, ki kell mondanunk, nem ez a normális, hiszen – és ezt senki nem vitathatja – az élet a kétnemű párkapcsolatból fakad.

A liberális álláspont az emberi önrendelkezést és a szabadságjogokat hangsúlyozza, én azonban nem érzem őszintének ezeket a jelszavakat. Nem jogokat kellene emlegetni, hanem emberi sorsokat, embereket, akik segítséget, támogatást igényelnek. Hiszen akárhogy is nevezzük a homoszexualitást, mindenképpen „hátrányos” helyzetről van szó. Hadd utaljak most a papság cölibátusára. Mi ugyanis szabadon vállaljuk a nőtlenséget, a szeretetből való elköteleződésből döntünk úgy, hogy nem lehet saját gyerekünk, egy homoszexuális azonban kénytelen beletörődni ebbe.

Persze tudom, vannak közöttük, akik azonos nemű

párjukkal mindenáron szeretnének gyereket, de ez már abszurd. *Nem jobb két szerető apuka vagy két szerető anyuka oldalán felnőni, mint egy veszekedő apuka és anyuka mellett?* – hangzik sokszor az érvelés. Pedig a válasz világos: *nem*. Azért nem, mert minden gyereknek joga van ahhoz az esélyhez, hogy egyszer életet adhasson apaként, anyaként. Erre nagyobb esély van még akkor is, ha egy családban talán nem tökéletes a harmónia, de az élet összetevői adva vannak. A Teremtő kétpólusúnak teremtette a világot, és ez az élet feltétele. Két pozitív vagy két negatív „töltésből” nem lesz áram, nem lehet mágneses vonzás. Hozzáteszem, ugyanez a logika érhető tetten sok esetben a válások igazolásában is: *nem jobb elválni, mint veszekedni?* – nyugtatják meg magukat, akik válni akarnak. Pedig jobb lenne azt a kérdést feltenni: *miért kell egyáltalán veszekedni? Miért ne lehetne harmóniában élni?* Éppen ez az emberi létünk feladata, értelme.

– *Mit tegyen tehát, aki vívódik önmagával?*

– Úgy gondolok a homoszexuálisokra, mint a látássérültekre vagy a mozgássérültekre, akiknek szintén megvan a maguk keresztje, a maguk hátránya, és akiknek szintén teljes emberi életet szán az Úristen. Egy mozgássérültnek sem könnyű megtalálni, mitől lesz teljes az élete, hiszen az egész életét kerekesszékekben éli. Csak egy példát mondok: hány csodálatos vak muzsikust ismerünk, akinek sokkal tisztább a hallása, mint nekünk? Igaz, ez a vak muzsikusz elfogadja a maga állapotát, és nem olyan hangos, mint az a lobb, amely a házasságot követeli a homoszexuálisok számára. Azt gondolom, nagy a társadalom felelőssége. Egy kerekesszékes embert sem szoktunk

azzal heccelni, hogy *neked jogod van két lábon járni, vagy hogy neked jogod van futóversenyen indulni*. Márpedig sokan heccelik azzal a homoszexuálisokat, hogy joguk van a házasságra, a gyereknevelésre, ahelyett, hogy tényleg segítenék őket. Félrevezetik, becsapják őket, és az én felfogásomban ez perverzítés.

Ferenc pápa így fogalmazta meg: *Nem az a baj, ha valakinek ilyen az irányultsága. Testvéreknek kell lennünk. A probléma az, ha valaki lobbizik ezzel az irányultsággal, éppúgy, ahogy a politikai lobbik, a szabadkőműves lobbik meg az összes többi lobbik csinálja. Ez a probléma. Ekkor hangzott el az a sokszor idézett mondata is: ha egy homoszexuális ember keresi Istent, és jó szándékú, ki vagyok én, hogy megítéljem őt?*

Valóban, nem szabad megvetni a homoszexuális embereket, mert nem maguk választották a nemi identitásukat, azzal születettek. Esetleg olyan traumák érték őket, amelyek a fejlődésüket, pszichéjüket is befolyásolták. Egy homoszexuális tehát bátran vállalja önmagát, és mi is vállaljuk őt, segítsük annak felismerésében, mi minden jót tehetne az életében, és hogy ő is Isten képmását hordozza. Mi, papok is bátoríthatjuk őket azzal, hogy *nekünk sincs családunk, nekünk sincs gyerekünk*, mi is segíthetjük őket, hogy megtalálják életük célját. De mindettől még az adottságuk, a helyzetük nem teszi alkalmassá őket a házasságra. Nem tudok máshogy fogalmazni: nem lehet erőltetni a házasságot oda, ahova az nem való. Élet- és természetidegen, amit a liberális világ sugall.

*

EUTANÁZIA

– *Az imént a határesetekről volt szó, és az egyik legfőbb kérdés az eutanázia. Itt hol a határ?*

– Mindannyiunk életében jelen vannak azok a helyzetek, amikor meg kell kínlódnunk egy döntést. Amikor nem spórolhatjuk meg a kínlódást. Ahogy nincs egyértelmű, mindenkire egyformán érvényes recept a fogamzásgátlás, pontosabban a családtervezés esetében, ugyanígy nincs akkor sem, amikor a halálról, a szenvedésről beszélünk. Van egy kedves aneszteziológus barátom. Sokszor fordult elő, hogy éjszaka felhívott, és megkérdezte, nem tudnék-e bemenni hozzá a kórházba. *Olyan egyedül vagyok. Nekem kell eldöntenem, hogy leveszem-e a gépről a beteget, vagy sem* – mondta. Bementem, beszélgettünk, imádkoztunk. Ilyenkor mindig felmerült: van-e még akár csak egy hajszálnyi esély is az életre? Borzasztó nehéz a döntés. Előfordult, hogy én is csak azt tudtam mondtam neki: *a családtagok már elbúcsúztak tőle, vállalni kell, hogy most már nincs tovább.*

Megint csak kulcskérdés, honnan közelítünk. Csodálatos dolog a hospice-szolgálat. Amikor nem hagyják magára a beteget, mellette vannak, fogják a kezét, imádkoznak vele, ott lehet a család. Azt gondolom, hogy ha ott vagyunk egy betegágy mellett a szeretetünkkel, az imáinkkal, ha az Úristennek megköszönjük annak a betegnek az életét, akkor megadatik, hogy tudjuk, mikor kell elengedni.

Ha az aktív eutanáziára gondolok – amikor valaki kifejezetten kéri a halálos injekciót –, mindig elszomorodom.

Mert ez azt jelenti, hogy nincs igazi szeretetkapcsolata senkivel, nem bízik senkiben, és ő maga akar a teremtő Isten helyébe lépni. Nagyon fájó az is, amikor a család dönt úgy, kéri azt az injekciót. Hogy „neki” jobb legyen. Pedig igazából csak saját magukat akarják megmenteni az ápolás fájdalmától. Az ember mindig megérzi azoknak az emberi nagyságát, akik éveken keresztül ápolják a beteg férjüket, feleségüket, gyereküket.

Az eutanázia nagy csapdája, hogy ki mondja meg, ki dönt arról, mikor válik feleslegessé valakinek az élete. Az élet és a halál, ahogy a születés, a szerelem, a házasság, a küzdelem, a betegség vagy a gyengeség, nem racionálisan és főleg nem jogilag vagy matematikailag értelmezhető fogalmak.

Amikor arra gondolok, milyen nagyszerű dolog kiállni, aggódni, imádkozni másokért, mindig eszembe jut a *Bíbor sivatag* című film, amely nagyon nagy hatással volt rám. A második világháború idején játszódik, és a főhős pilótának néhány nappal az esküvője után hal meg a felesége egy bombatámadásban. Ezt követően megy ki a frontra, és mindenáron meg akar halni. Folyamatosan életveszélyes manővereket hajt végre, de mindig megmenekül, ráadásul a hősiessége miatt még ki is tüntetik. Aztán, ahogy telik az idő, összeismerkedik a Távolságon egy maláj lánnyal, aki megtetszik neki, majd megszületik a döntése, hogy már nem akar meghalni. Ekkor kap egy teljesen veszélytelennek tűnő rutinfeladatot, és egy bajtársával együtt lezuhan a sivatagba. Mindketten életben maradnak, társának azonban eltörik a lába, és így kezdi el cipelni őt a hátán a messzi támaszpont felé. Napokig

viszi őt, miközben ez a maláj lány egyfolytában imádkozik érte. Utolsó erejével ér be végül a támaszpontra, ahol kérdezi az orvost, *hol a lány*. Azt feleli: *három nap imádság után végre elaludt...*

Sokat járok kórházba, jól ismerem az ilyenkor szokásos gyakorlatot, a morfiomadagolást. Sokszor hallottam az orvosoktól, ahogy mondták a családtagoknak: *ma még lehet vele beszélni, de holnap már nem, mert emeljük az adagot*. A szenvedést tehát szabad könnyíteni, de vissza kell térnem ide: nincs egyértelmű recept, mikor kell levenni valakit a lélegeztetőgépről. Nincs olyan szabályrendszer, amelynek a paragrafusaihoz nyúlhatnánk ilyen esetekben. Az egyház nem vállalkozhat receptgyártásra. Az irány a fontos, s hogy leboruljunk az Úristen elé, és kérjük az ő segítségét.

Emberfeletti, ahogy az elfekvőkben, az intenzív osztályokon dolgoznak az orvosok. Nagyon nagy tisztelettel vagyok irántuk, amiért ezt a munkát nap nap után vállalják. Nagyon sokszor adott nekem segítséget az a gondolat, hogy az Úristen nem hagy az erőnkön felül megpróbálni bennünket. Éppen a napokban olvastuk a szentleckében, hogy *olyan főpapunk van, aki tud együtt érezni a mi gyengeségeinkkel, mert saját maga is megtapasztalta a mi embersorunkat*.

Kedves dolog imádkozni a jó halál kegyelméért, lehet kérni az Úristentől, hogy legyen erőnk elviselni, amit nem tudunk előre. A Szent Borbála-film kapcsán beszélgettük barátaimmal, hogy a vértanúság egész közel van a mi európai életünkhöz is. Semmit nem tudhatunk előre. Sokszor eszembe jut, hogy ahol most beszélgetünk, ezek kö-

zött a falak között élt Pétery püspök úr. Amikor 1942-ben püspökké szentelték, nem sejtette, hogy néhány éven belül elhurcolják, internálják. Mai világunkban is olyan gyorsan változik a politikai helyzet, hogy semmi biztosíték nincs arra, nem tör ki egy háború, nem lesz-e nálunk is erőszak vagy terrortámadás. Nem látjuk a jövőt. De azt sem tudhatjuk, hogy nem leszünk-e betegek. Nem történik-e velünk baleset. Nagyon tetszik nekem az a mondás, hogy *úgy dolgozz, mintha örökké élnél, de úgy imádkozz, hogy a következő percben meghalhatsz*. Ne felejtjük el, hogy életünk ajándék. A fogantatástól a természetes halálig.

Illéssy Mátyás százhalombattai plébános

Papi hivatásomat segítette szüleim tisztességes élete, Istenbe vetett hite, amely minden pátosztól mentes volt, és amely minden gyarlóságuk ellenére példa volt számomra. Hajtott a társadalmat minden szempontból átszövő igazságtalanság elleni lendület. Nem voltam jó tanuló, a magaviseletem sem volt példás, de a becsület és a hit mindennél többet ért.

Amikor aztán kispapnak mentem, egy olyan nagyszerű emberrel találkoztam, aki egész életével nemcsak a filozófia szépségeibe és rejtelmeibe, valamint rendezett gondolkodásvilágába vezetett el, hanem hiteles és Krisztusra tekintő papi ideállá vált számomra. Beer Miklósban az elmélet és a gyakorlat harmóniáját láttam meg.

Nemcsak áldozatkész, egyszerű, mindent odaadó tiszta

szeretete, boldog papi élete miatt nézek fel rá, hanem amiatt is, ahogy eligazodni segít a mindennapi kérdésekben. Tanítása mindig világos és egyértelmű. Amikor a szentgyónásról, a családi élet hivatásáról, de akár a fogamzásgátlásról beszél, szavaival szinte tanítja nekünk, papoknak is, hogy a híveket felnötté és nem infantilissá kell nevelni.

Olyan ember, aki nem bújik a paragrafusok, az íróasztal, adott esetben az oltár mögé, hanem az egyház jogi, dogmatikai tanítását teljes szívvel, teljes emberként akarja képviselni. Az ő személye szünet nélkül ad megerősítést mindennapi papi munkámhoz.

Egy rossz pap borzasztó pusztítást tud végezni, míg egy jó pap szent élete – korunk negatív információáramlása közepette – sokkal kisebb erővel hat. Világunk, különösen a jelen kor, amely a botrányokra éhes, Isten csendes kegyelmét, annak munkálkodását nem veszi és nem véteti észre, pedig a szent és a szentség mindig a csöndben és a keresztfa csöndjében születik.

Igaza a mondás: ép testben ép lélek, a természetfeletti a természetesre épülhet. Püspök atyában mindig a jóságos, Isten felé törekvő embert láttam. Amikor szánkóztunk, hógolyóztunk, kirándultunk, vagy amikor a katedrán állt.

Jó pár évvel ezelőtt egy jól menő német lap- és könyvkiadóhoz utaztunk. A Képmás családmagazinhoz kértünk volna támogatást. Utólag kiderült, egy fillért sem kaptunk. A hálókocsiban udvariasságból felajánlotta, hogy ő kapaszkodik fel a létrán és alszik a felső szinten. Öt perc „komoly” vita és egyezkedés után sikerült végül nekem felmásznom, és gyorsan az értésére is adtam: én innen el nem mozdulok.

Élete példakép lehet minden ember számára és a papság előtt is, ahogy Jézus is példát adott nekünk a lábmosással. Miként Ferenc pápa is, amikor kifogyott a szavakból és egyszerűen csak beült a hajléktalanok közé, hogy felrázza az egyházat. Így mutat Miklós püspök is Krisztus igazi arca felé, hogy az ő igaz képmásai lehessünk.

3. rész – A hitünk

A TEREMTÉS ÉS AZ EVOLÚCIÓ

– Hogyan lehetséges, hogy egy filozofikusalkat, irodalmat és zenét szerető ember, akiből ráadásul pap lesz, kifejezetten kedvelje a fizikát vagy a matematikát?

– A matematikusok örömmel hallják tőlem, hogy azért volt ez az egyik kedvenc tantárgyam, mert nem kellett tanulni, csak érteni. Kétségtelen, világéletemben élveztem a logikai összefüggéseket. Magánszorgalomból leveztettem például a gömbtérfogat képletét, érdekelt a másodfokú egyenlet is. És a fizikai példák. Nagyon élveztem a szöveges feladatokat, például, amikor ki kellett számolni, hol találkozik két, egymással szemben haladó hajó, ha figyelembe vesszük a kezdeti távolságukat, a sebességüket, valamint a Duna sodrását.

Bejáró diák voltam Zebegényből Vácra, és az ötvenes években csupán reggel 6-kor indult egy diákvonat Szoborról, délután 4-kor pedig vissza. Így mindig volt idő azonnal megcsinálni a házi feladatot. Otthon aztán már tudtam olvasni vagy esti misére menni, a vonaton pedig szívesen magyaráztam el az osztálytársaimnak, amit nem értettek.

A kémiát is szerettem, és hát jók tanáraink is voltak. A törvény maga mindig érdekelt! Hiszen mennyi csoda van a természetben. A nyomás és a térfogat kapcsolata például. Hogy a víz két egység hidrogén, egy egység oxigén, a két gázból pedig cseppfolyós halmazállapot jön létre. Min-

dig is izgatott az anyag szerkezete, az atomfizikai dolgok, a világegyetem.

A törvényben ugyanis az ember megsejti a törvényhozót. Emlékszem, ahogy gyermekkoromban elgondolkoztam, hogyan is helyezkedik el Földünk a Naprendszerben. Ha közelebb lennénk a Naphoz, melegünk lenne, ha messzebb, akkor meg túlságosan hideg. Érdekes a tengely ferdesége is, az évszakok ismétlődése, és milyen jó, hogy van légkör, ózonpajzs. Csodáltam a víz körforgását is. Roppantul érdekelt, ahogyan a víz párolog a tengerből, a felhőt a légmozgás a szárazföld fölé viszi, ott kicsapódik, megöntözi a földet, az elvetett magot kicsíráztatja, majd a vizet a hajszálgyökerek felszívják és így tovább. Ugyanígy csodáltam a növény- és állatvilág egymásrautaltságát, azt, hogy az embernek éppen arra van szüksége táplálékul, amit a növényekben, vagy az állati fehérjében megtalál.

Mindebből mindig ugyanaz a következtetés vonható le: milyen nagy csodát adott nekünk a teremtő Isten!

Hadd utaljak megint Assisi Szent Ferencre. Nagyon tetszett, amikor először láttam a Napfivér, Holdnővér című filmet. Ahogy néztem, megfogalmazódott bennem: én is úgy szeretnék pap lenni, hogy minden reggel valami nagy-nagy örömmel köszönjem meg ezt a csodás világot.

– Hogyan fogalmazná meg a teremtés és az evolúció összeegyeztethetőségét?

– Van erre egy kedvenc hasonlatom. Nem tudom, úgy történik-e még a látásvizsgálat, ahogyan az én jogosítványom meghosszabbításánál is. Elém tettek egy füzetet,

amelyben színes pontok voltak. Aztán egyszer csak észrevettem, ahogy a pontok betűket és számokat adnak ki: B2, 21. Aztán lapoztam: AC. Az első pillanatban tehát egy összefüggéstelen, színes egyveleget láttam, majd összeállt a kép. A hitre ébredés valami ilyesmi. A sok-sok élmény egyszer csak elérkezik egy pillanathoz, amikor beugrik: itt minden összefügg.

Nagyon szeretem, amikor az emberek ajándékként tekintenek a természet szépségeire, csodáira, összefüggéseire. Ha pedig ajándékként nézünk a világra, a természet máris teremtett világgá válik a szemünkben.

Sokszor elcsodálkozom, mennyien is élünk már a Földön. És ez a Föld meg tudja teremni az élelmet valamennyiünk számára! Nem beszélve az ételek végtelen változatosságáról, az ízekről, a sokféle gyümölcsről, a bennük található vitaminokról, a gyógynövényekről, és sorolhatnám tovább. Valaki ide készítette számunkra ezt a sok ajándékot, és ránk bízta, hogy jó testvérként osszuk el. Jó lenne, ha Szent Ferenc-i lelkülettel tudnánk megköszönni mindezt.

Az evolúció szerintem nem más, mint a teremtés időbeli megvalósulása. A fejlődés, vagy ahogy a filozófiában mondjuk: a léttöbblet mindenképpen a Teremtő transzcendens létteljességéből érthető. Tulajdonképpen sokkal csodálatosabb a fejlődésben megvalósuló teremtés, mint ha úgy képzelnénk el, hogy minden faj egy pillanat alatt jött létre. A program, a szándékolt cél, a kibontakozás az, ami lenyűgöz.

– Mit gondol azokról, akik tagadják Isten létezését? Vagy ha nem is tagadják, nem vesznek tudomást róla.

– Nagy titok ez. Azt hiszem, az istentagadás is életünk nem kiszámítható jelenségei, élményei közé tartozik. Említettem már Fila Béla atyát, aki azt mondta, szégyellné magát, ha nem lenne ateista barátja. Ugyanilyen őszintén gondolom ezt én is. Ha meg lehetne tanulni a hitet, ha parancsszóra lehetne hinni, elveszne a varázs. Valami hasonló dolog lehet a két ember közötti szerelem is. Eközben persze nem szabad elfelejteni, hogy nagyon sok ateista emberben rendkívül sok jóság, önzetlenség, tiszteletet parancsoló becsületesség van.

Nagyon boldog lennék, ha egy ateista is úgy tudna örülni, mint én. Kicsit félve mondom: egy hívő embernek könnyebb az élete, mert Isten személyes törődését éli át. Véletlenül sem szeretnék senkit megbántani, de azt gondolom, egy nem hívő embernek nagyobb hitre van szüksége, mint egy hívőnek.

– *Egy hívőnek például könnyebb elfogadnia a keresztek?*

– Azért ez nem olyan magától értetődő. Egy hívő embernek is meg kell küzdenie a szenvedéssel. Nagyon fontos dolog, és talán nem beszélünk róla eleget: a hitet nem szabad úgy felfogni, hogy „van és kész”. Van egy rögeszmém. Papp Lajos professzor úrral szoktunk vitatkozni arról, miért van benne a Miatyánkban az a kérés, hogy *ne vigy minket kísértésbe*. Papp Lajos mindig megütközik rajta: *hogyan lehet ilyet mondani? Hiszen a Jóisten nem viszi minket kísértésbe!* Én viszont úgy értelmezem ezt a kérést, hogy a túlzott elbizakodottságtól óvjon meg bennünket az Úr. A „nekem mindegy, ide lőjetelek” magatartástól.

– *A hitbéli elbizakodottságtól?*

– Igen. Talán sokan ismerik azt a kis történetet, amely szellemes karikírozása a hitbéli elbizakodottságnak. Egy faluban jött az árvíz, az emberek mentettek mindenkit, és csónakjukkal elmentek a paphoz is. – *Jöjjön, atyám, mindent elvisz a víz!* – mondták. – *Ne aggódjatok, én maradok, az Úristen megvéd engem* – hangzott a válasz. Nem sokkal később már a templom lábát nyaldosta a folyó, mikor újra jöttek a papért. – *Jöjjön, atyám, egyre csak árad!* – *Ne aggódjatok, az Úristen megvéd engem.* Következő nap már a templom tetejéig állt a víz, a pap már csak a keresztbe tudott kapaszkodni, amikor az emberek újra kérelték: – *Atyám, most már igazán szálljon be a csónakba!* – *Nem, engem megvéd a Jóisten!* Végül megfulladt. A mennyországban aztán kérdőre vonta az Istent: – *Uram, hagyta engem elveszni!* – Mire a válasz: *Fiam, háromszor küldtem érted csónakot.*

Szent Ágoston is figyelmeztette a papokat: aki azt mondogatja a híveinek, hogy ha megtartják a Jóisten törvényét, egészségesek, hosszú életűek lesznek, semmi baj nem érheti őket, sikerül a vállalkozásuk, az nem jó pásztor. Az becsapja a nyáját. Mert a jó pásztornak Krisztus keresztjére kell irányítania a figyelmet, hiszen Jézus azt mondta: *aki utánam akar jönni, az vegye fel a keresztjét, úgy kövessen engem.*

Érheti az embert betegség, szenvedés, csalódás, és az életnek része a halál is, ami soha nem egyszerű. Még a hívőknek sem. Még Jézus is, amint haldoklott a kereszten, azt kérdezte, *Istenem, miért hagyta el engem?* Szent Ágoston intése tehát világosan szól: a jó pásztor nem té-

veszti meg a híveit, nem csalóka ábrándokról beszél, hanem felkészíti őket arra, hogy az élet küzdelem. A konkoly és a búza együtt van. Áldozatot kell hozni a családjáért, a becsületért, az előmenetelért. Ahogy a földműves is megküzd azzal, hogy időben elveti a magot, hajnalban kel, megeteti az állatokat, és még szabadnapja sincs.

A bibliai hasonlatok is helyre tesznek bennünket: a hitben való látásmód összeegyezteti az élet küzdelmeit és reménységét is. Visszatérve az eredeti gondolathoz: egy nem hívő embernek is hatalmas lelkiezőre van szüksége, hogy a problémáit feldolgozza. Ideértve azokat a határhelyzeteket, határelményeket, amelyeket mindannyian átélünk. Amikor valaki csalódik a barátjában. Amikor egy szépen induló házasság tönkremegy, amikor egy gyerek árván marad.

MELLÉKVÁGÁNYOK

– Nem látjuk a jövőt, sokan mégis kíváncsiak rá. Mit gondol az asztrológiáról, a csodavarásról, az okkultizmusról?

– Van az emberben egy természetes kíváncsiság az élet titkai iránt. Ami adódik az élet, a világegyetem titkainak gazdagságából. Éppen a napokban elmélkedtem a tojásról. Azt a kocsonyás valamit körbeveszi egy mészház, a tojáshéj. Pontosan annyira szilárd, hogy rá tud ülni a tyúkanyó, de nem töri össze, majd 21 nap után abból a kocsonyából előjön egy kis élőlény. Ezer titok vesz körül bennünket, amiről vajmi keveset tudunk, és

természetes, hogy az embert hajtja a kíváncsiság, szeretne tudni mindent. Ebből az alapvető kíváncsiságból ered, hogy a legtöbben nem elégszenek meg azokkal a magyarázatokkal, amelyeket az Úristen a tudunkra ad. Például, hogy ez a világ az Ő teremtett ajándéka. Ehelyett sokan arra keresik a magyarázatot, hogy ki miért születik például Afrikába vagy Európába. Hogy ki miért születik nőnek vagy férfinak. Szent Pál egyszerű mondása, hogy *az emberek csiklandoztatják a fülüket mindenféle rejtett tudásokkal, a józan tanítást azonban nem hallgatják.*

A titokzatos dolgok végigkísérik az életünket. Elsősorban ezzel magyarázom az okkultista, csodaváró, jóslásos, babonás dolgokat, amelyek elterelik a figyelmet a józan gondolkodástól. Attól, hogy szabad, felelős döntésekkel befolyásolhatjuk az életutunkat. Másrészt nagy az egyház és a felnőtt keresztény emberek felelőssége is, hogy nem beszélünk elég őszintén az igazán nagy titkokról. A teremtésről, Isten és az ember kapcsolatáról Jézus személyén keresztül, a megváltásról, a halálról, az örök élet reményéről. És az emberek ezért keresnek máshol válaszokat.

Önkritika történelmi egyházainknak az is, hogy túlságosan szervezettek vagyunk, miközben a személyes kapcsolatok háttérbe kerülnek. A kiségyházak, kisközösségek, amelyeket szektáknak is szoktunk hívni, éppen ezt az igényt elégítik ki. Odaülnek az emberek mellé, átölelik, megkérdezik, mi bántja őket.

Azt szoktam mondani, olyan összetett és bonyolult ez a világ, hogy lehet hinni az ufókban. Lehet hinni varázslatokban, mágikus cselekedetekben, asztaltáncoltatásban,

szellemidézésben, jóslásokban. Lehet spekulálni, hogyan tudnánk megspórolni az erőfeszítéseinket valamilyen varázslatos dologgal, de talán jobb lenne, ha inkább örülnénk az egészségünknek, annak, hogy süt a nap, hogy dolgozhatunk, hogy taníthatunk, hogy nevelhetjük a gyerekeinket.

– Mégis, nincs itt némi átfedés a vallásossággal, a hit világával?

– De igen, nagyon jó a felvetés. Az okkultista, szektás, csodaváró attitűdök nagyon is összeérnek a mi keresztény, vallásos életünk látomásos világával. És ezért is nehéz sokszor eligazodni. A látomásokkal kapcsolatban például eléggé óvatos vagyok. Azt is mondhatnám, szkeptikus. Nem akarok senkit megbántani, de úgy gondolom, ezek a látomások ugyan adhatnak indítást egyes embereknek, sőt, az is lehet, hogy sokaknak, de semmi többletet nem tesznek hozzá az evangéliumhoz. Ahhoz képest, amit eddig is tudtunk. Ahogy a napfény mindig más területeket világít meg, időnként más kap hangsúlyt. Ezek a látomások ráirányítják a figyelmet valamire.

Leginkább Fatima mozgatta meg az emberek fantáziáját. Az volt a kicsengése, hogy az emberek bűnösök, meg kell térniük, jön a „fehér ruhás” ember, és így tovább. Aztán ott van Medjugorje, ahova elmegyünk, és várjuk a napcsodát... Komoly, értelmes emberek elhiszik, hogy délután 3 óra 20 perckor jön a napcsoda, amikor a Szűzanya mond majd valami érdekeset. Én féltem azokat, akik ezeknek a látomásoknak túl nagy jelentőséget tulajdonítanak. Lehet, hogy egy kicsit pimaszság a ré-

szemről, de tudatosan nem mentem el sem Lourdes-ba, sem Fatimába. Pedig szerveztek nagy püspöki kirándulásokat mindkét helyre. Rengetegszer kirándultunk mi is a hívekkel, végiglátogattuk a gyönyörű magyarországi templomainkat, imádkoztunk, szentmisét, szentségimádást tartottunk, de olyan helyre, ahol „csodák szoktak történni”, nem mentünk. Óvtam őket attól, hogy csodát várjanak. Azt akartam jelezni, hogy ne ez legyen a hitünk forrása, és ne kapjon túl nagy hangsúlyt az ilyen látomásos megközelítés, pláne ne azoknak az aprólékos részletei, hanem fedezzük fel hitünk végtelen gazdagságát. Arra törekedtem, hogy a hívek az Úristennel való személyes kapcsolatot éljék át, mert az a valódi csoda. Azt a csodát, amit a Szentírás, az Eucharisztia jelent bárhol a világban.

Külön ajándéka egyházi életünknek a Szentírás elmélyült, átimádkozott olvasása. Legyen igényünk időt szánni arra, hogy lassan és rendszeresen olvassuk. De itt vannak a szentségimádási lehetőségek is. Tudatosítsuk, hogy Jézus mennyire közel enged magához bennünket, bármelyik templomunkban. Különösen a közösségben, a szentmisén. Nagy csodát látok abban is, amikor megérelődik valakiben az elhatározás, hogy vállal valakit, aki bajban van, aki segítségre szorul. Számomra az is maga a csoda, hogy amikor lekések egy vonatot, és éppen emiatt találkozhatok valakivel, akinek erre a találkozásra szüksége volt. Ezekben az élményekben kell felfedeznünk a csodát. Féltem és sajnálom azokat, akik nem látnak tisztán. Szomorú vagyok, hogy ebbe a csapdába mindig belesznek emberek, hívők is. Gyerekként magam is hallottam felnőtteket, akik az asztaltáncoltatásról beszélgetve

mondták, *hátha van benne valami*. A varázslatok, misztikumok lebénítanak, leszűkítik a látókörünket. Ebből kellene egymást nagy türelemmel, szeretettel felemelnünk.

Protestáns testvéreinkkel való kapcsolatainkból látom, óva intenek bennünket: ne menjünk el mellékvágányokra. Gondolok például akár a Szűzanya tiszteletére is. Kétség nem fér az ő nagyságához, a szeplőtlenségéhez, de mégis – és megint óvatosan merem csak mondani – a sok zarándokhely, a sok kegyhely gyerekkorban tartja a hitünket. Nem enged felnőtté válni. Nagyon fontos, hogy időnként rászánjuk magunkat egy lelkigyakorlatra, egy zarándoklatra. De ez a zarándoklat tényleg azt jelentse, hogy az életünk megújításáért vállalunk egy fárasztó utat, virrasztást, lelki megtisztulást, és ne turistaeseményként menjünk Fatimába. Mindezt ráadásul tényleg nem szükséges egy-egy varázslatos helyhez kötni.

Felelősnek érzem magam, hogy nem beszélünk elégé őszintén és világosan hitünk összefüggéseiről. Arról, hogy itt élünk ebben a tér-idő rendszerben, gondolkozni, dönteni tudunk, és mindig tudunk javítani az életkörülményeinken, és főleg tudunk emberi kapcsolatokat építeni. Egyszer egy hittanórát mondtam egy hasonlatot a repülőkről: ahhoz, hogy a repülő fel tudjon szállni, végig kell szaladnia a betonon, mert el kell érnie egy bizonyos sebességet. Az Úristen éppen ezt várja mindnyájunktól. Ahhoz, hogy a szeretetben, a jóságban felszabaduljunk, el kell érniünk egy sebességet. Egyre nagyobb szívvvel, egyre nagyobb lelkűséggel kell belevetnünk magunkat emberi kapcsolatainkba, hivatásunkba. Jézus Krisztus mértéke szerint kell önzetlenebbé válnunk, amire

mindannyiunknak megvan a lehetősége. Aztán egyszer csak el fogunk érni arra a szintre, amikor abba a létállapotba kerülünk, amiért születünk. Amikor a szeretet szabadságában szárnyalhatunk. Amikor már nem bénítanak le az önzéseink, az irigységeink, nem lehet minket manipulálni, zsarolni, üveggyöngyökkel bolondítani. Erre kellene egyházunknak jobban felhívnia a figyelmet.

Ferenc pápa mindig erről beszél: *azért vagyunk a világon, hogy jót tegyünk*. Nem azért, hogy pénzt gyűjtsünk, hogy jobb autónk, nagyobb házunk legyen, vagy hogy körbeutazzuk a Földet. Szabaddá kell válnunk a zsugori, méricskélő, számítható görcsöktől, és inkább annak kellene örülnünk, hogy tudunk jót tenni, segíteni másoknak. A jószág örömeinek élménye ugyanúgy nem írható le szavakkal, ahogyan az illatok vagy a színek sem. Ha így gondolkodunk, értelmüket veszítik a csodaváró, misztikus megközelítések. Így értem én azt, hogy repülni kell. És hozzátésem azt is, hogy ha az a repülő nem tud felemelkedni, akkor nincs értelme a létének. Akkor már sokkal jobb egy autó, amit arra gyártanak, hogy az aszfalton, a földön guruljon. A mi életünk értelme az, hogy felszálljunk.

*

– Hasonlóan gondol a csodás gyógyításokra is?

– Igen. Ez is egy nagyon ingoványos terület. Amikor a Szentírásban Jézus gyógyításait olvassuk, abból azt sejtjük meg, hogy az Úristen az ő szeretetével mellettünk áll. Ha Jézus azt akarta volna, hogy mi is hoz-

zá hasonlóan gyógyítsuk meg a vakot, a sántát, a süketet, akkor erre helyezte volna a hangsúlyt. Ehelyett azonban gyógyításai után azt mondta: *ne szóljatok róla senkinek*, vagy amikor marasztalni próbálták, úgy válaszolt: *tovább kell mennem, hogy hirdessem az evangéliumot*. Féltem tehát keresztény testvéreink jó részét a ráolvasó imádságoktól is. Nem érzem őszintének ezeket. Jézus Krisztusban a teremtő Isten jött közénk, aki a természet rendjét megsabta. Jézusnak ezért volt hatalma felülemelkedni a természeti renden. Ő valódi csodákat tett. Mégsem ezen van a hangsúly, mert az ő szándéka sem ennek hangsúlyozása volt. A csodák arra voltak alkalmasak, hogy felvillantsák az Ő valóságos istenségét. A mi hitünk letisztult horizontja az, hogy életünkben jelen van a szenvedés, jelen van a küszködés, de jelen van egy sokkal nagyszerűbb távlat is.

Én abban hiszek erősen, amit Jézus mondott. *Bármit kértek az én nevemben, megkapjátok. Ahol ketten, hárman együtt vagytok, ott vagyok közöttetek. Amit egyetértve kértek, Mennyei Atyám megadja nektek*. Gyönyörű szép az együtt imádkozás. Mindannyiunk életében vannak pillanatok, amikor érezzük, hogy véget ér az emberi erőnk. De olyankor mindig ott van valaki, a barátok, a rokonok, akikkel lehet együtt imádkozni. És soha nem az a nagy csoda, ha valaki meggyógyul egy rákos betegségből, hanem, ha valaki mindvégig állhatatos tud maradni a hitében.

Amikor vallási hagyományainkról beszélünk, be kell vallanunk, hogy az évszázadok alatt tartalmuk óhatatlanul is gyengült, a hangsúlyok eltolódtak. Ilyen például a

búcsújárás, a búcsúnyerés, de még a keresztelés is. Ezek mögött mind ott van az a ki nem mondott elgondolás, hogy *biztos, ami biztos*, megteszünk bizonyos szertartásokat, és akkor majd az Úristen „köteles lesz” elrendezni a mi dolgainkat... Mintha azzal bármit is kiváltanánk előre, ha mechanikus módon minden vasárnap elmegyünk a templomba.

Kétségtelen, Lutherék joggal háborodtak fel azon, hogy az egyház az adományok nagyságától tette függővé az Isten előtti bűnök elengedését. Mert abszurd volt. Sajnos azonban ennek az öröksége bizonyos értelemben a mai napig megvan köztünk. Szerintem még ma is rezeg a léc. Nem kérdéses, hogy jó dolog, és kell is imádkozni a halottakért, de olyan „földszagú” az a szabályozás, amely meghatározza, mit és hogyan kell tennünk a teljes búcsú elnyeréséért. Amikor a tisztánlátásról beszélek, mindig nagy szeretettel gondolok protestáns testvéreinkre. Ötszáz éve hitben élnek. A feltámadás hitében. Jézus Krisztus bűnbocsátó, megváltó kereszthalálának hitében, a teremtett világ ajándéka hitében. És milyen gyakran kezeljük le őket, hogy „csak” protestánsok. Pedig milyen világosan és tisztán fogalmazzák meg a keresztény hit lényegét: a feltámadt Jézussal akarnak találkozni. Ezt a gondolatot kellene átélnünk, és akkor nem mennénk mellékvágányokra. Sokszor mondom, hogy lakmuszpapírként figyelünk kellene arra, mit gondolnak, mondanak rólunk, katolikusokról a protestánsok. Egyszer megkértem egy kedves baptista lelkészbarátomat, mondja el a véleményét. Mosolygott és azt mondta, *nem meri még elmondani*. Például a gyerekkeresztelemről.

Ők ugye, felnőttként keresztelnek, mi pedig gyerekkorban. Pedig sejthető, hogy a gyerekkeresztelésen is érdemes egy picit elgondolkodni. Mit tehet ugyanis az a gyerek arról, milyen hitre keresztelik meg a szülei, ha egyáltalán megkeresztelik. Miközben a mi kereszttségünk értelme a személyes válaszunk az Úristen hívására. Kritika nélkül visszük tovább tehát a gyerekkorban történő keresztelést, mert bemagyaráztuk, hogy aki nincs megkeresztelve, az a pokolra kerül. Inkább elvégzünk egy misztikus szertartást, *nehogy baj legyen*. De hát miért lenne különbség két ártatlan csecsemő között, csak azért, mert az egyik meg van keresztelve, a másik pedig nincs? Miközben tudjuk, hogy Jézus az eredeti bűnt eltörölte!

Minden gyermek, aki megszületik, Isten gyermekeként születik meg. Hogy ezekről miért nem beszél az egyház, nem tudom. Nyilván ott a félsz, hogy mi lesz, ha ezeket a kérdéseket nyíltan megvitatjuk. Pedig tapasztalható, hogy egyre több felnőtt jön hozzánk megkeresztelkedni. Látható az is, hogy megküzdének magukkal, vívódnak, amíg eljutnak ideig. Miért ne lehetne a gyerekeket erre a felnőtt értelemben vett kereszténységre felkészíteni, tanítani, és hozzásegíteni őket, hogy örömmel, önként elköteleződve vállalják a keresztény életet?

*

– *Nagyon népszerűek a „vatikáni titkokon” alapuló filmek a templomosokról, a Szent Grálról, a frigidládáról, az „eltitkolt” evangéliumokról. Lehet bármi alapjuk?*

– Ezek mind arra jók, hogy a készítőik jó sokat ke-

ressenek rajtuk, meg hogy az embereket megtévesz-
szék. De ne menjünk ilyen messzire, gondoljunk csak
a torinói lepelre. Ebben az esetben az egyház kifejezet-
ten megengedő. Mégis azt mondom, lássunk tisztán:
van bármi jelentősége annak, hogy valódi-e vagy sem?
Egyszer egy tévéműsorban megkérdezték Boda tanár
urat, a téma egyik nagy ismerőjét, *mi a döntő érv amellet,*
hogy a lepel Jézus arcát ábrázolja? Ő nagy humorral azt
válaszolta: *az, hogy ez a kép hasonlít a legjobbra Jézusra.*
Megint csak azt mondom, nagy baj, ha valaki ilyen dolgok-
ra alapozza a hitét. Elmegy megnézni a leplet, és büszkén
újságolja. Én meg visszakérdezek: amikor a szentmisén
vagyunk, átéljük az Eucharisztia csodáját? Az emmauszi
tanítványok örömét, akiknek megnyílt a szemük, és meg-
értették, hogy Jézus itt van köztünk? Tegyük tisztába:
Jézus nem egy vászondarabot hagyott nekünk, hanem
önmagát. A pótmegoldások elterelik a figyelmünket a sze-
retetről, a szegények szolgálatáról, az elesettek felkarolá-
sáról, az irgalomról. Ne a tévutakra figyeljünk.

Az eredeti felvetéshez visszatérve: mennyivel többet
jelent az okkulistagyánús vallási szertartásoknál, ha el-
megyünk egy betegágyhoz. Rászánni az időt, megfogni a
beteg kezét, és egy kicsit imádkozni vele, felolvasni neki,
egyszerűen törődni vele. Vagy önként, számítás nélkül
segíteni egy családnak, ahol beteg van. Elmenni bevásá-
rolni, ház körüli munkát vállalni. Érdek nélkül segíteni
olyan lelkülettel, hogy *ne tudja a bal kéz, mit tesz a jobb.*
Ez mind irgalom. Naponta van alkalmunk irgalmat gya-
korolni, Jézus Krisztus mértéke szerint emberré válni. Így
képzelem én el keresztény életünk belső reformját. Hogy
ne álljunk meg a szertartások rutinjánál, hanem az Űr-

isten szeretetének lendületével legyünk jelen mások életében.

– *Ugyanilyen mellékvágány mindenszentekkor halloweent ünnepelni, vagy ártalmatlan divat az egész?*

– Borzasztóan szomorúnak gondolom, ha valaki a legszentebb titokból űz gúnyt. A halállal való találkozás a legszentebb titok. Mindenszentek és halottak napján szeretteinkre, a velük való kapcsolatunkra emlékezünk. Történelmünk során mindig visszatér a pogány Római Birodalom kísértése. Az a gondolat, hogy *együnk, igyunk, nem érdekel, ha holnap meghalunk*. Akkor válik komolylyá az életünk, ha egy ravatalnál vagy egy sírnál állva azt vesszük számításba, hogy egyszer mi fogunk ott feküdni. És ennek tudatában éljük az életünket, felelősen. Mert az élet nem felelőtlen szórakozás. Döbbenetes dolog bele gondolni a bukaresti tragédiába. Hányan égtek bent azon koncerten, mert tüzet okoztak a petárdák. Buli volt, éppen mindenszentek estéjén.

A lelkünket nemesíti, ha ugyanúgy, ahogy a szüleink is vittek minket, kimegyünk a gyerekeinkkel a temetőbe, és csendben imádkozunk. A töklámpáról is ismertek egyébként azok a magyarázatok, hogy csupán azért gyújtottak bennük gyertyát, hogy a temetőbe menet ne fújja el a szél a lángot, amellyel az úton világítottak maguknak az emberek. Ez fordult át egy teljesen értelmetlen, önpusztító gyakorlatba. Megint csak oda lyukadok ki, hogy helyükre kell tenni a dolgokat. Már csak azért is, mert nem mindegy, milyen élmények érik a gyerekeket, például mindenszentekkor is, hogy hogyan élük meg már gyerekefjével ezt a napot.

Hasonlóan gondolom ezt a karácsonyról vagy a húsvétről. Türelemmel segítsük egymást a lényeg felé. Ne váljanak az ünnepeink tartalom nélküli szokássá. Kedves dolog a locsolkodás, csak közben tudatosítsuk, mit jelent számunkra a keresztség vize. Hogy mi Isten gyermekei vagyunk. *Isten gyermekeink hívnak minket és azok is vagyunk.* Ahogy a mértéktartásra is szoktassuk rá magunkat a nagy vásárlási láz közepette. Nem az ajándék fizikai mivolta, pénzbeli értéke számít, hanem amit kifejez.

A ROSSZ

– *Örök kérdés: miért engedi a Jóisten a rosszat?*

– Nemrégiben beszéltem erről pedagógusoknak: ha visszagondolnak a tanáraikra, a leghitelesebb mondatuk az volt, amikor azt mondták, *ezt nem tudom.*

Meg kell vallanunk, hogy nem tudunk mindent megmagyarázni. Ezt gondolom ezekről a nagy titkokról. A természeti katasztrófák tömeges áldozatairól, a közlekedési balesetekről, a fájdalmas betegségekről, az ártatlanok szenvedéséről. Ezeket soha nem fogjuk tudni megmagyarázni a mi emberi logikánkkal. De azért nagy összefüggéseiben egy hívő ember mégiscsak meglátja a megoldást. Klasszikus szentírási olvasmány Jób története. Kérdezik tőle, hogyhogy nem lázad Isten ellen, amiért megengedte, hogy meghaljanak a fiai, tönkremenjen a gazdasága, nyomorulttá és beteggé váljon. Lázadás helyett ott a megnyugvás a válaszában: *az Úr adta, az Úr elvette, legyen áldott az Ő neve.*

Azt kell elfogadni, hogy nem rajtunk múlik minden. A kulcs Jézus keresztye. Gondoljunk csak bele: meghal az Isten! Akit mi Isten Fiaként vallunk, hagyja, hogy gonosztevéként kivégezzék. Meghal, és eltemetik. Úgy tűnik, hogy mindennek vége, minden értelmetlen, ezután viszont jön a nagy találkozás az élő, feltámadt Krisztussal.

Nagyon sokszor idézem Pál apostol első levelét a korinthusiakhoz. *Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, szánalomra méltóbbak vagyunk minden teremtménynél.* Krisztus feltámadt a halálból, és ez a kulcsa minden emberi sorsnak. Van értelme az életünknek, van jövőnk.

Valamikor a hatvanas években olvastam Gilbert K. Chestertonnak, ennek a megtért tudós embernek az írását, aki felnőttkorában jutott el a hitre. Zseniális gondolatai vannak, amelyek ma is időszerűek. Emlékszem, ahogy egyik írásában elmélkedett a keresztről. Azt a kérdést tette fel magának, hogy melyiket válassza a két geometriai forma közül, a keresztet – a két egymást metsző egyenest – vagy a kört? Azt írta: *a kör sokkal logikusabb. Minden pontja egyforma messze van a középponttól, az egy kerek egész. Ezzel a szemben a kereszt egy metszés, ellentmondás. És mégis, bármilyen logikus is a kör, engem az bezár. A keresztet választom, mert bár tele van ellentmondásokkal, paradoxonokkal, de mind a négy irányba nyitott. Benne találok meg életem megoldását, a jövő távlatát.*

– *Mégis, amikor bekövetkezik valami rossz, mintha váratlanul érne bennünket, mintha nem tudnánk mit kezdeni vele.*

– Amikor még nincs betegségünk, nincs szenvedésünk, az anyagiak is rendben vannak, akkor kellene tudatosítani magunkban: ez kegyelmi idő. Ilyenkor kellene észrevennünk az Űristen ajándékozó szeretetét és mások szenvedését. Nagyon sokszor tapasztaltam, hogy amikor beteg lett valaki, feltette a kérdést: *miért érdemeltem meg, éppen én?* Márpedig ha valaki így gondol a maga betegségére, elárulja magáról, hogy a másik nyomorúságát eddig észre sem vette. Jó lenne, ha időben kinyitnánk a szívünket. Amikor egészségesek vagyunk, elmehetünk nyaralni külföldre, szinte bármit megengedhetünk magunknak, akkor kellene odafordulunk másokhoz. Azokhoz, akiknek most kell a segítség. Ezt nem szabadna elmulasztanunk. Lehetőségünk van segíteni, csak ezt észre kell vennünk.

Ahogy Ferenc pápa mondja, *ne toljuk a perifériára a „leselejtezett” embereket*, hiszen éppen rajtuk keresztül tudunk mi is emberré válni. És ez nem elméleti dolog! Mert valóban Jézus keresztje adja meg a vigasztalást, de ezt valakinek közvetítenie kell. Nekünk, hívó embereknek sokkal inkább vállalnunk kellene, hogy odamegyünk a szenvedőkhöz, az egyedül élőkhez, a hajléktalanokhoz, a kiszolgáltatottakhoz, a betegekhez, és megérintjük őket Istenünk irgalmával. Ez az együttérző lelkület szükséges ahhoz, hogy amikor mi kerülünk bajba, el tudjuk fogadni a segítséget, és főként ne lepődjünk meg rajta. Borzasztó lehet, ha valakinek a maga nyomorúságában nincs semmiféle kapaszkodója, vagy ha egyáltalán nincs felkészülve egy betegségre, a munkanélküliségre, a különféle nehézségekre. Egy hívó embernek ez hangsúlyosan lenne a feladata. Nem véletlen, hogy minden évben végigjárjuk a keresztutat a húsvéti előkészületben. Egy-

házunk ilyenkor arra hív minket, hogy most, amikor egészségesek vagyunk, vegyük észre a szenvedést, ami hozzá tartozik az élethez. Nem mi döntjük el, hogy meddig élünk, hogy ér-e bennünket közúti baleset vagy bármi rossz. A kegyelmi időszakban kell tehát egészségesen átélnünk Jézus szenvedését, és jó lenne Jób történetét is többször átélmélnünk, magunkévá tenni „*az Úr adta, az Úr elvette*” lelkületet.

Az élet ajándék. Ha elfogadjuk a jót, a rosszat is el kellene fogadnunk, és mögötte megsejteni, amire a Szentírás többször is felhívja a figyelmet, hogy a szenvedés az önzésünktől tisztít meg bennünket.

Milyen érdekes, amikor a jól ismert mondatok egyszer csak értelmet kapnak, személyes üzenetté válnak. Ferenc pápától kérdezte egyszer egy riporter, hogy mit tart magáról. Azt felelte: *egy bűnös ember vagyok, akit megtalált az Isten irgalma*. Ezzel kapcsolatban ugrott be nekem az a felismerés, hogy nem az én érdemem, ha jól érzem magam a bőrömben. Velünk is ugyanúgy megtörténhet bármilyen tragédia, ami mással már megtörtént. Micsoda ostobaság azt képzelnünk, hogy mi vigyáztunk magunkra.

Emlékszem, amikor a kilencvenes években ellopták nagy büszkeségemet, a Lada Samarámat Budapesten. Mentem vissza a parkolóba, és láttam, hogy egy másik autó áll a helyén. Mekkora ostobaság volt a részemről, hogy percekig nem akartam elhinni: ellopták a kocsimat. Hiszen, ha másét lopják el, az olyan „természetes”, az előfordul. De ha az enyémet!...

Esendő emberek vagyunk, akik ajándékba kaptuk az

egészségünket. Abból kell tehát kiindulunk, hogy ha kapunk egy ilyen ajándékot, azt ne herdáljuk el, mint a tékozló fiú az örökségét, hanem tudjuk kamatoztatni a családnak, a hozzátartozóink, a velünk kapcsolatba kerülő emberek javára. *Ingyen kaptatok, ingyen adjátok* – mondta Jézus a tanítványoknak. Ez lenne a normális keresztény, de a normális emberi magatartás is.

Emberi életünk óriási csapdája a gög. Sokszor visszatérek ide: *ki az, aki közülünk megválasztotta, hogy hol és mikor szülessen*. Hogy milyen adottságokkal, milyen gazdag családba, a Föld melyik pontján. Azért mondom ezt többször, mert nagyon szeretném, ha elgondolkoznánk ezen. Micsoda önimádat, önteltség azt képzelni, hogy mi irányítjuk az életünket. Ez az illúzió tud szertefoszlni egy pillanat alatt, amikor az ember padlóra kerül, lelkiében vagy anyagilag, vagy éppen ott fekszik véresen, összetörve egy autóbaleset után, kiszolgáltatottan. Ahogy mondani szokás: zuhanó repülőn nincsen ateista.

Érdekes dolog a lázadás lélektana, még hívők esetében is, amikor bekövetkezik a rossz. Az ember kétségbeesve teszi fel a kérdést: *most ez mi? Mi történt velem?* Nem érti a helyzetet. Azt gondolja, neki joga van hozzá, hogy egészséges legyen, hogy minden rendben legyen körülötte. *Büntet engem az Isten?* – próbálja számon kérni azt, aki addig az eszébe sem jutott vagy éppenséggel nem is hitt benne. Aztán jön a következő gondolat, kapaszkodót keresni. Azt hiszem, mindenkinek a lelkében ott van a sejtés, hogy függünk valakitől.

– *Egyszer ön is a Duna közepén találta magát...*

– Ez az eset is egyik pillanatról a másikra történt. Még pilismaróti plébános voltam, amikor áteveztünk a gyerekekkel a zebegényi oldalra, a homokpadra. Miközben játszottunk, homokvárat építettünk, egyszer csak megszólalt az egyik gyerek, hogy viszi a víz a labdát. Arra gondoltam akkor, hogy mivel elég hosszan húzódik a homokpad Nagymaros felé, sokáig sekély a víz, nem bajlódom a csónakkal, kényelmesen, még idejében utolérem a labdát. Elkezdtem futni, aztán a derékig érő vízben úszni, amikor azonban elértem a labdát, észrevettem, hogy a sziget legalább kétszáz méterre van, a lábam pedig már nem ér le. A Duna közepére kerültem, az árral szemben. Ekkor átvillant rajtam, hogy visszaúszni lehetetlen, a két part pedig nagyon messze van. A következő másodpercben már az özvegy édesanyámra gondoltam, hogy *mi lesz vele, ha én itt most megfulladok...* A zebegényi part volt közelebb, segítségért kiáltottam. Éppen kikötött egy kenus, aki meghallotta a kiáltásomat. Egy iskolatársam volt, aki – milyen érdekes – egyből kiszúrta: *de hiszen itt van nálad a labda! Miért estél kétségbe?* Mindenre gondoltam, a gyerekekre a szigeten, édesanyámra, a kimerültségemre, csak éppen a labdára nem. Mindenáron a szigetre akartam volna visszakerülni. Ragaszkodtam ehhez a zsákutcához, és közben arra gondoltam, lehet, hogy meghalok.

Szükségünk van egymásra, és szükségünk van az alázatra is, hogy életünk nehéz szakaszaiban segítséget kérjünk. Mert az a beismerése a tehetetlenségünknek. Tizenöt-tizenhat éves lehettem, amikor anyámmal az egyik tavaszi kerttakarítás alkalmával elégettük a száraz ágakat Zebegényben. A naplementéhez közeledve megszólalt: *mára elég, fejezzük be, menjünk.* Én azonban azt mond-

tam: *ezt az utolsó kupacot még meggyújtom.* Így is tettem, majd jött egy fuvallat, belekapott, és az egész kert, amely az erdőig húzódott, egy pillanat alatt lángba borult. Hiába csapkoztam a lapáttal, éreztem, hogy semmi esélyem. Segítségért kiáltottam, a szomszédok odaszaladtak, és az erdő előtt megállították a tüzet. Egy hajszálon múltott ez is. Bármikor bármilyen baj megeshet velünk. Hányan fulladtak már a Dunába, az Ipolyba vagy a Balatonba? Vagy hányan haltak meg közúti balesetben? A szemem láttára is, amikor éppen temetni mentem. Egy teherautó ütött el egy biciklist, aki ott halt meg előttem. Odarohantam, próbáltam volna segíteni, de egy perc alatt vége lett. Nem becsüljük eléggé az életet. Élni és odaajándékozni kell az életünket másoknak.

Akkor lépünk egy magasabb szintre, amikor nemcsak kapni akarunk, hanem adni.

BUKOTT ANGYALOK

– *Hogyan képzeli el a gonosz jelenlétét a világban?*

– Nem lehet mindig mindent megmagyarázni. Mindig vannak nyitott kérdések, és a legnehezebb nyitott kérdés a jó és a rossz küzdelme. Tudjuk, látjuk, tényszerűen van rossz a világban. Ahogy Jézus mondta: *a búzaföldön ott van a konkoly*, amely az ellenséges ember műve, hiába vetett valaki jó magot. Az ószövetségi teremtéstörténetről kezdve végigkíséri életünket a kísértés, a csábítás, a bűn, azaz nem magától értetődő, hogy az ember a jót választja. Az Úristen ugyanis olyan csodálatos módon rendezte el

az életünket, hogy megadta a szabad döntés lehetőségét, nem vagyunk kényszerpályán. A szabad akarat egy olyan ajándéka az Úristennek, amely a feltétele annak, hogy komolyan vegyen bennünket. Csak gondoljunk bele, ha az ember mindig kénytelen lenne a jót tenni, az gyakorlatilag bábszínház lenne. Élő, eleven, hús-vér emberek vagyunk, akiket az Úristen meghív, szeretetével elhalmoz, de soha nem kényszerít. Ezáltal van lehetőségünk ellent is mondani a teremtő Isten törvényének, a rosszat, a kísértést választani. A legnagyobb csodája az életünknek, hogy nincsenek sablonok, hanem egyéni sorsok vannak. Ami a legfontosabb, Jézussal mi is legyőzhetjük a gonoszt.

– Itt most egy létező valakire, a „sátánra” kell gondolni, vagy inkább egy kiüresedett állapotra, amely a szeretet hiányából fakad?

– Erre a problémára a bukott angyalok kifejezést használnám. Ami van, mind Istentől van. Isten ajándéka a döntés szabadsága is. Márpedig csak akkor valódi a szabad akarat, ha valóban lehet ellenkezni, ha valóban lehet a rosszat, a bűnt is választani. Akik ezzel a szabadsággal visszaélnék, a gonoszság misztériuma szerint az Úristen ellen döntenek.

Nyilvánvalóan teremtény mindenki, minden fizikai és szellemi valóság, de ezt az egész titkot a mi tapasztalati világunkhoz kötődő nyelvünkkel nem tudjuk egyértelműen megmagyarázni.

– Hogyan kell gondolnunk az egyház gyakorlatában lé-

tező ördögűzésre? Keresztényekben is felmerül a kérdés, komoly dolog ez egyáltalán?

– Jogos. És megint csak óvatosan fogok fogalmazni. Életem nagy részét már leéltem, öregemberként és püspökként is merem mondani, hogy nem tartom keresztény életünk komoly gyakorlatának az ördögűzést. Én soha nem vállaltam. Nagyon sok bevett dolog van egyházunkban, amit valaki egyszer jó szándékkal elkezdett, és amit mi jó szándékkal meghagytunk. Mint amikor azt mondjuk egy gyereknek, *jól van, játsszál csak*. Én nem tudom elképzelni, hogy egy őszinte gyónásnál és egy átélt szentáldozásnál többet kaphatunk bármilyen rituáléval. Szomorú, amikor valakinek beteg a gyereke. Jöttek hozzám már nemegyszer azzal, hogy *azt mondják az öregasszonyok, megszállta a gonosz lélek, mondjak el egy ördögűző imát*. Ilyenkor mindig elgondolkodom ezen az imán: ki fogalmazta meg a szövegét? Ki határozta meg még a mondatok sorrendjét is? Aztán pedig felteszem a kérdést: ez nem egy varázslat?... Csak nem merjük beismerni. Éppen ezért ilyen esetekben mindig azt mondom: *hozzák el azt a gyermeket, imádkozom érte*. Megölelem, keresztet rajzolok a homlokára, és azt mondom, *a Jóisten szeret téged, vigyázzon rád*. Tényleg a Jóistennek ajánlom őt, de nem hiszem, hogy egy emberek által kitalált szertartás majd meggyógyítja.

Azért hangsúlyoztam ezzel együtt, hogy óvatos vagyok, mert egyházunkban hivatalosan elfogadott tény, hogy vannak megszállott állapotban lévő emberek. És olvasunk háborús történeteket, látjuk a napi híreket. Kiagyalt kínzásokról, elképesztő kegyetlenkedésekről, terrorizmusról.

Ilyenkor óhatatlanul az jut az ember eszébe, hogy ez mind sátni mesterkedés, hiszen akkora elvetemült gonoszság van mögötte. Az eszelős kínzási módszerek egész történelmünket végigkísérik. Gondoljunk csak a keresztre feszítésre. Amikor felnézünk egy művészi megformált feszületre, eszünkbe jut, hogy az tulajdonképpen egy esztétikai csalás? Mert hát a kereszt egy kivégzőeszköz, ráadásul a legkegyetlenebbek egyike! Milyen elvetemült elme találta ki, hiszen még a levegővétel is csak fokozza a keresztre feszített fájalmát! Aki órákig szenved, akit a saját súlya és a légszomj kínoz... Hátborzongató és szívfacsaró az egész. Ha erre gondolunk, csak azt tudjuk mondani, hogy ez valami szörnyű gonoszság. Ugyanakkor megint csak oda térek vissza, hinnünk kell, hogy az Úristen soha sem feledkezik meg rólunk. Nagyon értékesnek tartom azt az egyszerű fohászt, hogy *Uram, Istenem, segíts! Értékesebbnek, mint ha ördögűző szertartást csinálnánk.*

A HALÁL

– Miként fogalmazná meg, ahogy a halálra gondol, és arra, ami utána jön?

*– A napokban olvastam egy interjút Ferenc pápával. Mindenfélét kérdeztek tőle, és ezt a kérdést is feltették neki. Úgy válaszolt: *amíg fiatal voltam, nagyon unalmasnak képzeltem el a mennyországot, az örök életet. De most, hogy kezdek egyre közelebb lenni hozzá, valami csodálatos, nagy találkozást várok. Találkozni azzal, aki végtelenül szeret.**

Gál tanár úr mondta nekünk annak idején, hogy *legyen elképzelésünk a halál utáni életről. Mert akinek semmilyen elképzelése nincs, az aligha akar oda eljutni.* Tíz körömmel ragaszkodunk ehhez a földi léthez. Hozzátette azt is: tulajdonképpen minden élmény erről az eljövendő világról szól. Minden gyerekmosoly, minden hajnal és napfelkelte, minden szép találkozás, a váratlan véletlenek.

Nemrég jártam Gyöngyösön, ahol az ottani ferences atya több ezer ember előtt idézett fel egy lelkigyakorlatot, amelyet annak idején tartottam, és nagyon meghatódtam, amikor elmesélt belőle egy részletet. Emlékezett ugyanis arra a kedves történetre, hogy amikor a napi teendőim után hazaérkeztem a Trabantommal, és véletlenül rápillantottam a kilométer-számlálóra, az 77 777,7 km-t mutatott. Tátva maradt a szám. Hiszen, ha egy kicsit is odébb megyek, már legalább a tizedes után a 8-as lett volna. Így hát nagyon megörültem, és azt mondtam magamban, *Istenem, hát ennyire szeretsz? Adtál egy jelezést, hogy vigyázol rám.*

Hasonlóan gondolok azokra a legtitkosabb élményeimre, amelyekre nincs magyarázat. Nemrég kért tőlem valaki kétszázezer forintot. Odaadtam neki, majd másnap forintra pontosan ugyanez az összeg megérkezett a számlámra. Egyszerűen nem lehetett megmagyarázni a dolgot. De ugyanígy élem meg azokat a véletlennek tűnő találkozásokat is, amelyek egyáltalán nem véletlenek. Ezek azok az apró kis élmények, amelyek végső soron az eljövendő életről szólnak. *Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi értelem elgondolni nem tudja, amit Isten azoknak készített, akik szeretik őt* – olvassuk a Szentírásban. Egy

olyan távlatról van tehát szó, ami minden emberi sorsnak értelmet ad. Őrizzen meg bennünket az Úristen attól, hogy mindent megmagyarázzunk, de hiszem, hogy nem volt értelmetlen annak a kisgyermeknek a halála sem, akit bevándorló szülei Európába akartak hozni, de belefulladt a tengerbe. A döbbenetes kép bejárta a világot. Hívó emberként vallom– a feltámadás hitével –, hogy minden ártatlan, vagyis minden (!) ember halálának, így életének is értelmet ad Jézus Krisztus feltámadása. Enélkül valóban reménytelen lenne az életünk. Nagyon leszűkített sablon lenne, ha csak annak az emberi életnek tulajdonítanánk értelmet, amely valamit alkotott. Még kevésbé van értelme annak a megjegyzésnek, hogy hiszen nem is élvezte az életet. A legtöbb emberi sors ebbe a csoportba tartozik, gondoljunk például a szomáliai csonttá aszott éhező gyerekekre... Éppen az a hitünk, hogy Isten minden emberi életet teljessé tud tenni abban a másik dimenzióban. Egyik oldalról valljuk, hogy az ember felelős a tetteiért, számon kérhető az életéért, de a másik oldalon ott van Isten irgalmas szeretete. A kettőt együtt kell tekintenünk a hitben. Néhány évvel ezelőtt történt Veresegyházon, hogy egy szokásos bibliakör alkalmával beszélgettek egymással az emberek, közösen imádkoztak. Kinyitották a Szentírást, és az egyik zsoltárvers ez volt: *mit adhatok én az Úrnak, azért a sok jóért, amit adott nekem.* Mindenki hozzászólt egy-egy mondatban. Az egyik asszony azt mondta: *én nem tudom, hogyan köszönjem meg a Jóistennek a családomat, a gyerekeimet, azt a sok szeretetet, amit kaptam.* Végigmondta ezt a mondatot, aztán a következő pillanatban lefordult a székről, és meghalt... Az embernek csak tátva marad a szája.

Természetes, hogy az ember fél a haláltól, hiszen életünk legnagyobb próbatétele elfogadni a halált. Senki-
nek sincs tapasztalata a halál utáni létezésről, ezért is tartunk ettől a nagy ismeretlentől. Lehetséges azonban, hogy nem is a haláltól, hanem a szenvedéstől félünk jobban. Egy keresztény ember számára a „meghalni tanulás” egy életre szóló feladat. A nagyböjti időszak ősi gyakorlata éppen ennek az ideje. És az adventtel kapcsolatban is azt szoktam mondani, hogy úgy éljük meg a várakozást, mintha már csak három hetünk lenne az életből. Hiszen a Jézusra várás tulajdonképpen a halálra való készüllet is egyben. Elmélkedéseinkben, lelkigyakorlatainkban mindig ott kell legyen a gondolat, hogy készülünk az Úristennel való találkozásra. Szent Ágostonnál olvashatjuk: *miért félnénk az Úristen elé állni, amikor ő így szeret minket.* Emellett azonban gondolnunk kell a méltatlanságunkra is. Egyikünk sem mondhatja ki nyugodt szívvel, hogy *én tiszta vagyok.*

– *Érdemes-e azon elmélkedni, milyen lehet a tisztító-tűz?*

– Természetes spekuláció az erről való gondolkodás. Hiszen ha bizunk az Úristen irgalmas szeretetében, abból következhet a remény, hogy biztosít még a számunkra valamilyen lehetőséget egészen megtisztulni. Emberi logikáinkkal abba kapaszkodunk, hogy az Úristen majd kipótolja azt, amit nem értünk el a kudarcaink, hűtlenségünk miatt. Tudjuk, hogy nem vagyunk tökéletesek, hogy érnünk kell még az örök életre. Mégis, nagyon fontosnak gondolom, hogy ne arra játsszunk, hogy az Úristen úgymint megbocsát. Nem szabad visszaélni a bizalmával. A

mennyországról viszont fontos és jó elmélkedni. Az előbb említett élmények „ízeltőt adnak”. Gyakran gondolkodom arra, amit Jézus apostolainak mondott, hogy *százannyit kaptok, akik értem mindent elhagyatok*. Papi életünkben vannak ilyen „ajándék pillanataink”. Ezeket a mennyország előizének vélem.

– *Több könyv is született már, amelyek a klinikai halálból visszatértek élményeiről szólnak. Ezekről mit gondol?*

– Egy kicsit gyerekes dolognak tartom őket. Anélkül, hogy a hitelességüket vizsgálnám, inkább azt gondolom: nem ebbe kell kapaszkodni. Az élet és a halál mezsgyéje elmosódik. Az alagúttal szoktam példálózni: az egyik oldal a földi lét, a másik pedig egy új világrend, a feltámadás és az örök élet horizontja. Hogy mi történik az alagútban, titok. Nincs értelme ezzel foglalkozni. Ne erre alapozzuk a hitünket, hanem arra, amit az evangélium közöl. Isten szeret minket, megbocsát, és azt akarja, hogy életünk legyen.

– *Elhunyt szeretteink látnak minket a mennyországból, segítenek bennünket, vagy ennél sokkal jobb dolguk van?*

– Édesanyám néha említette, hogy álmodott a halottainkkal. Édesanyjával, férjével, apámmal. Általában vigasztaló, bátorító beszélgetésekre emlékezett. *Nagyon jó itt nekünk. Ne aggódj, várunk...*- mesélt ezekről az álmokról. Katolikus gondolkodásunkban jelen van az meggyőződés, hogy megmarad valamiféle lelki kapcsolat azokkal, akik az életünkhöz személyesen hozzátar-

toztak. Kétségtelen, hogy elsősorban a szentek „közbenjárását” szoktuk emlegetni. Ugyancsak jelen van a halottainkért való imádság is egyházi gyakorlatunkban. A szentmiséken különösen imádkozunk értük. Protestáns testvéreink óva intenek bennünket attól, hogy ez a közbenjárás azt jelentse, hogy az Úristen helyett vagy neki „segítve” gondoljuk ezt. A személyes véleményem az, hogy a lelki kapcsolat biztosan megvan. Függetlenül attól, hogy valaki hivatalosan szentté van-e nyilvánítva, hiszem, hogy az imádságban segítjük egymást. Valahogy úgy képezem el, mint amikor egy sportversenyen a barátok, sporttársak drukkolnak a pályán versenyzőknek.

Van egy ilyen fogalmunk, a „szentek egyessége”. Ez éppen ezt a meggyőződést fejezi ki, hogy összetartozunk. Felelősek vagyunk egymásért, számíthatunk egymásra. Ehhez kapcsolom Pál apostolnak a misztikus „Krisztustest” hasonlatát. *Ha a test egyik tagja szenved, vele szenved a többi is* – áll az első Korinthusi levélben. Ennél a gondolatnál is fontosabbnak tartom azt, hogy ne spekuláljunk, ne akarjunk mindent megmagyarázni, hanem egyszerűen éljük át a személyes kapcsolatot. Ilyeneket biztosan szabad mondani: *apám, anyám most nagyon büszke lenne rám*. Egyáltalán a feltámadás hite is ilyen. Olyan valóság, amiről most a tér-idő kötöttségünkben nincs tapasztalatunk.

*

AZ IMÁDSÁG

– *Hogyan kell jól imádkozni?*

– Sokféleképpen fogalmazzák meg, ki az ember, mitől ember az ember. Gondolkozik, van szabadsága, döntési lehetősége, és én ezek közé sorolom, hogy képes az Úristennel személyes kapcsolatba kerülni. Egészen sajátos élmény, amikor az ember ebből az immanens világból a transzcendens világba tud lépni.

Az imádság tanulása egy életre szóló folyamat, ami nagyon érdekes. Gyerekként a nagymama tanított minket imádkozni, édesanyánkkal elmentünk a templomba, életünk során pedig a szentmiséken és a liturgiákon közös imádságokon veszünk részt. És eközben mindvégig előttünk volt és van az Úr Jézus példája, aki elvonult egy magányos helyre beszélgetni az Atyával. Ezt el kell tanulnunk. Már a tanítványok is megsejtettek valamit ebből a bensőséges istenkapcsolatból és meg is kérték Jézust, *Uram, taníts meg minket imádkozni. A Miatyánk az örök minta. Valahogy így kell imádkoznunk. A másik gyönyörű példa János evangéliumában Jézus búcsúimája, amelyet nagycsütörtökön szoktunk átlemélni.*

Az imádságot tehát tanulnunk kell, már az Ószövetségből is, amelyben példát olvashatunk arról, hogy Ábrahám úgy beszél Istennel, mint az ember a barátjával. A tanulás során ugyanakkor el kell jutnia mindenkinek ahhoz a belső, személyes élményhez, amikor már a saját szavaival tud imádkozni. Mi, katolikusok túlságosan is a kötött imádságokhoz szoktunk. Imakönyveink vannak, a

szentjeink szép imáit ismétелgetjük, azonosulunk velük. „*Most segíts meg, Mária!*”, „*Oltalmad alá futunk*”, „*Szent Mihály arkangyal*”, „*Krisztus lelke, szentelj meg engem!*” és így tovább. Nálunk ez kapott nagyobb hangsúlyt. Az a megfontolás, hogy talán mi is jól fogunk imádkozni, ha mások szavaival fordulunk az Úristenhez. A protestánsoknál találkoztam először, talán még teológus koromban, hogy ők mernek a saját szavukkal imádkozni a nyilvánosság előtt. Szerencsére az utóbbi évtizedekben ez már nálunk is gyakorlattá vált, és úgy hiszem, ebbe az irányba kell tartanunk továbbra is. Így tud ugyanis valóban személyes és őszinte lenni az imánk.

De tovább megyek. Az imádság iskolájában el kell jutnunk oda, hogy már szavak nélkül éljük át az Úristennel való kapcsolatot. Valahogy úgy, amiről Vajda atya beszélt nekünk annak idején Zebegényben: *Ő néz engem, én nézem Őt.* Éppen a napokban volt Székely püspök úrnak egy vallomása. Azt mondta: *amikor nehéz napom van, odaállok a szobám ablakába, ránézek a Dunára, és azt gondolom, Istenem, te látsz engem. Te tudod, milyen feladatok várnak rám. Segítség, hogy meg tudjam oldani őket.* Azt kell tehát tudatosítanunk, hogy az Úristen jelenlétében vagyunk, ő figyel minket. Ezzel a bizalommal induljunk neki minden napunknak. Azzal a gondolattal, hogy *Uram, azt akarom, amit te akarsz.* Nagyon nagy dolog ez, hiszen joggal feltételezzük, az Úristennek mindannyiunkkal van egy terve, hogy mivé akar formálni, alakítani bennünket.

Bérmálkozásnál szoktam mondani, felnőtté válni a hitben azt jelenti, már nem a problémáinkhoz, gondola-

tainkhoz, vágyainkhoz kérünk isteni segítséget, hanem ki tudjuk mondani azt: *Istenem, mit vársz tőlem? Mi az, amit tennem kell?* A modell Assisi Szent Ferenc imája lehet, amelyben azt mondja: *tégy engem a Te békéd esz-közévé.* Olyan jó lenne eljutni oda, hogy vállaljuk, amit az Úristen tőlünk vár. Imádságunk mindemellett a hitünk őszinteségének kétségbevonhatatlan bizonyítéka is.

– *Mikor és hol a legjobb imádkozni?*

– Jézus azt mondta: *amikor imádkozol, menj be szobád rejtekébe, és atyád, aki a rejtekben is lát, meghallgat téged.* Emlékszem, amikor ezt gyerekként hallottam, komolyan vettem, és elbűjtam. Amikor anyám keresett, nem mertem bevallani, hogy imádkozni próbáltam. Szégyelltem, hogy lelepleződtem. Pedig most, felnőtt fejjel is azt gondolom, hogy szó szerint kell vennünk Jézus szavait. Kell, hogy legyen az embernek egy ilyen rejtettsége, ahol levet magáról minden álarcot, pózt, modorosságot és kimondja: *Istenem, te ismerz engem igazán. Mi a véleményed rólam? Mit kell tennem? Mit változtassak?*

Nagyon jó gyakorlati tanácsok vannak a helyes imádkozásra. Teológus voltam, amikor az egyik tanárunk fogalmazott így: *tudják, uraim, amikor jól akarok imádkozni, akkor elmondom a „szívem első gondolatját”.* Azóta is gyakran idézem fel. Én nagyon komolyan gondolom, hogy egy keresztény ember az ébredés után ne mondjon többet, csak azt, hogy *Uram, köszönöm ezt a napot is, tudom, hogy szükséged van rám, segíts.* Egy ilyen indí-

tással tudatosítjuk, hogy ez a nap is az Úristentől van. Mert semmi sem magától értetődő. Ezt a napot is kaptuk tőle.

Kedves dolog a röpima is. Nagyon szép emlékeink az ősi paraszti életből, amikor csak annyit mondtak a szántás előtt: *Jézusunk, segíts!* Mai életünkben ezt értelmezhetjük azokra a helyzetekre, amikor felszállunk a villamosra, a metróra. Vagy amikor beülünk az autóba. Érdemes átfutnunk egy pillanatra: velünk is bármi baj megtörténhet, hiszen mások se akartak balesetbe kerülni. Egy rövid imádsággal adhatunk hálát akkor is, ha megérkeztünk. Az étkezés előtti és utáni imáinkat is vagy elhanyagoljuk, vagy túlságosan is rutinszerűen mondjuk el. Pedig milyen jó lenne felnőtt hittel köszönetet mondani a kenyérért, a terített asztalért. Villanjon át rajtunk, mennyi ajándék van előttünk, és mennyi munka van e mögött az étel mögött. Amikor aztán véget ér egy nap, érdemes megvizsgálni, mit tettünk és mit szalasztottunk el, hogyan lehetett volna jobban felhasználni az időnket. Milyen jó úgy lefeküdni, hogy már készülünk rá, mi jót tudunk tenni holnap.

KRISZTUSSÁ VÁLNI

– Hogyan kell jól érteni azt a bibliai megfogalmazást, hogy Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtette az embert?

– Azt mondjuk, hogy a teremtés csúcsa az ember, a személyiségével, személyi méltóságával. Ebbe beletartozik az

értelem és a szabadság. Az Úristenre, amennyire ezt emberi fogalmakkal kifejezhetjük, úgy tekintünk, mint aki elgondolta ezt a fantasztikus világegyetemet. Annak törvényeit, folyamatait, és amelynek a csúcán ott az élet és az az élőlény, akinek megadja a gondolkodás és a szabad döntés lehetőségét, felelősségét. Az egyik kulcsszó tehát a személyiség – ebből fakadóan az önrendelkezés és a jó értelemben vett önmegvalósítás –, a másik pedig az egyszeri és megismételhetetlen létezés. Hiszen minden ember egy külön személyiség. Nagyon szépen fogalmazta meg emberi méltóságunk lényegét Vörösmarty Mihály, amikor azt írta, *ember vagyunk, föld és ég fia*. Ebből az is következik, hogy lehetőségünk van szabadon fordulni a Jóisten felé, akinek átélt, személyes kapcsolattal tudjuk kifejezni a tiszteletünket, hódolatunkat.

Jézus személyén keresztül mindez még egyértelműbb. Krisztus személyében ugyanis a mindent teremtő Isten vállalta a teremtett lét állapotát is, általa is összekapcsolt bennünket önmagával. A mi krisztusi életünknek éppen ebből kell fakadnia. Isten irgalmas szeretetének közvetítőivé kell válnunk. A keresztény hivatás tehát nemcsak a papokra vonatkozik, hanem minden megkereszteltre, aki felnőtt módon vállalja a keresztségét. Szent Pál mondta: *Krisztus küldetésében járunk, Isten maga buzdít általunk*. Félelmetesen nagy dolog ez. Nekünk, keresztényeknek Krisztussá kell válnunk. Éreznünk kell Jézus szavainak súlyát: *aki titeket hallgat, engem hallgat*.

– *Változtatna-e bármit is katolikusok hitében, ha kiderülne, hogy van élet a Földön kívül?*

– Nem hinném. Nem hiszem, hogy ez a legkevésbé is ütközne a teremtett világ tanításával. Azért érdekes a felvetés, mert már többször megfordult bennem, hogy ha megélem a nyugdíjaskort, többet szeretnék foglalkozni a csillagászatral. Nagyon izgat az egész világegyetem, és közben azon is csodálkozom, nem foglalkoztatja ez a téma az embereket. Én magam döbbenettel gondolok bele például a fényév fogalmába. Hogy mekkora távolságot jelent az egymillió fényév. Hogy mi vesz körül bennünket. Hogy milyen érdekes a tér és az idő kapcsolata, hiszen az űrben teljesen máshogy telik az idő. Fantasztikus izgalmas dolgok ezek. Az idő kérdése önmagában is rendkívül érdekes. Az időt, mint tényezőt egyszerűen nem tudjuk figyelmen kívül hagyni a mi emberi életünkben. Hiába fedezünk fel bármit, gyűjtjük a vagyonunkat vagy építünk bunkereket, egyszer akkor is meghalunk. A biológiai időnk lejár. Már csak emiatt is sejtjük, hogy valamiképpen ki kell lépni az idő szabta korlátból, és Istenre, az ő országára, az örökkévalóságra kell tekinteni. Milyen kár, hogy erről nem beszélünk többet a mindennapok során. Szánni való az életünk, ha állandóan csak lefelé nézünk, és mindig a pillanatnyi előnyök, érdekek mentén gondolkodunk, és csak a határhelyzetekben látunk tisztán, látjuk kívülről magunkat. Holott megvan az esélyünk, hogy bármelyik pillanatban felemeljük a fejünket.

Ha felfedeznénk másutt is az élet nyomait, mint annak idején a földrészeket? Hitünk szempontjából ez nem sokat változtatna.

KÖSZÖNÖM

– *Az embernek az az érzése, hogy püspök atya sosem mérges, hiszen mindig csak nevet.*

– Kétségtelen, hogy olyan természetet, lelki alkatot kaptam örökségül, amelyben a derű, a vidámság van túlsúlyban. Azt szoktam mondani magamról, hogy *győztes második félidős* a játékformám. Ezzel azért arra is utalok, hogy vannak rossz napjaim. Nagyon tud bántani egy-egy csalódás munkatársakban, ismerősökben. Nagyon fáj minden simlisség, átverés vagy általában minden őszintétlenség. Nagyon tudok szenvedni a mai társadalmunkat oly annyira megterhelő jelenség, a korrupció bármely formája miatt. Bánt a szívtelenség, a kapzsiság, a fondorlatos csalás, a durvaság, az erőszak. De azért elég hamar „kiderül az ég”. Sokszor érzem rokon léleknek Arany Jánost, aki az Epilógus című versében így ír: *Nem pöröltem, félreálltam, letöröltem ... Hiszen az útfélen itt-ott egy kis virág nekem nyílott. Azt leszedve, megvolt szívem minden kedve.* Észrevettem, hogy a hétnek van egy napja, amikor az Úristen szinte *letöröl minden könyvet.*

Visszatér, mindig visszatér a jókedvem. Assisi Szent Ferenc is ezért áll olyan közel hozzám. Tudok örülni minden apróságnak, nagyokat nevetni. Ezért is vagyok tiszteletbeli tagja egy „titkos társaságnak”, az OJD-nek (Ordo Jocularum Dei – Isten Bohócainak Rendje).

– *Egyszer említette, hogy ha majd nyugdíjas lesz, szívesen írna a „hála teológiájáról”. Miről lesz szó benne?*

– Talán először jártam Szlovákiában, valamikor a hatvanas évek végén, amikor vonattal utaztunk egy tátrai kirándulásra édesanyámmal. Az első szlovák szó, amit megtanultam, a *d'akujem*, a *köszönöm* volt. Olyan felemelő, amikor az ember tudatosan ki tudja mondani ezt a szót. Ebben benne van az az élmény, hogy valamit észrevettem, valamit értéknek láttam, és mögötte valakit felfedeztem. Egy személyes mozzanatot, hogy valakitől értéket kaptam. Akkor kezdenek épülni az emberi kapcsolataink, ha ki mondjuk ezt a szót. Ameddig csak elvárunk, megkövetelünk, a jogainkról beszélünk, addig a lelkünk csak a gyerekkorát éli. Nagyon tetszik nekem, amikor Jézus az apostolok kiválasztása után azt mondja: *áldalak, téged, Atyám, hálát adok neked.*

Milyen gyönyörűek Sík Sándor szavai a Te Deumban, amikor azt írja: *Hogy amim nem volt, nem kívántam, és sohasem volt elég, aki voltam, hála legyen.* Talán egy pilismaróti misén éltem meg először ezt a mélyről fakadó hálát és köszönetet. Egyszer csak végignéztem a padocon, és arra gondoltam, *itt van ez a sok jó ember, akik az én híveim. Bízna bennem, meghallgatnak, örülnek, hogy találkozunk. Milyen jó most nekem. Hát ennyire szeretsz, Istenem!* Hasonló élményem volt akkor is, amikor már Esztergomban laktam, és onnan jöttem esztergomi gyerekekkel kirándulni Pilismarótra. Kimentünk az erdőbe egy tisztásra, a fiúk rögtön focizni kezdtek, a lányok virágot szedni, én pedig végignéztem rajtuk, és arra gondoltam, *hát megélhettem ezt! A szüleik rám merték bízni őket, ők pedig hallgatnak rám.*

A hála tulajdonképpen összefoglalása mindannak,

amit az ember megsejt az élet titkából. Amink van, azt kaptuk, amit pedig mi magunk hozzá tudunk tenni, az egészen apró. Ráadásul az sem feltétlenül a mi áldozatunk, a mi erőfeszítésünk, hiszen csak a körülmények segítettek hozzá bennünket. A döntő az, amit kapunk.

– *Mivel fogja buzdítani utódját?*

– Hogy ne az intézményes keretekben, a szabályokban lássa az egyház jövőjének biztosítékát, hanem az elkötelezett családokban, közösségekben és a személyes szolgálásban. Amiről Ferenc pápa is beszél. Ha visszanezék az életemre, sohasem voltam elbűvölve a nagyszabású templomépítkezésektől, pompától. A napokban jártam Temesváron, ahol végigvezettek bennünket. Ebben a négyszázézeres városban ott a sok római katolikus, görög katolikus, ortodox templom, és lézengenek bennük az emberek. Például a millennium tiszteletére építettek egy hatalmas templomot – de kinek? Ne tévesszen meg bennünket az intézményes struktúra. Ne ezektől váljunk katolikusokká, hanem a hitünkre figyeljünk, az egymással való törődésre, az emberi tényezőkre. Jézus is erre intett minket: *az igazi imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát.*

Azért vagyunk a Földön, hogy az Ūristen irgalmas szeretetét közvetítsük, hogy a másik ember is rátalálhasson az élet forrására. Jézus szavai: *legyetek hegyre épült város, másutt pedig azt olvassuk a Szentírásban, arról ismerjenek meg titeket, hogy szeretettel vagytok egymás iránt, és a ti jótetteitekért magasztalják az emberek a Mennyei Atyát.* Olyan gyöngén képviseljük ezt a küldetést. Elvagyunk a

magunk vallásosságával ahelyett, hogy tele lennénk tűzzel, lelkesedéssel, felelősségtudattal. Ahogy az első apostolok mondták húsvét után: *erről nem hallgathatunk, találkoztunk vele!* Az Úristen Jézus Krisztuson keresztül be akar vonni mindnyájunkat az Ő országa építésébe.

Ma reggel Zakeus történetére ébredtem. Ez a dúsgazdag ember valamit megsejtett Jézus közelségéből. Felmászott a fára, odament Jézushoz, és nem is várt tőle választ, hanem rögtön azt mondta: *a vagyonom felét szétosztom a szegényeknek, ha pedig valakit megkárosítottam, négyszeresen fizetem vissza.* És ekkor szólalt meg Jézus: *ma üdvösség köszöntött erre a házra.* A vagyontól való megszabadulást, ahogy Assisi Szent Ferenctől is megtanulhatjuk, nem lehet kikerülni. A megtisztulás nem képzelhető el áldozat nélkül. Amikor megkérdezték Teréz anyát, mennyi pénzt kell adni a szegényeknek, azt válaszolta: *annyit, amennyi már neked is fáj. Ne a felesleget!*

Többször visszatérek ide: ez a világ elmúlik. A történelem folyamatában az egymást követő nemzedékek átadják a helyüket egymásnak, csak egy illúzió, hogy milyen fontos a fizetésünk nagysága meg a félretett pénzünk. Sokszor mondtam már szentmisén a híveknek: *gondolkodjatok el, hogy ahol most ültök, ott ültek a ti nagyszületek, dédszületek, és Isten segítségével itt fognak ülni a ti unokáitok, dédunokáitok.*

Egy lehelet az életünk, és nem tudjuk sem a napot, sem az órát, mikor ér véget. Ennek a térhez és időhöz kötött világnak egyszer vége lesz. Az egyház küldetése, hogy ebben a világban Isten szabadító szeretetét, az örök élet üzenetét hirdesse. Ezt pedig azzal teheti, ha a napi gon-

dokkal küzdő emberekkel vállal sorsközösséget, és nemcsak szavakban, hanem tettekben is. És ne felejtsük el, az egyház mi magunk vagyunk.

Nem véletlenül kaptuk Ferenc pápát, aki mindig hangsúlyozza: szolidaritás nélkül nem lehetünk keresztények. Amíg szegények vannak köztünk, addig nem ringathatjuk magunkat a kényelmünk illúziójában, nem ülhetünk nyugodtan a kényelmes lakásunkban, a terített asztalunknál, autóval, nyaralóval a hátunk mögött. Jézus nem erre hívott minket. Nem csukhatjuk be a szemünket, a szegénység, a hátrányos helyzet, a nyomor láttán.

Papságunk és a templomba járók is higgyék el, nincs más út az egyház megújulására, mint a mindennapos szolidaritás vállalása. A megszokásaink legyőznek minket, és nem vállalunk elég áldozatot. Ne gondoljuk, hogy kényelmesen, lavírozva, áldozatvállalás nélkül besétálhattunk az üdvösségre.

Bruszniai József nyugdíjas esperes-plébános

„Kállói remeteként” árgus szemmel figyelem szeretett egyházmegyém életét. Visszagondolva papi életem kezdetére, bizony nagyot változott azóta a világ. Amikor Bécsben tanulhattam, a Pázmáneumban, már javában zajlott a második világháború. Siralmas volt a világ idehaza, amikor Pétery József püspök úr 1945. szeptember 8-án pappá szentelt a váci székesegyházban. Fiatal papként éltem meg az újjáépítés időszakát. Az emberekben erős hit volt, élni akarás, vallásos buzgóság.

Rövidesen már én tanítottam a kispapokat a váci szemi-

náriumban. Ez nem tartott sokáig, mert az államhatalom úgy gondolta, még rám fér egy kis „továbbképzés”, állami költségen, Kistarcsán. Természetesen úgy gondolom, hogy az Úristen tervében ez is benne volt. Többszörösen „kiképezve” alkalmasnak találtak arra, hogy segédmunkás legyek. Közben „mellékállást” is vállaltam, és kántorkodtam a váci székesegyházban. No, de nem akarom végigmesélni élettörténetemet... Csak azt akarom mondani, hogy legutóbbi ünneplésem, Dunakeszin, a 70 éves papszentelési évfordulómon megkértem kedves püspök atyámat, Beer Miklóst, hogy gondolkozzon azon, milyen ünneplés következik ezután. Talán rozsdamentesacél-mise? Jót neveltünk mindketten, hiszen az idő és örökkévalóság határán már nem nagyon számítanak az elnevezések. Arany, gyémánt, rubin évforduló? Az igazán nagy érték a szívben van, a hűségben.

Figyelem egyházmegyém életét, püspök atyám tevékenységét. Mindig öröm, ha becsönget hozzám. Két bottal kiballagok a kapuhoz, és együtt besétálunk a „téli palotába”, jókat beszélgetünk. A „Remeteség” gazdasági igazgatója, Annuska főz nekünk egy kávét. Ő ugyan nem hallja a beszédünket, mert a füle már nem engedelmeskedik, de mosolyogva, szeretettel néz bennünket.

Hogy miről beszélünk? Egyházunk, népünk jövőjéről. Az örök életről. Csodálatos a hitünk, csodálatos az egyházunk. A történelem minden megpróbáltatása után képes megújulni, megtisztulni. Kopernikuszi fordulatot várok, új lendületet, új világszemléletet, amit én már valószínűleg nem érek meg. Én már haza készülök, az Úristenhez, aki ilyen sokáig várakoztatott itt, a Földön. Imádkozom egyházmegyémért, kedves püspökömért, a papokért, a drága jó hívekért.

Milyen világ jön? Nem tudhatjuk, de az Úristen biztosan mindent a javunkra fordít. Nagyon bízom abban, hogy egyházunk képes megújulni a Szentlélek erejéből, és képes reményt adni minden embernek.

Már megjelent

*Kilencven év a kereszt alatt címmel
2010-ben jelent meg
a Major Sándor (1920–2015)
kismarosi plébános életét bemutató interjúkötet.*

A könyv készültekor kilencvenéves Sándor atya szellemi frissességgel, izgalmas és fordulatos történetekben meséli el papsága előtti civil életét, majd az egyházüldözés évtizedeiben átélt megrázó élményeit, köztük találkozásait Mindszenty József bíborossal. Felidézi a nagy-marososi ifjúsági találkozók őskorát, a híres nyakkendős misét, beszél korát megelőző újitásairól, a kézbeáldozásról, a kismarosi templom egyedülálló fészületéről, tartalmas és rendkívül gazdag papi életéről. Tanulságos olvasmány valamennyi nyitott szívű embernek.

*A könyv szerzői kiadásban készült, megrendelhető:
kilencvenevakeresztalatt@gmail.com
36-30-900-1918*